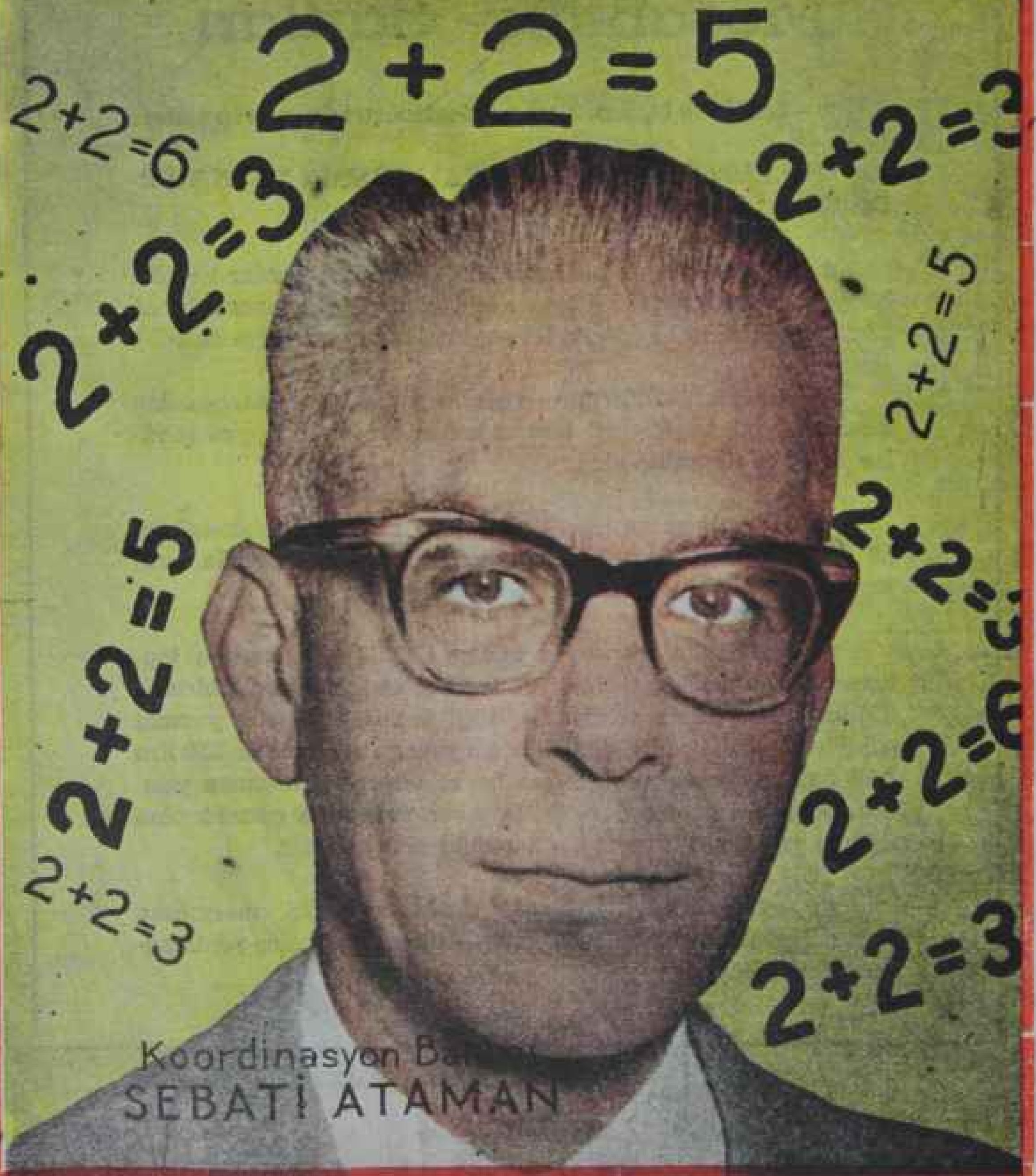
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS'in Müsabaka Şartları

★ — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için, mevzu şudur:

"MİLLETLERİN İKTİSADİ KALKINMASI NİÇİN HÜRRİYET İÇİNDE OLMALIDIR?"

★ — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

★ — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

★ — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1958 de başlanacaktır. 30 Nisan 1959 dan sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

★ — AKİS'te neşredilen yazılar 1959 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenerek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, ikinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1959 Mayısının ortasında çıkacak olan Altıncı yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

★ — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 226

Yazı İşleri:

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddeei 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 100 Kuruş

Başyazar:

Metin TOKER

*

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya **ADEMHAN**

*

AKİS Neşriyat Ltd, Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür :

Tarık HALULU

*

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

*

Korikartür

TURHAN

*

Fotoğraf:

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

Klişe:

Doğan Klişe

Müessese Müdürü

Mübin TOKER

*

Abone şartları:

3 aylık (12 nüsha): 10 lira
6 aylık (25 nüsha): 20 lira
1 senelik (52 nüsha): 40 lira

*

İlân şartları:

Santimi: 8 lira
8 renkli arka kapak : 750 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 4.9.1958

Kapak resmimiz :

Sebati Ataman

Bir mantık üstadı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta herkes Menderes V. kabinesindeki çözülme başlangıcıyla meşguldü. Sıtkı Yırcalıyla başlayıp Emin Kalafatla devam eden ve sirayet edeceği anlaşılan istifalar salgını bir anda kütün gözleri D.P. üzerine çevirdi. YURTTA OLUP BİTENLJER kısmımızın başında bu hâdiselerin hakiki mahiyetini anlatan bir yazı bulacaksınız. Kısmen İstanbulda, kısmen de Ankarada hazırlanan ve D. P. çevreleriyle temas edilerek mümkün nisbetinde doğru haberle zenginleştirilen bu yazıda İktidar saflarındaki fikir ayrılıkları etraflı şekilde anlatılmaktadır. AKİS okuyucuları bu surette, Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalının istifasının gazetelerin dedikleri gibi kâğıt fiyatındaki "zamdan tenzilât" meselesiyle pek az alâkalı olduğunu, ortada çok daha mühim işlerin döndüğünü öğreneceklerdir. D. P. içinde gittikçe genişleyen ve gidişe karşı bir cephe alma gayesini güden hareket yeni istifalarla kuvvetlenmektedir. Fakat hareket taraftarlarının çekingenlikleri, şahıslarını yaralamak için Genel Başkanın elinde kuvvetli kozlar bulunması ve ni- , hay et D. P. nin gidici olduğunun artık yüzde yüz hale gelmiş olması Menderesin kuvvetini teşkil etmektedir. Her halde "Hükümet" başlıklı yazı bu mevzuda hiç bir yerde bulunmayacak geniş malûmatı ve en son tefsirleri ihtiva etmektedir.

Bundan beş hafta evvel, herkesin aklında bir "dış yardım muamması"nın bulunduğu günlerde AKİS, kapağına "haftanın adamı" olarak doları koyduğu sayısında bu dış yardımın hakiki miktarını, hakiki mahiyetini' ve hakiki mânasını açıklayan bir yazı neşretmişti. Dış yardım meselesi şimdi hemen tamamen aydınlanmıştır ve kredilerin nasıl sağlandığı hususundaki tereddütler kalkmıştır. Bunun memteketimiz ve İktidar için bir Görülmemiş Başarı teşkil ettiği hususundaki iddialar da artık ancak iddia sahiplerini -hattâ onların da sadece bir kısmını- inandırmaktadır. Şimdi, herkesin aklındaki "iktisadî tedbirler muamması"dır. Bu hafta AKİS Koordinasyon Bakanı Sebati Atamanı kapak adamı yaparak İKTİSADİ VE MALI SAHADA bu tedbirler hakkında etraflı açıklamalarda bulunmakta ve bu tedbirlerin bir yandan ilmen, diğer taraftan D. P. nin tutumu icabı memlekete nasıl bir manzara vereceği hususunda açıklamalar yapmaktadır. "Koordinasyon" başlıklı yazı, bundan evvel aynı mevzularda çıkmış olan yazıları hazırlamış ekip tarafından hazırlanmıştır. Yazıda tamamen objektif kalınmasına bilhassa dikkat edilmiş, muhtelif taraflarca ortaya atılan iddialar tahlile tâbi tutulmuş ve tedbirler bir yandan teker teker, fakat daha mühimi bir sistem halinde gözden geçirilmiştir.

Kapak adamı olarak bu hafta Koordinasyon Bakanı Sebati Atamanı seçmiş olmamız yeni tedbirlerin ancak sistem muhafaza edilebildiği ve kaçak vermediği takdirde muvaffakiyet sağlanacağına inanmamız dolay ısıyladır. İktisadî ve malî mevzularda bir koordinasyon bugün Türkiye için her zamandan daha mühimdir, hayatidir. Sebati Atamanın hayat hikâyesinde bu vazifeyi üzerine almış şahsın başarı şansı hakkında da bir fikir edinilebilecektir.

"Koordinasyon" yazısı yalnız tedbirler ve Türkiyede söylenilen sözler, açıklanan bilgilere dayanılarak hazırlanmamıştır. Bize yardımı yapan memleketlerde selâhiyetli ve "iyi haber alan" çevrelerin ne düşündükleri de esaslı şekilde incelenmiş, oralarda neşredilen raporlar kıymetlendirilmiş, meselenin esasına nüfuz etmek için elden gelen gayret esirgenmemiştir. Bugünkü iktisadî hayatımıza kuşbakışı bakan ve yarın hakkında bir ışık tutan bu yazının zihinlerdeki bir takım istifhamları dağıtacağı şüphesizdir. AKİS ekibi, böyle mevzuları kuruluktan kurtularak işlemenin bütün güçlüğüne rağmen mütehassıs olmayan kimselerin de sıkılmaksızın okuyacakları bir yazı hazırlamaya çalışmıştır.

MUSİKÎ sayfamızda bulacağınız ve tiyatro çevrelerinin üzüldükleri "Muhsinin gidişi" hâdisesinin- musiki çevrelerindeki akisleri ümit ederiz ki, AKİS okuyucularını şaşırtmayacaktır. AKİS nasıl, her haksızlığa uğrayanın yanındaysa, hakikatleri ifade vazifesinden de asla geri kalmak niyetinde değildir. Böylece madalyonun iki cephesi de objektif şekilde belirtilmiş olmaktadır.

Saygılarımızla
AKİS

Hükümet

"Bakanların ayaklanması"

Bu haftanın başında Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalıyı -o sırada taşıdığı sıfat buydu- Büyükadadaki Anadolu Klübünün bahçesinde, üzerinde bir ceket ve bir gömlekten ibaret sade kıyafeti içinde görenler kabinede bir şeylerin olduğunu keşfetmekte güçlük çekmediler. Cumhurbaşkanı İstanbuldaydı. Menderes İstanbuldaydı. Buna rağmen Sanayi Bakanının, rahatlamış ve huzura kavuşmuş insanlara has bir hava ile klübün bahçesinde dolaşması, tanıdıklarıyla çene çalması politikadan anlayan klüp sakinlerine tuhaf geldi. Halbuki gazeteler Sıtkı Yırcalıyla Koordinasyon Bakanı Sebati Ataman arasında cereyan eden bir "beyanat çelişmesi" nin halledildiğini, bu yüzden istifasını verdiği söylenilin Yırcalının istifasının kabul edilmediğini, Sanayi Bakanının da ısrar etmeyip vazifesinde kaldığını, böylece meselenin kapandığını yazıyorlardı.

Beyanat hâdisesi şuydu: Gazete kâğıdının fiyatına bir zam yapılmış, bu kâğıdın tonu 2500 liraya çıkarılmıştı. Müthiş sıçrayış gazeteleri dehşet içinde bırakmıştı, zira yeni fiyatlarla bir gazeteyi bugünkü gibi 25 kuruştan satmak imkânı ortadan kalkıyordu. Gazete sahipleri başka hâllerde göstermedikleri bir tesanüt göstermişler ve hükümet nezdinde teşebbüse geçmişlerdi. Bu mevzuda Sıtkı Yırcalı Sanayi Bakanı sıfatıyla geçen haftanın sonunda bir beyanat vermiş ve ithal edilecek kâğıdın fiyatıyla yerli kâğıdın fiyatının karıştırılacağını, neticede 1 tonun 2500 değil 2150 liraya satılacağını, yani "zamdan tenzilât" yapılacağını söylemişti. Bir müddetten beri bu usulle, kaybolmuş eşekler kuyruğu kesik halde iade edildiğinden haber müjde yerine geçmişti. Aslında gazetelerin maliyet derdi 2150 lirayla da halledilmiyordu. Ama Sıtkı Yırcalının beyanatının akabinde, hemen aynı gün, Koordinasyon Bakanı Sebati Ataman da A. A. vasıtasıyla kendi görüşünü bildirmişti. Koordinasyon Bakanının dediğine göre Sanayi Bakanının vaad ettiği tenzilât "elbette ki" tanzim edilecek ithalât kotaları ile mukayyetti. Yani, henüz bu kotalar tâyin edilmediğine göre Sıtkı Tırcalı kafadan atmıştı. "Zamdan tenzilât" da hemen bugünün işi olamazdı, îki beyanat arasındaki tenakuz, bunları safiyane altalta koyan Zafer hariç, herkes tarafından farkedildi. İki Bakandan bakalım hangisi adımım geril alacaktı? Ne Sıtkı Yırcalı, ne Sebati Ataman sözlerini tavzih etmediler. Fakat kâğıt fiyatları 2150 liraya indirildi. Böylece Sanayi Bakanının dediği oluyordu. Sıtkı Yırcalıyı bu meseleden dolayı istifa ettirmiş olan gazetelerin Ankara muhabirleri, ikinci bir haberle istifayı geri aldırttılar!

Sıtkı Yırcalı
Elveda bay Menderes!

Halbuki pazartesi gecesi A. A. tarafından pek geç saatte verilen bir tebliğde Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalının istifa ettiği ve Sanayi Bakanlığı vekâletine Çalışma Bakanı Hayreddin Erkmenin getirildiği açıklandı.

Emin Kalafat
Yerini kaptırınca

Bir derin ihtilâf

Aelma bakılırsa geçen haftanın sonundan bu haftanın başına "kâğıt meselesi" nin bir mühim ihtilâf gibi gösterilmesi Ankarada bulunan ve D. P. içindeki cereyanlardan haberdar kimseler tarafından dudaklarda bir tebessümle okunuyordu. "Kâğıt meselesi" yok değildi, fakat bu, çok daha derin anlaşmazlıkların sadece bir tanesi, belki de en az mühimiydi. İşin esasında, temin edilen yeni imkânların hakikaten eski ekip tarafından başarıyla kullanılabileceği hususunda yalnız Muhalefet sözcüsü İsmail Rüştü Aksalda değil, bir çok D. P. ileri geleninde de "ciddi endişeler" in bulunması yatıyordu. Halbuki bu imkânların D. P. içinde bir "son şans" teşkil ettiği hiç kimsenin meçhulü değildi. Geçen haftanın sonunda bir siyasi, Zafer gazetesinin Görülmemiş Kalkınma dediği harekete Meczubane Kalkınma damgasını yapıştırmaktan çekinmedi. Bunun yanında, rejimin süratle bir tek parti rejimine, hattâ tek şef rejimine gittiği ve bu yolda ilerlemenin memleketin başına tarifsiz dertler getireceği hakikati gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyordu.

Nitekim, kâğıt fiyatlarında kendi tâyin ettiği fiyat kabul edildiği halde Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalı geçen haftanın sonunda istifasını vererek istanbula hareket etti ve doğruca Büyükada Klübüne geçti. Pazar günü ise Havayollarının beyaz Viscount'u 1 numaralı yolcusunu, Adnan Menderesi Yeşilköye getirdi. Başbakan Yeşilköye vardığında akşam olmuştu. Yanında, mutad veçhile Dr. Namık Gedik vardı. Adnan Menderesin son derece sinirli, hattâ kızgın olduğu orada bulunanların gözünden kaçmadı. Kruvaze bir elbise giymişti. Ellerini önünde uyuşturuyordu. Pistin kenarına kadar gelmiş arabasına binerek süratle şehre indi.

Aynı akşam Sanayi Bakanı Sıtkı Yırcalı, davet üzerine. Başbakanın İstanbuldayken ikâmet ettiği Park Otelin camlı kapısından İçeri giriyordu. Hükümet başkanıyla müstafi Bakan arasındaki dramatik konuşma yukardaki odalardan birinde cereyan etti. Yüzü güneşten hayli yanmış olan Sıtkı Yırcalı azimli görünüyordu. Adnan Menderes ise son zamanlarda daima olduğu gibi çabuk hiddetleniyordu. Görüşme sonunda uçurum sadece biraz daha açıldı. "Kâğıt meselesi" olsa olsa zahiri sebepti. Hakikî görüş ayrılığı o konuşmada bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı. Sıtkı Yırcalı otelden ayrılırken ipler tamamile kopmuştu.

Arabulucu: Budakoğlu

Pazartesi günü ortaya yeni bir şahsiyet çıktı: Adalet Bakanı

Haftanın içinden

Bir Âhır Zaman Metternich'i

Metin TOKER

Başkan Eisenhower idaresi, milyonlarca insanın kalbinde yatan bir Amerika hayalini karalayıp ortaya bir başka Amerika yerleştirmek yolunda başarıyla' yürüyor. Başarı, atılan adımların Birleşik Devletleri hakikaten o istikamette süratle ilerletmesindedir. Yoksa, böyle bir yürüyüşün ne fazileti vardır, ne methedilecek bir tarafı. Zira Eisenhower idaresinin silmek üzere olduğu hayal Washington'un, Jefferson'un, Lincoln'un, Wilson'un, Roosevelt'in Amerikasıdır. O Amerikalını yerini, herkesten çok Dulles'ın gayretiyle bir Metternich Amerikası alıyor. Milletlerin hisselerine kuvvetle -veya dolarla- hâkim olunabileceğini sanan, tarihin tabii seyrine kuvvetle -veya dolarla- set çekilebileceğine inanan, haritalara kuvvetle -veya dolarla- istenildiği gibi tasarruf edilebileceğinden emin, insanların manevi dertlerine kuvvetle -veya dolarla- şifa verilebileceğine kani, hürriyetsizliğe, fütursuzca tahammül tavsiye eden bir Metternich Amerikası! Dulles'ı, Amerikan politikasını desteklemesi şartıyla her diktatörün her tefessüh etmiş rejimin arkasında görmek, hattâ bu diktatörleri, bu rejimleri milletlerine karşı sigorta etmeye çalışır yakalamak, itiraf etmek gerekir ki kalblerdeki Amerikanın güzel renklerini gittikçe daha uçuk hale sokuyor. Sembolü New York limanının ağzındaki meşhur heykel olan Amerikanın dostları nasıl Amerikanın içinde tehlike çanını çalıyorlarsa -Dulles Amerikada şiddetle tenkid olunmaktadır- dışında da büyük müttefiklerini ikaz etmelidirler. '

Başkan Eisenhower idaresinin muvaffak bir idare olamadığı bugün herkesin itiraf ettiği bir husustur. İkinci Dünya Harbinin muzaffer kumandanına karşı en büyük hayranlığı besleyen ve sevimli Ike secim propagandalarında hararetle destekleyen şahsi dostları dahi, şimdi duydukları hayal sukutunu saklamıyorlar. Başkan, o beğenilmeyen Truman'la hiç bir şekilde mukayese edilmeyecek derecede kararsız, mütereddit, dünya meseleleri hakkında bilgisiz ve dar görüşlü olduğunu ortaya koymuştur. Dış politikada ipleri bu şekilde Dulles'ın eline bırakması da kifayetsizliğinin bir tabu icabıdır. Halbuki bir Dünya Devleti olan Amerikanın, vazifelerini başarıyla yapıp yapamaması bugün yalnız Amerikalıları değil bütün bir camiayı, hür insanlar ve hürriyet isteyen insanlar camiasını şiddetle alâkalandırmaktadır.

Amerikanın kuvveti atom bombasında, zengin kaynaklarında, tekniğinde veya astronomik rakamlarla sayılan dolarlarında zannedilir. Değildir. Amerikanın kuvveti, hakikî kuvveti, temsil ettiği fikirlerdedir. Bu fikirlerin, tarihin tabii seyrine,- karşı tarafın fikirlerinden daha uygun bulunmasındadır. Yoksa karşı tarafın da elinde atom bombası olduğu, onun da zengin kaynaklara dayandığı, Sputniki fezaya fırlatan tekniğin ihmal edilemeyeceği ve nihayet rublelerin pek âlâ dolarlar kadar cazibe taşıyabileceği herkesin malûmudur. Bunlara rağmen milyonlarca insan kalbini Amerikaya vermişse ve mukadderatını Washington'a bağlamışsa bu, Amerikan ideallerinin, Jefferson'un, Lincoln'un ideallerinin dayanılmaz bir çekicilik taşıması yüzündendir. Dulles, modası geçmiş bir politikanın şampiyonluğunu yapmakla işte bu idealleri tahrip ediyor;

Dulles politikası şimdiye kadar mahalliydi ve mevziiydi. Politikanın aksaklığı, Amerikanın o mahalde ve o mevzide hakikatleri görememesine hamledilebilirdi. Üstelik ümit edilebilirdi ki aksak politikaların tabii neticeleri olan fiyaskolarla karşı karşıya gelince Amerika uvanacak ve yanlış yol tuttuğunu anlayacaktır. Ama şimdi görülen şudur: Dulles, politikasının iyi netice vermemesini mahalli ve mevzii olmasına bağlamaktadır ve bütün kuvvetiyle bunu cihanşümul bir şekle sokmak istemektedir. Birleşmiş Milletlerde ortaya atılan "Vasıtalı tecavüz" formülü, Metternich prensiplerinin yirminci yüzyılda zorla hortlatılmış bir sekilden başka şey değildir.

Orta Doğa, Güney Amerika ve Orta Avrupa! İşte, yeni Metternich'in statuquo'yu gerekirse zorla muhafaza etmeye çalıştığı üç bölge budur. Orta Doğuda hâkim olan hislerin Arap milliyetçiliği etrafında toplandığını ve eğer Amerika oradaki gayelerini tahakkuk ettirmek istiyorsa Arap milliyetçiliğiyle mutlaka anlaşma zemini bulmaya mecbur bulunduğunu Dulles'a anlatmak imkânı yoktur. O, bir kaç orta çağ sultanını tutacak, bir kaç fersude rejimi destekleyecek ve aklınca Amerika politikasını muzaffer kılacaktır. Milletleri bu sultanlara, bu rejimlere karşı ayaklandılar mı işbaşındakller '"Vasıtalı tecavüz!" diye haykıracaktır ve Dulles G. I.'larını derhal oraya sevkedecektir. Gerçi böyle hallerde Dulles'ın Türkiyedeki 1 numaralı destekleyicisi sayın Zorlunun dediği gibi bir mütecaviz her memlekette ihtilâl çıkartacak iki, üç bin serseri bulabilir ama bir ciddi iktidar da her memlekette o iki, üç bin serseriyi kendi silâhlı kuvvetleriyle bertaraf edebilir. Kendi silâhlı kuvvetlerine güvenemeyen, onların idaresini elinden kaçırmış, hattâ onları düşman etmiş bir. İktidarın, iktidara nasıl gelmiş olursa olsun, o anda milletini ne dereceye kadar temsil ettiği çok söz götürecek bir husustur. Silâhlı kuvvetleri -dahi ihtilâlcilerin safında yer almış memleketlerde tefessüh etmiş, rüşveti ve irtikâbı sistem haline getirmiş, her türlü murakabeyi yoketmiş idarecilere Amerikanın bir gün "Bana güvenebilirsiniz" diyebileceği her halde Jefferson'un hayalinden dahi geçmemiştir. Durum Orta Doğuda olduğu gibi Güney Amerikada da aynıdır. Demek ki küçük Trujillo'nun Kim Novak'a veya dilber Gabor'a milyonlar yedirmesini Dominikli vergi mükellefleri G. I.'ların korkusundan sineye çekmek , zorunda kalacaklardır. Milletleri komünist değilse bile tarafsızlar blokuna bundan, iyi ne itebilir?

Komik olan Dulles politikası trajik hale Orta Avrupada gelmektedir. Macar halkı ayaklandığı zaman Rus tankları -ihtimal ki Krutçef'in muhayyelesi Dulles'ınki kadar zengin olmadığından- "Vasıtalı tecavüz" formülünü zikretmemekle beraber bu formülün bir tatbikatı olarak Budapeşteye girmişlerdi. Kadar, meşru iktidarı temsil ediyordu ve âsiler kapitalistler tarafından teşvik edilmiş "iki, üç bin serseri"den ibaretti. Kadar'ın ordusu ise Kadar'a, ancak Chamoun'un ordusunun Chamoun'a sadık olduğu kadar sadıktı. Macarlar dua etmelidirler ki ayaklanma, "Vasıtalı Tecavüzcün milletlerarası bir kanun haline gelmesinden önce vuku bulmuştur.-Yoksa, Kadar'ın yardımına, maazallah mavi - beyaz pazubentli Birleşmiş Milletler askerleri koşacaklardı. "Vasıtalı Tecavüz" formülü Orta Avrupanın esir milletleri için tek kurtuluş çaresi bırakmaktadır: İntihar!

Elbette ki Metternich'in bütün gayretleri tarihin seyrine mâni olamadığı ve Avrupada krallıklar teker teker devrildiği gibi Dulles'ın desteğine rağmen diktatörlükler -Amerikan politikasını benirnseseler de- yıkılacaklar, İnsan Hakları arasında bulunan "Zulme karşı meşru ayaklanma" gerekirse G. I.'Iara karşı da gerçekleşecektir. Ama ne var ki, hürriyet meşalesini elinde tuttuğu için milyonların kalbini fethetmiş olan Amerikayı hürriyet düşmanlarının arkasında görmek -bir kaç idareciyi sevindirse de- Amerikanın dostu olan milletleri hem hayrete düşürüyor, hem de pek üzüyor.

Esad Budakoğlu. Başbakan Sıtkı Yırcalının yakın arkadaşı olan. ve onun 'gibi Mecliste Balıkesiri temsil eden Adalet Bakanı Esad Budakoğlunu da başkentten getirtmişti.. Pazartesi sabahı Budakoğlu vilâyette Başbakan tarafından kabul edildi. Başbakan kendisine Sıtkı Yırcalıyla bir akşam evvel arasında cereyan etmiş olan dramatik görüşmeyi nakletti. Adalet Bakanından Sanayi Bakanı nezdinde tavassut istiyordu. Hakikaten o gün öğleden sonra, Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın İzmire uğurlanışını müteakip iki Balıkesir milletvekili Hilton otelinin salonlarında bir görüşme yaptılar, Fakat tavassut bir netice vermedi. Zira Sıtkı Yırcalının istifası fevri değildi, basit bir "beyanat çelişmesi" nin izam edilmesi yüzünden vuku bulmuyordu. Bu, ne zamandır düşünü-

"Grup ayaklanması" na karşı bu sefer D, P. içinde bir "Bakanlar, ayaklanmaşı" başlıyordu. Zihinlerde Nedim'i Ökmenin, Samed Ağaoğlunun, hattâ Esad Budâkoğlunun isimleri derhal Yırcalının ve Kalafatın isimleri yanında canlandı.

Kalafat hikâyesi

Emin Kalafatın Devlet Bakanlığından istifası tam bir sürpriz oldu. Zira kısa boylu Bakanı pazartesi günü herkes Galata rıhtımında Cumhurbaşkanı Celâl Bayarı uğurlarken görmüştü. Gerçi Bayar, Koraltan ve Menderesin yanında Bakan olarak sadece Dr. Namık Gedik bulunuyordu. Emin Kalafat kalabalık arasında, kalmıştı ve ancak dikkatli gözler tarafından seçiliyordu. Devletin bugünkü dört büyüğü Devlet Bakarana fazla iltifat etmemişlerdi. Ama gene de hemen salı günü A..A.

Bayar - Koraltan - Menderes - Gedik
Devletin dört büyüğü

İtip taşınılmış, bazı arkadaşlarla istişare edildikten sonra kararlaştırılmış bir istifaydı! Nitekim o gece bizzat Başbakanın emriyle A. A. ya Sanayi Bakanının istifa ettiği bildirildi.

Haber geç vakit İstanbul gazetelerinin sekreterlerine geldi ve bir bomba tesiri yaptı. Fakat gazete sekreterlerini bir başka sürpriz daha bekliyordu: Salı günü radyo, aksam haberleri sırasında Devlet Bakam Emin Kalafatın da istifa ettiğini bildirdi., Sıtkı Yırcalı ve Emin Kalafat!- İkisinin de D. P. Genel İdare Kurulunda âza olması hâdisenin ehemmiyetini ve çapını' bir anda değiştirdi. Gazeteler süratle âyıldılar. "Kağıt meselesi" derhâl ikinci plâna geçti. Menderes V. kabinesinde başlayan çözülme bütün dikkatleri üzerinde topladı. Geçen defaki nin onun da istifasını yayınlayacağı kimsenin hatırına gelmiyordu.

Bir ara akla Devlet Bakaranın bizzat mı istifa ettiği, yoksa istifa ettiğini kendisinin de radyodan mı öğrendiği suali geldi. Zira Emin Kalafat hayli zamandır gözden düşmüştü ve Başbakanın yanında Dr. Saroldan tevarüs ettiği yerim artık tamamiyle Dr, Namık Gedike kaptırmıştı. Kabineden ayrılmasının bir gün meselesi haline geldiğim de herkes biliyordu. Döviz komitesine dahil bulunduğu halde yeni kurulan Koordinasyon komitesinde kendisine yer verilmemesi gözden kaçmamıştı. Sanki herkes "Hâlâ ne bekliyorsun, artık gitsene" diyordu. Fakat Sıtkı Yırcalının. istifasıyla bir darbe yediği muhakkak olan Menderesin tam bu sırada Emin Kalafatın da ayrılmasından hoşlanmayacağı tabii bulunduğundan hâdisenin mahiyeti değişti. Kabineye eski Halkçıların girmesi böylece kabineden eski Demokratların ayrılmasıyla aynı zamana tesadüf etti. Bu haftanın başında bir muhalif Ankarada:

"— Mart içeri, pire dışarı" dedi.

Teşbih, siyasi çevrelerde tuttu.

Tehlike çanları

Hareketin doğrudan doğruya Adnan Menderesin kurduğu veya kurmak istediği sisteme müteveccih bulunduğu çarşamba günü artık herkesin malûmuydu. Bu sistemin bir çıkar sistem olmadığı açıktı. İstifa edenler Başbakanla çalışmayı reddettiklerini böylece göstermiş oluyorlardı. D. P. ye bağlıydılar. Fakat kanaatlerince Menderes yerini başkasına terketmeliydi. Sekiz senede hakikaten perişan hale gelmiş bulunan D. P. için tek kurtuluş ümidi bundan ibaretti. Kabinenin dışında bu ümidin tahakkuku yolunda, başta Sıtkı Yırcalı, mücadele edeceklerdi.

Sıtkı Yırcalı bu sefer avantajlı bir şekilde hükümetten ayrılıyor ve Grubtaki muhalifler arasına katiliyordu. Taşıdığı son sıfat "Hakkında tahkikat açılması için kabine dışı bırakılmış Bakan" değildi. "İstifa etmiş Bakan" di. Yırcalının bu istifasının politik bakımdan son derece başarılı olduğu hiç kimsenin gözünden kaçmadı. Başta basın, umumi efkâr derhal onun yanında yer aldı ve kendisine geniş kredi açtı. Şimdi mesele, Yırcalının hakikaten bu gidişe muhalif olup olmadığı, acılan krediye lâyık bulunup bulunmadığıdır,

Vaziyet ne olursa olsun Yırcalı-'nin etrafına Grubtan kimsenin toplanmaması ve "Bakanların ayaklanması" nin bir yeni "Grup ayaklanması" haline gelmemesi için Mende-'res taraftarları derhal harekete geçtiler. Fakat bizzat bunlar Yırcalının kuvvetini küçümseyemiyorlar ve D. p. içinde kuvvetli bir mücadelenin cereyan edeceğini ifade ediyorlardı.

Bir arena: Kongre

Genel İdare Kurulu âzası Bakanların D. P. nin yapılacağı söylenilen Büyük Kongresi arefesinde Menderesin yanından ayrılmalarının mânası da gözden kaçmadı. Bilhassa D. P. nin büyük idarecileri arasında ocak ve bucak teşkilâtının kaldırılması yolunda bir temayülün belirmesi. parti çevrelerinde hiç iyi karşılanmamıştı. İleri sürülen mucip sebepleri tatminkâr bulanlar pek azdı. İstifa eden Bakanların Kongrede bu tezi savunmak istemeyecekleri anlaşılıyordu, İstifaları kendilerine Kongrede de bir hareket kabiliyeti sağlayacaktı. Fakat Menderesin muhalifleri Genel Başkana karşı asıl mücadeleyi Büyük Kongrede değil. Meclis Grubunda . düşünüyorlardı. Şimdi başlarına liderlik yapabilecek.

C. H. P. Meclisi
Sabreden derviş

kıratta kimselerin gelmesi herkesten çok onları sevindirdi.

Buna mukabil yeni istifalarla yeni münhallerin açılması tabii gene bir çok D. P. milletvekilini heyecanlandırmıştı. Fakat Menderes vaziyet [belli oluncaya kadar yeni tâyin yapmayacak, bakanlıkları vekillerle idare edecektir. Zira kabinenin toptan çekilmesi' hiç kimseyi şaşırtmayacaktır.

Müstafiler bir arada

Salı gecesi Büyükadada Yırcalı ve Kalafat, Ağaoğluyla birlikte köründüler. Üç Genel İdare Kurulu âzasının görüşmesi uzun sürdü. Hiç kimse bu D. P. ileri gelenlerinin ne konuştukları hususunda tereddüde kapılmadı. Klüpte bütün gözler onlara çevrikti. .Gazeteciler telefonla Ağaoğlunu arayıp istifası şayialarının dolaştığını telefona çıkan oğluna bildirdiler. Fakat küçük Ağaoğlu babasından aldığı talimat üzerine "Bunları yazmasanız olmaz mı?" diye sordu. "Olmaz" cevabını alınca başka bir şey söylemedi. Böylece işsiz Devlet Bakanının istifası bir defa daha rivayetler piyasasına sürülmüş oldu. Yırcalı ve Kalafat ise istifalarını teyidden başka bir şey söylemediler. İkisi de "Parti için çalışmak", niyetlerini açıkladılar.

Bu sırada Adnan Menderes yanında aziz dostları ve tabii Dr. Namık Gedik olduğu halde kendisi aleyhinde başlayan bu yeni ayaklanmayı nasıl bastıracağını düşünüyordu. Dr. Namık Gedik hariç herkes görüyordu ki umumi efkârın bütün sempatisi ayaklananlarla beraberdir ve bu, açılacak mücâdelede kuvvetlerin en büyüğüdür.

C.H.P.

Bekleyiş

Bu haftanın ortasında, Menderesin Bakanlarının ayaklanması hadisesi karşısında İstanbul gazetelerinin hatırına gelen ilk işlerden biri C. H. P. Genel Başkanı İsmet İnönünün fikrini sormak oldu. Gazeteciler telefonla Heybeliadayı aradılar ve Paşanın "bir emri olup olmadığı" nı öğrenmek istediklerini bildirdiler. Fakat İsmet İnönü bir şey Söylemeyi reddetti. D. P. içinde cereyan eden hâdiselere karışmak niyetinde bulunmadığı ortadaydı. Fakat sonra, daha hususi bir sohbette:

"— Memlekete huzur ve ferahlık getirecek her harekete elimden gelen yardımı yapmaya hazırım" dedi.

Bu, İsmet İnönünün son hâdiseler karşısındaki yegâne tefsiri oldu.

C. H. P. Genel Başkanı salı günü öğleden sonra kendisini ziyarete gelen Barutçu ve Yetkin ile uzun uzun görüştü. Grup Başkan Vekilleri İnönüden randevu aldıkları zaman kabineden istifalar henüz tahakkuk etmemişti. Barutçu ve Yetkin Genel Başkanla daha ziyade önümüzdeki hafta içinde toplanacak olan Parti Meclisiyle alâkalı fikir teatisi için Heybeliadaya gelmişlerdi. Fakat istifalar hâdiselerin siklet merkezini derhal değiştirdi. Kuvvetle muhtemeldir ki Parti Meclisinin çalışmaları da yeni gelişmelere sıkı şekilde bağlı olacak ve muhtemelen C. H. P., içine girdiği intizâr devresini biraz daha uzatacaktır.

Bu hafta Muhalefet partisinde Parti, Meclisi toplantısına hazırlanılıyordu. Meclis Grubu İktidardan gelen hücumları başarıyla karşılamış ve püskürtmüştü. Şimdi, Parti Meclisi meseleyi ele alacaktı. Bilhassa partilerin ocak ve bucak teşkilâtının lağvı yolunda D. P. içinde yem temayüllerin belirmesi- C. H. P. lileri fena halde sinirlendirdi. Ocak ve Bucak istemeyen parti bunları kaldırırdı. Ama öteki partilere karışmak ne oluyordu? Fakat hakiki maksat hiç kimsenin gözünden kaçmadı: D. P. Türk Milletinin politika ile gittikçe daha az alâkalanmasını ve mukadderatım D. P. idarecilerinin hazık ellerine kayıtsız ve şartsız teslim etmesini istiyordu. Mitingler ve siyasi toplantılar yasak olduğuna göre Muhalefet hatipleri son senelerde sadece kendi partilerinin kongrelerinde konuşabiliyorlardı. Şimdi ocakları ve bucakları kaldırmak doğrudan doğruya kongre sayısını büyük nisbette azaltacaktı. Zaten bir gayenin de bu olduğu kimsenin meçhulü değildir. C. H. P. böyle bir teşebbüse şiddetle karşı koyacak ve kanun küçük kademeleri kaldırsa da küçük kademeler' de faaliyet göstermekten geri kalmayacaktır. Hele köylerden çıkmak C H. P. nin aklına dahi getirmediği bir husustur.

Sükûnet içinde

Fakat D. P. içindeki hareket, haftanın ortasında C. H. P. .lierin de dikkatini' üzerinde topladı. Hare-

Kasım Gülek
Desteği; Zafer!

ketin mahiyeti o sırada henüz anlaşılmamıştı. Bu bakımdan bir çok muhalif tereddüt izhar etti. D. P. nin kendisini düzeltmesini ve demokratik rejime avdet.etmesini; Menderes değiştirilebilse bile, artık mümkün görmüyorlardı. Fakat Genel Başkan o görüşe katılmadı. Mesele, kim tarafından yapılırsa yapılsın şu topraklar üzerine son yıllarda tamamile kaybolmuş olan huzuru; emniyeti getirmek, Demokrasinin basit şartlarına avdet etmekti. D.P. de böyle bir istidat görürse ve D. P. derhal niyetinin ilk işaretlerini verirse -hattâ Menderes verirse- İsmet İnönü, dediği gibi, elinden gelen yardımı yapmaktan geri kalmak . niyetinde görünmüyordu. Bir defa böyle bir prensip kararı alındıktan sonra Muhalefet pek âlâ müştereken düşünülecek tedbirleri desteklerdi. Tâ ki samimiyet elden bırakılmasın ve bir defa daha alaturka kurnazlık yollarına sapılmasın. İnönünün bu görüşünü kendi partisine kabul ettireceğinden hiç kimse şüphe dahi etmedi.

Esat Mahmut Karakurt

Refakatte bir imam!

Gülek turnede

Bu sırada Genel Sekreter Kasım Gülek ise, yanında kendisine bağlılıkları ve taraftar olmalarıyla tanınmış on milletvekili bulunduğu halde "muta d Karadeniz gezisi" ne devam ediyordu. Fakat "mutad Karadeniz gezisi" nin bu defa ayrı bir hususiyeti vardı. Kasım Gülek hareketlerini ve sözlerini dış istihlâkten piyade parti içi istihlâke göre ayarlıyordu. Zira Genel Sekreter son hareketlerinin parti içinde doğurduğu şiddetli aksülâmelden haberdardı ve paniğe kapılmıştı. • Zaten milletvekili olarak Meclise girdiği günden beti' bütün parti mensupları Genel

Eline, Diline, Beline...

Muhalefetin memleket ve millet için pek çok şey ifade ettiği günlerde yaşıyoruz. Bunu bizzat Muhalefet hatipleri ifade ediyorlar ve halkın ümidinin Muhalefette olduğunu söylüyorlar. Doğrudur. Seçmen kütlesinin ekseriyeti hakikaten gözlerini Muhalefete dikmiştir ve yarın işbaşına getirmeye karar verdiği insanları bugün dikkatle tetkik etmektedir. Eee, sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer!.

Muhalefetin gördüğü bu alâka muhalif politikacılara ağır yükler yüklemektedir. Halk, başkaları yaptığı takdirde umursamayacağı veya affedeceği hareketleri Muhalefet ileri gelenleri yaptıkları zaman âdeta çileden çıkmaktadır. Sonradan bir balon olduğu anlaşılan "Avrupadaki 106 muhalif milletvekili" hikâyesinin nasıl bir hassasiyete yol açtığı hiç kimse tarafından unutulmamalıdır. Senelerdir Avrupaya giden sayısız muvafık milletveklli senelerdir en ufak akis uyandırmamışken Muhalefetin davranışının sadece rivayeti bile herkesi coşturmuştur. Muhalefet ileri gelenleri bu dikkate umumi hayatlarında da, hususi hayatlarında da hürmet etmekle mükelleftirler ve umumi hayatlarında da, hususi hayatlarında da millet murakabesinin altında bulunduklarım -artık ümit kesilen İktidar mensuplarından da fazla- asla unutmamalıdırlar.

Bugün milletin politikacıda aradığı başlıca vasıf feragattir. Belki aşırı, belki haksız bir feragat. İcap ederse, başkalarına tanınan haklardan bile feragat. "Hamama giren terler" derler. Muhalefet saflarında politikaya atılanlar milletlerin böyle anlarında her halleriyle, her hareketleriyle bir misal teşkil etmek zorundadırlar. Bir politikacı eline, diline ve beline hâkim olamadı mı, olamıyor mu, yapacağı en faydalı iş -Muhalefete ve memlekete- tasını, tarağını toplayıp politika sahasını terketmektir.

Eline hâkim olacaksın. Bir yerde yeni Britannica Ansiklopedisi gördün mü, onu evine nakledip yerine eskisini yutturmaya kalkışmayacaksın. Bir kaç kuruş masraf etmemek, "beleş" geçinmek, uğrunda gittiğin yerlerde ona buna yük olmayacaksın, elâlem "aman rezil olmayalım" diye arkandan koşup senin vermediğin bahşişleri, ödemediğin çay ve kahve paralarım ödemek, senin misafirlerini ağırlamak için ter dökmeyecek. Vazifeyle gittiğini söylediğin yabancı memleketlerden gelirken bavullarında "canım, bakmazlar" diye tümen tümen yakışıksız eşya getirmeyeceksin. Bunlara tenezzül etmeyeceksin. Maazallah, bir baktılar mı, senin yüzünden partin bir defa daha hicapların en büyüğünü duyar.

Diline hâkim olacaksın. Olur olmaz lâf söyleyip herkesi müşkül mevkide bırakmayacaksın. Kafan işlemiyorsa ve meseleleri bilmiyorsan hiç olmazsa o mevzularda sükûtu muhafaza edeceksin. Hele yabancılarla konuşurken dilini ağzının içinde on kere dolaştıracak, ondan sonra bir kelime söyleyeceksin. Münasebetsiz beyanatlarda bulunup muhalifi, muvafıkı bütün milleti rencide etmeyeceksin. Partinin büyüklerini, senin gaflarım tamir için gayret sarfına mecbur etmeye hakkın yoktur.

Beline hâkim olacaksın. İsmet İnönünün bir sözü vardır; çok genç bir subayken bir yaşlı âmiri söylemiş: İnsanın namusu sarı altınla çıplak baldırı gördüğü zaman belli olur! Bedavaya getirmek için mahallendeki hizmetçilerin, besleme kızların peşinde koşmayacaksın, tanınmış bir şahsiyet olduğun halde caddelerde kadınlara laf atmayacak, işaretler yapmayacaksın. Hele bu neviden skandallere sebebiyet vermek! Dünyanın başka yerlerinde hattâ şantaj olduğu âşikâr böyle skandaller -eğer politikacının zerrece alâkası varsa- o politikacının siyasi hayatına son verir. Böyleleri, tabii kızarmak hassasına sahipseler, insan içine çıkamazlar. Her bekâr erkeğin hakkı sayılan marifetler, bugün Türkiyede Muhalefet saflarında ileri mevkiler işgal eden kimseler için hak olmaktan çıkmıştır. Her şeyin bir âdabı vardır ve bedavaya getirmek merakı bu âdabın ayaklar altına alınması için sebep değildir.

Muhalefetten büyük şeyler bekleyen. Muhalefete hakikaten bir ümit ışığı diye bakan büyük kütleler muhalif politikacılardan da işte bunları bekliyor. Zira eline, diline ve beline hâkim olamayan siyaset adamlarından bu millet çok çekmiştir. Tarihin bir defa daha tekerrür etmemesi lâzımdır. Hele böyle neviden marifetleri hikâye olunan, tenkid edilen muhaliflerin, o kadar şiddetle yerdikleri ve İktidara geçer geçmez değiştireceklerini bağırdıkları kanunların arkasına başları sıkışınca, sığınmaya çalışmaları, "ispat hakkı vermem", "bu benim hususi hayatım", "küçük düştüm" diye feryat etmeleri insana hakikaten komik geliyor. Ama manzaranın bir de acılık taşıdığı nasıl gözden uzak tutulabilir?

Bugün Türkiyede Muhalefetin büyük handikapı, İşte bu neviden politikacılardır. Bu ayrık otlarını temizlemek ise bizzat Muhalefetin boynunun borcudur. . .

Sekreterin hakikî kıymeti hakkında mükemmel bir fikir edinmişlerdi. Kürsüde mücadele etmek maksadıyla yaptığı bir kaç talihsiz deneme hüsranla neticelenmişti. Hatta kendi partisinin Grubunda dahi söz aldığında salon boşalıyordu. Zira Kasım Gülek kongrelerde meseleleri halka, o seviyeye inerek mükemmel anlatıyordu ama Meclisin seviyesine çıkmak için gerekli malzemeye, bilgi ve kültür dağarcığına sahip değildi.

Fakat Genel Sekreterin seyahati Karadeniz sahillerinde büyük bir canlılık yarattı ve C. H. P. lehine bir hava doğurdu. Bilhassa emniyet makamlarının orada burada hadiselere yol açmaları Kasım Gülekin turnesi' ne memleket çapında bir ehemmiyet verdirdi. Hele Trabzonda girişilen partizanca hareketler her tarafta üzüntü uyandırdı. D. P. liler rahat rahat siyasi faaliyet gösterirken Kasım Gülek ve arkadaşlarını sıkmanın mânası var mıydı?

Genel Sekreter gittiği her yerde partisinin esaslı sözcüleri tarafından Mecliste müdafaa edilmiş olan görüşleri herkesin anlayacağı şekilde hülasa etti, anlattı. Bir defa, memleketi bu hale getirmiş olan ekip değişmeliydi. Ondan sonra, Kıbrıs meselesinde hükümet yanlış hareket etmişti ve Adanın bizim için kaybı bahis mevzuuydu. Üçüncüsü, hayat yeni tedbirler dolayısıyla en azından bir misli pahalılaşacaktı, buna karşı hükümet tedbir almıyordu. Böylece Kasım Gülek kendisi gibi bir insana C. H. P. içinde hakikaten ihtiyaç bulunduğunu göstermek fırsatını yeniden buldu. Zaten bu hakikati Gülekin en amansız düşmanları dahi inkâr etmiyordu. C. H. P. içinde istenilen Kasım Gülekin bu neviden, yani kendi çapındaki ve imkânları dahilindeki çalışmalarına devam etmesi, fakat şahsi endişelerle, gayelerle partiyi zayıflatmamasıydı.

İktidara gelince o, Güleke mütemadiyen atıp tutmasına rağmen içten içe Genel Sekreterlikte kalmasını herkesten çek istiyordu. Zira Gülek gider de yerine her bakımdan tatmin edici bir Genel Sekreter gelirse şimdilik C. H. P. nin mevcut tek derdinin de halledileceğim ve Muhalefetin biraz daha kuvvetleneceğini başta Zafer, bütün P. P. pek âlâ bilmektedir. Zaten bu yüzden değil midir ki Zafer hususi neşriyat kampanyaları açarak Kasım Güleke "Bakın, benim düşmanlarım kimler!. Siz, bunlarla beraber olup beni nasıl düşürebilir, onları nasıl sevindirebilirsiniz? İktidar benden korkuyor, beni istemiyor. Aleyhîmdeki bütün tertiplerin menşei odur. Ben size o kadar hizmet ediyorum" demek fırsatın; Vermektedir. Ama bu yavelere C. H. P. içinde kulak verenler ve gâvura kızıp halâ oruç bozanlar gittikçe azalmakta, her şeyin hakiki mahiyeti *gözler* önüne susmaktadır: •

Ah, C. H. P. Kasım Gülekin ayaklarına sahip olan, fakat kafasına sahip olmayan bir Genel Sekreter bulabilseydi!.. Kurultayın arefesinde Muhalefet partisi mensuplarının gönüllerinde yatan aslan işte budur.

Koordinasyon

Gemiye pusula aranıyor

(Kapaktaki politikacı)

Bu haftanın başında pazartesi günü saat 15'de 88169 numaralı telefondan Koordinasyon Bakanı Şehitti Atamam arayanlara, dokuz yaşındaki sevimli Yaprak Ataman babasının mutad öğle uykusuna yatmış olduğunu söylüyordu. Bunu işitenlerin anasında Sebati Atamanı bir "büyük uykucu" sananlar çıkmadı değil. Ankara, Koordinasyon Bakanını görmeye gelmiş heyetlerle doluydu. Herkes Sebati Atamanı yakalamak için çırpınıyordu. Bu Esnada ise Bakan "mutad öğle uykusu"ndaydı. Fakat aynı Sebati Ataman bir gün sonra Sanayi Bakanının makam odası yanındaki makam odasında öğle yemeği olarak kaşarpeynirli ve salamlı sadviç yiyor, üstüne de bir bardak; çay içerek çalışmasına devam ediyordu. Küçük odası ağzına kadar doluydu. Bir duvarın,kenarında en adi cinsten, cam dolaplar duruyordu. Dolaplarda dosyalar vardı. Bir köşedeki biri sarı, ikisi yeşil koltuklar çalışmak için Sebati Atamana masadan daha rahat geliyordu. Koltukların neslin üstünde bir radyo göze çarpıyordu. Pencerelerden karşıdaki binalar görünüyordu. İşler sıkıştırınca Koordinasyon Bakam bir saatlik "mutad öğle uykusu"mı fedadan kaçınmıyordu. İşler ise, bu hafta fena sıkıştırmıştı. Koordinasyon bakanlığında oradan, buradan gelen heyetlerin iştirakiyle ithalât kotaları hazırlanıyordu. Bide ciddi rakkam bulunmaması, iktisadımızın şimdiye kadar hakiki manasıyla bir gecekondu manzarası göstermesi, çalışmaları hem yavaşlatıyor, hem güçleştiriyordu. Bakan, heyetlerin de arzularına uyarak kotaların ilânını aceleye getirmemek kararım aldı. Herkes, kotaların süratle tesbitinden çok bunların, bir kere tesbit edildikten sonra .Başbakanın tabiriyle- "Allah lillah aşkına" değiştirilmemesini istiyordu. Bu yüzden listeler en erken haftanın sonundan evvel ilân olunmayacaktır.

Asıl iş şimdi başlıyor

Dış yardım hikâyesinin ortaya çıktığı günden beri başım kaşımaya vakit bulamıyan yüksek bir memur, geçen haftanın başında "dolarlarla harcanması, galiba kazanılmasından zor olacak" diyordu. Öyle ya, dış yardım almak için Orta Doğunun karışması ve Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı ve Para Fonu mütehassıslarının ileri sürdükleri şartlara "evet" denilmesi kâfi gel-

YAZISIZ

mişti. Asıl iş şimdi başlıyordu, asıl şimdi paçaları sıvamak lazımdı. Artık, en hovardalar bile öğrenmişlerdi ki "ne kadar çok borçlanırsak, o kadar çok yardım alırız", "ben; Orta Doğunun bekçisiyim, yardım etmeye mecburlar" felsefesi, milli piyangoya güvenip; İspanyada şato yaptırmaya kalkışmak gibi bir şeydir. Dört yıllık bocalama bunu apaçık göstermiştir. Hakikaten D. P. iktidarı, 1954 ten beri dış yardım almak için çalmadık kapı bırakmamıştır. Dışişleri Bakanlığı "bütün enerjişini bu yolda kullanmıştır. Ama netice hayal kırıklığından ibaret olmuştur. Nihayet bu yılın ortasında, beklenen krediler elde edilmiştir. Gelgelelim bu yardım eskilerine benzememektedir. Dolar kesesini açanlar, yardımın gayesinin Türkiyeyi yardımsız yaşiyacak ve borçlarını ödiyebilecek bir hâle getirmek olduğunu saklamamşlardır,. Mütehassısların , ileri sürdüğü bir sürü şart, bu gayenin tahakkukuna matuftur: istikrarın tesisi, ihracatın teşviki, yatırımların dış ödeme gücünü arttıracak sahalara yöneltilmesi, ithalâtın buna göre ayarlanması vs. gibi kabullendiğimiz şartlar, iki yakamızı bir araya getirmemizi temine çalışmaktadır. Sözün kısası, dostlar, D. P. İktidarından Kolomb Efendi siyasetine taban tabana zıt, yeni bir siyaset sahneye koymasını istemektedirler. Son seçimlerin çaldığı tehlike çanından sonra yegâne kurtuluş yolunu dış yardımda gören D. P. İktidarı, çaresizlik içinde bu şartları kabul etmiştir. Yalnız şartların kabulüyle iş bitmemektedir. Alınan taahhütleri sahneye koymak lâzımdır.

Maliyede yabancılar

Üstelik, parayı verenler paranın sarf şeklini "yakından takip" icin bizden selâhiyet de almışlardır. Nitekim bu hafta içinde Maliye Bakanlığına' uğrayanlar orada çalışan iki yabancıyla karşılaştılar. Bunlar Para Fonunun temsilcileridir ve alınan tedbirleri gözden geçirmekte, tetkik etmektedirler. Ne var ki kolaylık, siyasetini şiar edinen D. P. iktidaia plânlı programlı bir iktisadi siyaseti yürütecek hazırlığa sahip değildir. Şimdiye kadar işler tam bir anarşi içinde cereyan etmiştir. Yatırımlar gelişi güzel yapılmış, yatırımların finansmanı Merkez Bankasının himmetine bırakılmıştır. Menderesin tabiriyle, "bir vatandaş 10 milyonluk fabrika kurmuş, kimsenin haberi bile olmamıştır!" Tevzi, itha lât, ihracat işleri günlük .zaruretlerin elinde yalpalamıştır.

İktidar, bu anarşiye son vermeye çalışmak şöyle dursun, anarşinin methiyesini yapmıştır. Menderes meşhur Bahar Havası günlerinde "İktisadi hayatın bütün temevvücünü, bütün hâdiselerini dört beş kişi bir araya gelerek teferruatıyla tesbit edecek, hudutlayacak, sonra siz de zorla tazyik edeceksiniz, böyle şey olmaz. Bundan zarar gelir" diyordu. Ne' çare ki İktidar hâlen, dış yardımın hatırı için zararlı saydığı bu yola girmiştir. Dört beş kişiyi bir. araya getirmiş, iktisadî hayata arzu • edilen bir istikamet vermeye çalışmaktadır. Dört beş kişi, kurmay heyetleriyle birlikte bir yatırım programı hazırlamak, ithalât ve tevziat işlerini iktisadî ihtiyaçların emrinde yürütmek ve bütün bunları istikrar içinde yapmak için uğraşmaktadır.

Hazırlıksız başlanan bu iş, hakikaten zordur. İşte bunun için yüksek memur "dolarların harcanması, kazanılmasından zor olacak" diyordu.

Yokuş yukarı koşu

Kolomb efendi mucizesinin yerim alacak olan iktisadi siyasetin yürütülmesinde baş rol yeni teşekkül eden beş kişilik Bakanlararası Koordinasyon Komitesine düşmektedir. Komite Koordinasyon, Maliye, Dışişleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlarım bir araya getirmektedir. Başkan, Sebati Atamandır.

"Beşler" dış ödeme gücünü kuvvetlendirecek bir yatırım programı yapmak, yeni yatırım projeleri hakkında nihaî kararı vermek, amme sektörünün faaliyetlerini disiplin altına almak, fiyat istikrarına dikkat etmek, ithalât programları hazırlamak, dövizlerin rasyonel bir şekilde harcanmasını sağlamakla vazifelendirilmişlerdir» Beşlerin emrinde bir sürü mütehassıs bulunacaktır. Bu mütehassısların: 1 — Teknik Komite, 2 — Yatırını Komitesi, 3 — Cari İhtiyaçlar Komitesi olmak üzere üç grupta toplanması katileşmiştir. Bu komitelerde, hususi sektör temsilcileri de bulunacaktır.

Yatırım programının hazırlanması, uzun tetkiklere lüzum gösteren bir iştir. Halbuki komitenin acele kararlar alması lâzımdır. Meselâ, dış ticaret rejimi ilân edilmiş, fakat rejimin işliyebilmesi için gerekli, talimatname ve itha]ât programı henüz hazırlanmamıştır. Millî Korunma; Kanunu tadilâtı da -narenciye ve yemişler hariç, tamamlanmıştır. Piyasa ise sabırsızlanmaktadır. Bu sebeple, Koordinasyon. Komitesi ilk iş olarak ithalât programının Ve kotalarının tesbitine çalışmaktadır. Acele etmek zarüreti-ki en geç 30 eylüle kadar bu işin bitmesi lâzımdır- ithalât programının tamamiyle rasyonel bir şekilde hazırlanmasına imkân, vermemektedir. Komite, ithalâtın takriben yüzde kırkının ham madde ve işletme malzemesine, geri kalan yüzde yirmisinin gözlük, ilâç gibi zaruri istihlâk maddelerine ayrılmasını kararlaştırmıştır. Ham madde ve işletme malzemesi ithalinde ölçü, mevcut kapasitenin tam randımanla (Çalıştırılması olacaktır. Mal arzım

Hasan Polatkan

F.Rüştü Zorlu

Orkestra şefi Sebatı Ataman

Abdullah Aker

bir an evvel arttırmak isteyen İktidar, şimdilik bu yolu uygun görmüştür, önümüzdeki yıl içinde ilk hesaplara göre 157 milyon dolarlık ham. madde ve yedek parça ithâl edilecektir. Büyük,ölçüde yapılacak bu ithalâtın darlığı önliyeceği ve yeni kurulan tevzi ve tahsis teşkilâtına pek fazla lüzum kalmayacağı umulmaktadır. Maamafih, bazı ithâl mallarının eskisi gibi yoklara karışmasından korkan İktidar, Milli Korunma gibi tevzi teşkilâtının da tamamiyle kaldırılmasına cesaret edememektedir. Bu sebeple tevzi teşkilâtı bir korkuluk olarak kalacak, evdeki hesap çarşıya uymazsa yeniden ön plâna alınacaktır.

Komite, ithalâtın finansmanı meselesi üzerinde de ehemmiyetle durmaktadır. İthalâtçıların kredi dondurulması dolayısıyla finansmanda güçlük çekecekleri inkâr edilmemektedir. Fakat hiç değilse şimdilik, kredi tahdidinin kaldırılması düşünülmemektedir. Bakanların, çizilen hudut içinde kredilerin ithalâtın finansmanına yöneltilmesi, ithalâtçıların likiditelerini arttırmaları, gerekirse ihtiyaç sahibi tüccar ve sanayiciye evvelden ödemeli satışlar yapılması sayesinde ithalât güçlüklerinin yenileceği sanılmaktadır.

Komite ve bilhassa hukuken olmasa bile fiilen komitede başrolü oynaması lâzım gelen Koordinasyon Bakanı, kredi muslukları yeniden açılırsa vaad edilen fiyat istikrarının hayal olacağı kanaatindedir. Kaldı ki yeni politikanın gayesi, daha yüksek bir fiyat seviyesinde istikrarı temindir. Atamanın tabiriyle "peynir üç liradan, faraza beş liraya çıkacaktır". Ama beş lirada tutunabilmesi için iştira gücünün sıkı bir kontrol altına alınması lâzımdır. Bu sebeple kredi musluklarının açılması düşünülemez. Devlet baba bile, Merkez Bankası kapısından içeri giremiyecektir. Bütçe denkleştirilecektir. İktisadî Devlet teşekküllerinin Merkez Bankasına başvurmaları önlenmiştir. Belediyeler, şu meşhur imar faaliyetlerini yeni emisyona sebebiyet vermeyen kaynaklardan karşılıyacaklardır. Koordinasyon Bakam, tedavüldeki para hacmi artmazsa, zaruri fiyat yükselmelerinden sonra istikrarın temin edileceğinden emindir. Esas itibariyle bu, yanlış bir görüş sayılmaz. Yalnız tedavüldeki para hacmini arttırmak için son derece azimli davranılsa bile, paranın tedavül süratinin artması bu hesapları alt üst edebilir. Nitekim ' 1945'ten sonra Fransada aynen böyle olmuş, para hacmi azaldığı halde fiyatlar hızla yükselmiştir. İyi fransızca bilen Koordinasyon Bakanının, Fransız tecrübesini dikkatle inceliyeceği şüphesizdir.

Günlük meselelerin ötesinde

Arzın arttırılması, yüksek bir fiyat seviyesinden istikrarın temini bugünün meseleleridir. Ama bugünden yarının meselelerini de unutmamak lâzımdır. Yarının meselesi, dış

İmar hareketleri

Atamanın kabusu

ödeme gücü bakımından Türk İktisadiyatının az çok kendine yeter bir hale getirilmesi ve ağır borç yükünün kaldırılabilmesidir! Bunun için de ihracatı arttıracak, ithalâtı azaltacak yatırımlara ihtiyaç vardır. Resmi, hususi bütün yatırımların bu istikamete yöneltilmesine imkân verecek bir yatırım plânı tatbik etmek lâzımdır. İthalâtın sevkü idaresi ve fiyat istikrarının muhafazası için gerekli tedbirler, yatırım plânının ışığı altında alınmalıdır. Çıkmazdan çıkmak için başka yol yoktur.

Koordinasyon Bakanı, günlük dertlerden kurtulur kurtulmaz bu hayati mevzu üzerine eğilecektir. Ne var ki, böyle zor bir çalışma için. çok teferruatlı • istatistiklere, incelemelere, yepyeni bir iktisadi tekniğe ve idari bir reforma ihtiyaç vardır. Maamafih bunlardan daha evvel, plânlı kalkınmanın faziletlerine inanmak lâzımdır.. Gelgelelim plân, D. P. İktidarının hiç sevmediği bir kelimedir. Bizzat Koordinasyon Bakanı -Plân Bakam da diyebilirsiniz- beş, on yıllık bir plân yapmanın mümkün olmadığına inanmaktadır!

Yaraları sarma zamanı

Koordinasyon Bakanına göre bir yıl içinde yatırımlar için 75 milyon dolar sarfedilmesi en uygun yoldur. Zaten bu 75 milyon dolar Amerikadan alınan para içinde "yatırımlara karşılık" diye gösterilmektedir, öteki paralarla yaraların sarılması gerekecektir.. Yatırımlar arasında bir seçme yapılacak, en mühimleri öne alınacaktır. Tamamlanmamış her işin derhal tamamlanması için de pek acele edilmiyecektir. Sebati Ataman bunların hepsinin bitirilmesini zaruri saymaktadır. Fakat herşeyden evvel mesele kurulan sistemin muhafazasıdır.

Bu hafta Koordinasyon komitesi pek faydalı olmadı. Hasan Polatkan Amerikaya gitmeye hazırlanıyordu. Sanayi Bakanı istifa etmişti. Dışişleri Bakanının nerede bulunduğu bilinmiyordu. Üstelik Menderes V. kabinesindeki çözülme başlangıcı akılları başlardan kısmen almıştı. Herkes onu düşünüyordu. İktisadi hâdiseler böylece siyasi hâdiselerin peşine takılmıştı. Gerçi Adnan Menderes herşeyin programlaştırılması ve sistemin bozulmaması için kati direktif vermişti. Hattâ İstanbulda açılacak Sanayi Sergisi 50 bin dolarlık bir transfere ihtiyaç gösterdiği halde bu, program harici verilmemişti. Sebati' Ataman da dört bir taraftan başlayan tazyiklere dayanmaya çalışıyordu. Haftanın başında Koordinasyon Bakanı küçük odasında her birinin yerini ayrı ayrı bildiği dosyaları içinde bütün bu karışıklıklara bir hâl çaresi bulmaya uğraşıyordu. Ah, Meclis kürsüsünde D. P. milletvekillerinin alkışları arasında iki kere ikinin beş ettiğini ispat etmek Koordinasyon Bakanlığının yanında ne kadar kolay bir işti!

Kalabalık bir aile

Sebati Ataman 1908 senesinde Yanyada dünyaya gelmiştir. Dr. Ali Yaver Atamanın oğludur. -Kafkasyalı ve 33 oğullu bir ailenin en küçük çocuğu olan Ali Yaver Ataman ailesi ile birlikte daha küçük yasında Türkiyeye gelmiş, burada okumuş, büyümüş ve bir askerî doktor olarak orduya katılmıştır. 33 kardeşin içinde rahat yatağında, huzur içinde gözlerini dünyaya kapayan tek insan Ali Yaver Atamandır. -Geri kalan 32 kardeşinin 32'si de savaş meydanlarında can vermistir.- Ali Yaver Ataman bir ara vazife ile Safranboluda bulunurken; ora eşrafından Cılızoğulları diye tanınan bir ailenin Yekta adındaki kızı ile evlenmiş, bu evlilikten de dört çocuk dünyaya gelmiştir. Dördü de oğlan olan bu çocukların en büyüğü küçük yaşta vefat etmiş, geriye kalan üç oğlan ise, evi dahi olmayan bir taşra doktorunun çocukları olarak büyümüşlerdir. Bu çocukların en küçüğü Sebati Ataman Safranbolu idadisini bitirdikten sonra İstanbul Lisesine kaydolunmutur. -Böyüece kabineye İstanbul liseli bir bakan daha girmektedir.- 1927 de İstanbul lisesini bitiren Sebati Ataman, Hukuka yazılmış, burayı da bitirdikten sonra Emniyete intisap etmiştir. Çeşitli memuriyetleri takiben, Gaziantep Emniyet Müdürü iken Viyanaya kriminoloji tahsiline gönderilmiştir. Viyanada birbuçuk yıl kaldıktan sonra 1936'da Türkiyeye dönen Ataman Polis Enstitüsünde Müdür muavinliğine tâyin edilmiştir. Bu vazifeden İktisat Bakanlığına bağlı

Küçük Sanatlar Müdürlüğüne nakledilen eski polis, bir hayli zaman bu vazifede kaldıktan sonra yeniden Emniyete alınmış ve Emniyet Umum müdür muavini olarak vazife görmüştür. Bir ara İstanbul Emniyet Müdürlüğüne tâyin edilen Atamanın bu vazifesi topu topu dört ay sürmüş, o zamanlar girilmiş olan çok partili hayatın bir neticesi olarak İstanbul Emniyet Müdürlüğünden bir derece tenzili rütbe ile Başbakanlık Tetkik Kurulu üyeliğine nakledilmiştir.

1950 başlarında Nüfus Umum Müdürlüğüne getirilen Ataman Seçimlerin yaklaştığı tarihte annesinin memleketi olan Zonguldaktan C. H. P. adayı olarak milletvekili seçimlerine katılmıştır.

İktidarın adamı

Gerçi rivayet kendisinden menküldür ama, bu seçimlerin arifesinde D.P. lilerde Sebati Atamana Zonguldaktan adaylık teklif etmişlerdir. İşin alâka uyandırıcı ve bu "mantık üstadı"nın zihniyetini gösteren husus D. P. Koordinasyon Bakanının şimdi, o zaman bu adaylığı red sebebi olarak anlattığı şeydir. Bizzat Atamanın ifadesiyle devrin iktidarının Nüfus Umum Müdürü D. P. tilere "İktidarda olan bir partinin yüksek memuru sıfatıyla" böyle bir talebi kabul edemiyeceği cevabım vermiş ve C. H. P. listesine katılmıştır. Bunu öğrendikten sonra elbette ki hiç kimse, tıpkı Burhan Belge gibi Sebati Atamanın da niçin, "daima İktidardan yana" olduğunu yadırgamaz. Bu, bir prensip meselesidir!

1960 seçimlerinin C. H. P. aleyhinde tecelli etmesi Atamanı büyük bir hayal sukutuna uğratmıştır. Ne vay ki, doğuştan şansı yaver olan Sebati Atamanın katıldığı liste seçimleri kaybederken, tam o günün akşamı D. P. Adaylarından ve Zonguldaktaki D. P. teşkilâtının kurucusu Maksut Çivi vefat etmiş, yerine C. H. P. listesinden en fazla oy alan Sebati Ataman geçmiştir. Böylece Zonguldak o seçimlerde sekizi D. P. biri C. H. P. li dokuz Milletvekili çıkarmıştır. Fakat Zonguldaklıların gerçek Ur mücadele adamı, samimi bir Demokrat olan Maksut Çiviye aşırı bağlılıkları ve milletvekillerinin vefatları halinde ödenmesi gereken altıbin liraya yakın bir paranın ödenmesinde zorluklar çıkması mahalli D. P. tileri asabiyete sürüklemiş ve Genel Merkez üzerinde Sebati Atamanın mazbatasının iptali yolunda tazyike, başlanmıştır. Gene kendi tabiriyle Teşehhüt miktarı" C. H. P. milletvekili olarak kalan Ataman, 14 Mayısta girdiği B. M. M. den 7 Temmuzda mazbatası reddedilerek ayrılmak zorunda kalmıştır. 14 Mayıs Ve 7 temmuz tarihlerini bir türlü unutamayan Ataman mazbatasının topu topu 34 rey farkla reddedilmesini de bir türlü affedememiş ve daha o tarihte bütün kabahati kendi grubuna mensup arkadaşlarının üzerine yıkmıştır.

C. H. P. den Muhalefet yıllarında ayrılan herkes kendine göre bir sebep bulmuş ve böylece vicdanım rahata kavuşturmuştur. Meselâ Cavit Orala sorarsanız Nihat Erimin yüzünden istifa etmiştir, Nihat Erim İnönünün anlayışsızlığı karşısında partisinden manen uzaklaşmıştır.

Görülmemiş kalkınmanın eserlerinden biri: Çimento fabrikası

Bacası var, dumanı yok

Server Somuncuoğlu C. H. P. nin muhalefet usullerini beyenmemiştir, Ali Gürün ise şiddet usullerini takbih maksadıyla D. P. saflarına katılmıştır! Hattâ bugün Sefa Kılıçlıoğlu ve Selim Ragıp Emeçle birlikte "basının hakiki menfaatleri" ni D.P. iktidarı nezdinde koruyan Naşit Hakkı Uluğ gibi ikinci plândaki "sabık C. H. P. müfritleri" bile, böyle bir "meşru mazeret"e sahiptirler. Yeni Koordinasyon Bakam da o zaman C. H. P. Grubunda bulunan 68 milletvekilinden sadece otuzunun "tarihi celse"ye katılmış olmasını bir sabotaj addetmiş ve C. H. P. den sıtkı sıyrılmıştır. Atamanın şimdi anlattığına göre zaten kendisi daha bu mazbata meselesinden evvel, B. M. M. içindeki grup faaliyetleri sırasında kendi grubuna muhalif bir vaziyet almış, meselâ ezanın arapça okunması yolundaki D. P. kanun teklifinin kabulü lehinde faaliyet göstermiş, C. H. P. nin eski orman politikasını müdafaaya yanaşmamış, kısaca "mazbatası muallel bir mil letvekili olduğu halde, eğriye eğri doğruya doğru demekten geri kal marmştır" İşte C. H. P. milletvekil leri de buna kızdıkları için mazba tasının müzakeresi sırasında Atama nı korumamışlardır!

Yeni bir hayat

Milletvekilliği macerası böylece kısa zamanda sona eren Ataman, Meclis kürsüsünün tadı damağında -ki bunun tadını sonradan bol bol çıkarmıştır- yeniden memuriyet hayatına dönmüştür. Bu arada kendisine C. H. P. parti Müfettişliği ve hattâ iki senelik maaşı da teklif edilmiş; ama Sebati Ataman bunu kabul etmemiştir. Arada devrin yeni Başbakanı Menderes kendisini çağırarak nasıl bir vazife istediğini sormuştur. Ancak seçimlerden yeni çıkmış ve mazbatası da D. P. milletvekilleri tarafından reddedilmiş bir insan olarak Ataman Başbakana "siz benim istediğim vazifeyi veremessiniz" demiştir. Başbakan "niye'.' diye sorunca da, "Zira ben İstanbul Valiliğini isterim" demiştir. Menderes de gülmüştür. Maamafih neticede de Atamani, C. H. P. devrinde bir derece tenzili rütbe ile tâyin edildiği Başbakanlık Tetkik Heyetinin Üyeliğine değil, başkanlığına tâyin etmiştir.

Sebati Atamanın bu vazifesi de pek uzun sürmemiştir. 1951'de ara seçimlerinin yapılmasından pek kısa bir zaman önce Ataman Muğla Valiliğine gönderilmiştir., Ataman merkezden ayrılırken C. H. P. Meclis Grubu Başkan vekillerinden Avni Doğanı ziyaret ederek "velevki valilikten olma" bahasına, ara seçimlerinde yeniden C.H.P. listesinde aday gösterilmek arzusunu izhar etmiş ve o zamanki C.H.P. teşkilâtı ilgililerinden pek çoğuna bu arzusunu duyurduktan sonra Muğla Valiliğine gitmiştir. İşte Sebati Atamanın aradan yedi, sekiz yıl geçtikten sonra dahi af-

Sebati Ataman çocukları ve eşiyle
Erkeği bol bir aile

fedemediği şeylerden biri daha bu esnada vuku bulmuş ve yapılan ara seçimlerine C. H. P. mazbatasının reddedilerek milletvekilliğini kaybettiği Zonguldaktan Sebati Atamanı değil, bir başkasını -Kemal Satır- aday göstermiştir.. Ataman bu "'darbe" karşısında da C. H. P. ye kırgınlığını belli etmemiş Ve Kemal Satıra, seçim bölgesinde elinden gelen bir yardım olursa yapmağa hazır olduğunu bildirmiştir. Gelgelelim bu ara seçimlerinde Kemal Satır da Zonguldaktan seçilmemiş ve merhum Çivinin kızı Edibe Sayar, Zonguldak Milletvekili olarak Meclise girmiştir.

Muğla Valiliği sırasında gerçekten tarafsız ve kanunlara saygılı **bir** idareci olarak hareket eden Sebati Ataman, Muğlaya tayin edildiği zaman oradaki bazı müfrit Demokratların "Eyvah mahvolduk, bir C. H. P. li vali geliyor" dediklerini bugün bile zevkle anlatır ve "ben hiç bir zaman partizan vali olarak hareket etmedim, hattâ o kadar ki, yanıma gelen hiç bir muhtara hangi partiye mensupsun diye bile sormadım" der. Ataman Muğlada tarafsız bir vali olarak nam salmasına rağmen, zaman zaman Muğlaya gelen C. H. P. erkânı ile samimi temaslarını da aksatmamıştır. O zamanlar kalben daima C. H. P. ye bağlılığını izhar eden Ataman, bir ara Muğladan Milletvekili seçilen ve sonra Bakan olan Nuri Özsanla 'takışmış, fakat öyle olduğu halde yerinde daha bir müddet kalmağa muvaffak olmuştur. Bir zaman sonra Nuri Özsanın bakanlıktan çekilip adının sanının unutulması da Sebati Atamanın D. P. ye karşı olan hayranlığını artırmıştır. Muğladan merkeze alınan Ataman bir ara İçişleri Bakanlığında müsteşar muavinliğî, müsteşar vekilliği yaptıktan sonra tekrar valiliğe dönmüş ve 1954 seçimlerine kadar Tekirdağ Valisi olarak kalmıştır.

Zoraki iktisatçı

Sabati Ataman kendisine "trans fer kıymet" denilmesinden hoşlanmaz. Ama bunun sebebi tevazuudur. Yeni Koordinasyon Bakanı C. H. P. den transfer edildiğini inkâr edecek kadar saf değildir. İtirazı ikinci kelimeyedir. Kanaatince C. H. P. devrinde hiç bir an kıymet sayılmamış, meselâ kabineye beraber girdiği arkadaşı Server Somuncuoğlu gibi yüksek mevkiler işgal etmemiş, mesuliyetler yüklenmemiş, sözcülük dahi yapmamıştır. Sebati Atamanın kıymeti D.P. etiketi altında belli olmuştur. Hakikaten C.H.P. nin eski NüfuS Umum Müdürü -artık iktidarda D. P. bulunduğundan olacak. 1954 seçimlerine D.P. nin Zonguldak adayı olarak katılmış ve milletvekili sıfatıyla yeniden Meclis çatısı altına girmiştir. Sebati Ataman D. P. nin inhitad devri sayılabilecek bu devrede, bilhassa bir çok 1946 Demokratının D. P. yi terketmesi üzerine kendisini göstermeye başlamış ve kuvvetli mantık oyunlarıyla kısa vadeli zafer peşinde koşanları memnun etmiştir. Zonguldakın D. P. Milletvekili ateşin bir hatip olarak göze çarpmış, bazı müşkül anlarda İktidarı kurtarmış, bu arada iktisada da merak sarmıştır. Bütçe komisyonunda vazife gören hukukçu Ataman sayısız iktisad kitabı almış ve bunları okumaya koyulmuştur. Koordinasyon Bakanının evinde bugün iki yüzü mütecaviz İktisat kitabı vardır. Bunlar türkçe, fransızca almanca eserlerdir. Fakat Atamanın iktisadi bilgileri, belki de çok geç başladığından bir türlü "ağızdan dolma" olmaktan ileri gidememiştir.-Buna rağmen dört sene içinde şaşılacak- **bir** terakki kaydettiği inkâr edilemez. Nitekim kitapların tesiri altında kalan Sebati Ataman bir türlü Bakan olamamanın da verdiği buruklukla zaman zaman İktidarın iktisadi gidişini tenkidten geri kalmamış ve bir istikrar politikasının şampiyonluğunu yapmıştır. Nihayet talih kendisine 1957 seçimlerinden sonra gülmüş, fakat bir talihsizlik eseri olarak bakanlığa kendisi gibi eski C. H. P. li Server Somuncuoğluyla birlikte tâyin edilmiştir. Bu çifte tayinler D.P. liler arasında Sebati Atamana karşı hiç hak etmediği **bir** soğukluk doğurmuştur'.

Aslında Koordinasyon Bakanı son derece sevimli, nüktedan bir adamdır. Çok konuşur ama, nükteli ve hoş konuştuğundan kendisini dinletir. Bu bakımdan da Atamanı Burhan Belgeye benzetmek kabildir. Gene Burhan Belge gibi "medeni adam"dır. Üstelik kültürlüdür. Fakat silâhlarını kullanırken hakikatlerden ziyade iktidarda kimin bulunduğunu hesap ettiğinden zaman zaman açıklar verir Ve meselelere vukufu **olanlar** karşısında müşkül mevkiler'; de kalır. Tesellisi "meselelere vukufu olanlar o kadar az ki.." formülüdür. Keskin **bir** zekâsı vardır, İnatçıdır ve iyi polemikçidir. Karşı tarafın bir zayıf tarafını yakaladı mı, perişan etmeden bırakmaz. Nitekim son günlerde Ulusta iktisattan anlamayan bir yazarla iktisattan ondan da az anlayan bir neşriyat müdürü yatırımlar mevzuunda saçmalar doru bir kampanyaya girişir girişmez kalemi eline almış ve hakikaten Allahlık Ulusu benzetmiştir. Ulusun her çırpınışı C. H. P. nin beceriksiz ellerdeki talihsiz organım biraz daha bastırmış, Sebati Ataman buna rağmen gazetenin yakasını bırakmamıştır.

Sevdikleri, sevmedikleri

E**vli** ve iki çocuk babası elan Ataman hayatta sevdiği şeyleri büyük bir kolaylıkla sıraladığı halde, sevmediği şeylerin adını ağzına almaya bir türlü razı olmaz.. Almanca ve Fransızca bilen Ataman bu günlerde pek lâzım olduğu için İngilizceye de çalışmağa başlamıştır. Son zamanlarda gece hayâtına veda etmiştir. Daha ziyade evinde çocukları arasında oturmağı, dostları ile satranç oynamayı ve zoraki bir-iktisatçı, olduğundan iktisat kitapları okumayı tercih eder. Atamanın eşi son derece kibar bir hanımefendi olan Samiye hanımdır. Aslen Manastırlı olan Samiye hanımın babası, eski Temyiz Baş savcılarından Fahreddin Karaoğlandır. Sebati Atamanın hayatta olan iki kardeşinden Şinasi Ataman Beden Terbiyesi Umum Müdürüdür. Diğer kardeşi ise İstanbul Konservatuvarında öğretmenlik yapan meşhur halk türküleri derleyicisi Sadi Yaver Atamandır. Atamanın **ilk** okula giden dokuz yaşında Yaprak adında bir kızı ile onaltı yaşında lise öğrencisi olan Turgut adında bir oğlu vardır.

Atamanın koyu bir Beşiktaşlı .ol-

masına karşılık kızı , Galatasarayı, oğlu Feneri tutar, Sebati Atamanın büyük zevklerinden biri de futbol maçlarına gitmektir. Bakan olduğu güne kadar Bafra sigarası içen Sebatı Ataman son günlerde Bafra sigaralarının biraz tıkızlaşması yününden Yeni Harman sigarası içmeğe başlamıştır! Yemekle başı pek hoş değildir. Akşamları iki kadeh rakı içmekle günün yorgunluğunu Çıkarır. Arkadaşları arasında en çok sevdiği insan "birader-i azizim" dediği Bursa valisi İhsan Sabri Çağlayangildir. Bir müddettir adeta evUyalaşan eski Başbakanlardan Recep Pekere karşı büyük Ur hayranlık duyar.

Kıbrıs

NATO'nun ikazı

Geçen haftanın ortasında, havacı Üniforması taşıyan uzun boylu, sarışın bir adam Ankara ve Atinaya tıpkı İngiliz Başbakanı MacMillan gibi beklenmedik bir ziyaret yaptı.

Ankara ve Atinaya yapılan beklenmedik ziyaretlerin Kıbrıs meselesiyle alakalı olduğu şüphesizdir. Ama Kıbrıs meselesi nihayet siyasi bir iştir; bir askerin bu işle ne alakası bulunabilir diye düşünülebilir. Yalnız bu askerin, NATO Başkumandanı General Nors- i olduğu bilinince işin sekli değişmektedir. Zira hiç kimse NATO memleketlerinin savunmasını temini vazifeli generalin, Kıbrıs meselesiyle ilgilenmesini yadırgamıyacaktır. Kıbrıs ihtilafı, NATO'nun sağ kanadını felce uğratmıştır. Yunanlılar NATO'nun tamirdeki karargâhından subaylarını çekmişlerdir. Atina bu ayın ortasında Türk - Yunan hududunda yapılacak "Flame Tide" adlı NATO manevralarına iştirake yanaşmamaktadır. Bu durumda NATO Başkumandanının elbette ki söyliyeceği sözler vardı. Şahsi temasların, resmi yazışmaların yerini tutmıyacağına inanan General, bir NATO uçağına athyarak Atina ve Ankaraya geldi.

Norstad Ankarada. Savunma Bakanı Ethem Menderes ve Dışişleri Bakanı Zorlu ile görüştü. Konuşmalar "büyük bir anlayış" içinde geçti. Türkiye, saten hiçbir zaman Kıbrıs meselesinin NATO tesanüdünü bozmasını kabul etmemişti. "Ya taksim, ya ölüm" devresinde bile Türkiye, NATO toplantısı için subaylarım Atinaya göndermemeyi aklına getirmemişti. Bu toplantı, Yunanlıların inadı yüzünden yapılamamıştı. Kaldı ki. Cumhuriyet Hükümeti halen Ada hakkında eskisinden kötü İngiliz planına "evet"- demiştir. Ada Türkleri bakımından da Türk Hükttmetinin, Yunanistan gibi söz dinletememe endişesi yoktur. Nitekim bu haftama başında Ankaraya gelen Fazıl Küçük, siyasetinin "her zaman anavatan siyasetinin aynı olacağını, ana vatandan gelecek her direktif ve emirden dışarı çıkılmıyaca-ğını bir defa daha belirtmiştir. Kıbrıs meselesinin akıbetinden endişeye düşüldüğü şu günlerde Kıbrıs Türktür liderinin ilk reaksiyonu >itaat, ve sadakat olmuştur. Bu sebeple NATO Başkumandanı Norstad, Ankarada en ufak bir güçlükle karşılaşmadı. Türk hükümetinin de kendisinden farklı' düşünmediğini gördü.

Kıbrıs meselesinin NATO bakımından arzettiği vahameti görebilmesi için Generalin Atinaya gitmesi lâzım gelmiştir. Zira Atinada, Anka-. ranın tam tersi bir hava hüküm sürmektedir Atinada parola, "evvelâ Kıbrıs, sonra NATO"dur. Saçlarının Kıbrıs meselesi yüzünden kırlaştığı rivayet edilen Yunan Başbakanı Karamanlısı - ki Atinada en mutedil şahıstır - ikna etmeye imkân yoktur. Yunanlılar, ne subaylarını İzmire göndermeye, ne müşterek manevralara yanaşmaktadırlar. Norstad'ın ısrarı hiçbir şeyi değiştirmemiştir. Bu durumda, "Flame Tide" manevralarım iptal etmekten başka yapacak şey kalmamıştır. Ama mağlûbiyeti sevmiyen NATO Başkumandanının, kendisini yenilmiş saymadığı ve Yunanistanın inadını kırmak için bütün ikna vasıtalarım seferber edeceği muhakkaktır.

Gözler dünya evinde

Halen NATO'ya hayır diyen Yunanistan, ümitlerini Birleşmiş

Aydınlık İhtiyacı

Dış politikamızda gösterilen yeni bir keramet, her halde çok zeki bir mesut azınlık hariç, milletin büyük ekseriyeti için sır vasfını muhafaza ediyor. Keramet, şiddetle reddedilen "Kıbrıs hakkındaki İngiliz plânı"mn aleyhimizde tadile tabi tutulduktan sonra Cumhuriyet hükümeti tarafından hararetle kabul edilmesidir. Planın teklif olunduğu günleri hatırlayınız. Mitingler birbirini takip ediyor ve devletin radyoları dünyaya "Ya Taksim, ya ölüm" avazelerini duyuruyordu. Dışişleri Bakanı Farin Rüştü Zorlu planın Cumhuriyet hükümeti tarafından kabul edilemiyeceğini bildiriyor ve en büyük vasfı intihale kabiliyeti olan Dr. Fazıl Küçük şehir şehir dolaşarak İngilizlerin melanetini anlatıyor, hiç bir kuvvetin Ada Türklerine Taksimden başka bir hal çaresine boyun eğdirtemiyeoeğini söylüyordu. Daha hararetli hatipler ise Kıbrısa, hattâ Londraya Türk bayrağını dikmekten bahsediyorlardı. Radyodaki Kıbrıs saatinde spikerler topyekûn Türk milletinin coşmuş olduğunu belirtiyorlardı. Cumhuriyet hükümeti bütün bunları, elindeki Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa rağmen müsamaha ile, teşvik ile karşılıyordu. O kadar ki Dışişleri Bakanına planın pekala bir müzakere zemini olabileceğini, bizim için faydalı kısımlar ihtiva ettiğini, meselâ. Adada selâhiyetli temsilici bulundurmamızın ve çifte tabiyet hakkının ileri adımlar teşkil ettiğini o bilinen serinkanlılığı ve dış politikadaki dirayetiyle Muhalefet lideri gösteriyordu, anlatıyordu. Şimdi aynı plân, o iki ileri adım kuşa benzetildikten sonra. Cumhuriyet hükümeti tarafından baş tacı ediliyor. Bunda izaha muhtaç bir taraf bulunduğu nasıl inkâr olunabilir?

Anlaşılıyor ki Cumhuriyet hükümeti, baştan reddettiği plân üzerinde müzakereye girmeyi kabul etmiştir. Ama başarılı müzakereler şartları lehte değiştirmektir. Aleyhte değil. Halbuki ne görüyoruz? Müzakereler sonunda, Yunanlıların rızasını almak için yapılmış Türkiye aleyhindeki tadillerle plân üzerinde mutabakat bildiriliyor. Adadaki temsilcilerin selâhiyetleri kısılmış, çifte tabiyet ise bir meçhul istikbale bırakılmıştır. Buna mukabil Lennox-Boyd'un meşhur muğlâk beyanatının hâlâ mer'i bulunduğu İngiltere tarafından değil, Türkiye tarafından belirtilmektedir. Aslında, Taksim Kabristan hiç bir zaman bu kadar uzaklaşmamıştır. Ada halkının tek bir cemaat sayılması fikri hiç bir zaman bu kadar yakınlaşmamıştır. Yunanistan son darbeyi indirmek ve Birleşmiş Milletlerde bir ekseriyet sağlamak için bu İngiliz plânını da reddederken Cumhuriyet hükümeti gelip duvarın dibine dayanıyor, müzakere kapılarım kapıyor, başka talebi olmadığını fiilen bildiriyor ve yeni statüden memnun bulunduğunu ilân ediyor. Bu kerametteki fazileti öğrenmek, hakikaten pek faydalı olacaktır.

Dışişleri Bakam Zorlu Meclisin son celsesinde Kıbrıstan bahsetmeye mecbur kaldığında bir kaç karışık cümleyle İktifa etmiş, arzu edilirse bir gizli celsede daha fazla açıklamada bulunabileceğini söylemiştir. Bu gizli celsenin biran evvel akdine kat'i zaruret vardır. Zira milletvekillerinin bilmesi lâzımdır: Kıbrıs Üzerindeki taleplerimizden taviz vermemiz nasıl veya ne mukabilinde mümkün olmuştur? Tavizlerin Taksimi bir hayal haline sokacak derecede • cömertçe verilmiş bulunması meselenin ehemmiyetini arttırmaktadır; "Ya Taksim, ya ölüm" formülünü benimsiyenler bu açıklamanın yapılmasını talep etmek mevkiindedirler ve zorundadırlar. Zira tarih Önünde umumi efkârın da bir mesuliyeti vardır.

Milletlere bağlamıştır. Kıbrıs işi Âtina hükümetinin talebi üzerine yeniden Dünya Evinde görüşülecektir.

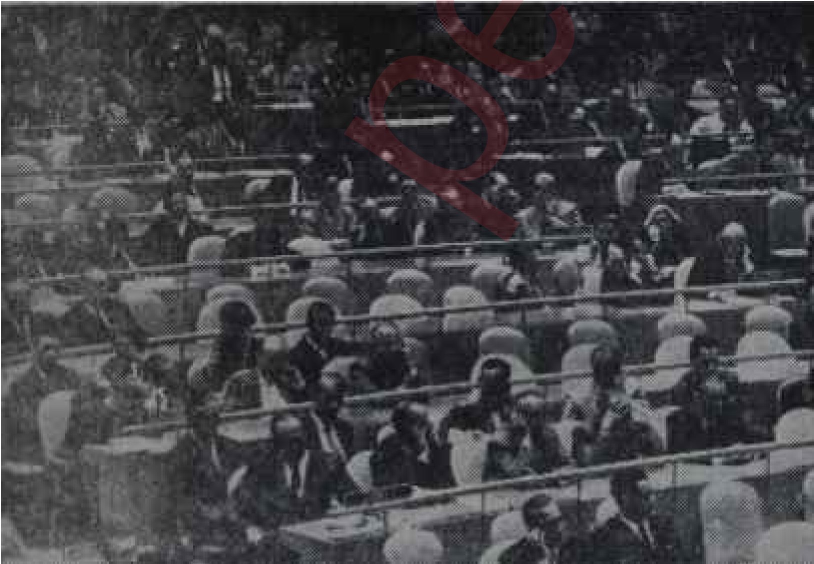
Yunanistanın Birleşmiş Milletleri NATO'ya tercih etmesinin sebepleri açıktır: NATO memleketlerine tezini tam manasıyla kabul ettiremiyen Atina Hükümeti, Dünya Evinde komünist ve nötralist memleketlerin kayıtsız şartsız yardımına güvenmektedir. Orada, NATO'da olduğu gibi yalnız kalmıyacaktır. Sonra, duman tüten yerlere Birleşmiş Milletler kuvvetleri veya müşahitleri göndermek artık moda haline gelmiştir. Yunanistanın Kıbrısa, Orta Doğu için bizzat Batılıların teklif ettiği gibi Birleşmiş Milletler müşahitlerinin yollanmasını istemesi, Dünya Evinin kubbesi altında çok hoş aksi sedalar uyandıracaktır..

Devlet içinde devlet olan ekselans Makarios, Atinanın taktiğini gizlememektedir. Geçen hafta Atinada yaptığı basın toplantısında meşhur papaz, İngiliz . politikasının Orta Doğuda bir defa daha sulhu tehdit etmesi üzerine - Amerikadan bahis yok! - Birleşmiş Milletler müdahalesinin ne kadar "tesirli" 'Olduğunu belirtmiş ve Kıbrısta işlerin tamamiyle berbatlaşmasını önlemek için Birleşmiş Milletlerin müdahale etmesi gerektiğini söylemiştir.

Maamafih Yunanistanın Birleşmiş Milletlerdeki teşebbüsünün müsbet bir netice vermesi hemen hemen imkânsızdır. Zira ne İngiltere, ne Amerika Yunan teşebbüsünü hoş karşılamıyacaklardır. Yunan teşebbüsünün muvaffak olması için gerekli üçte iki çoğunluğu önlemek Amerika bakımından işten bile değildir. Tabii ki Atina ve Makarios bunu çok iyi bilmektedirler. Nitekim, daha ziyade dünya efkârının Yunan tezini tuttuğunu Batılılara göstermek gayesini gütmektedirler." Zira Atina Birleşmiş Milletlerde bu sefer, geçen yıla nazaran daha fazla taraftar bulacaktır. . Türkiye bir defa daha. Irak ve Lübnan gibi eski dostlarının Yunan tezini desteklediklerini görecektir! İşin daha fenası, Irak ve Lübnanın bu yılki davranışı bir sürpriz sayılamayacaktır da...

Hakikat acıdır, fakat Yunanistanın Birleşmiş Milletlerden manevi bir zaferle çıkacağı maddi zafer kazanamayacağı ne kadar muhakkaksa o kadar muhakkaktır. İşin garibi bu hakikati yalnız Dışişleri Bakanlığının veya D. P. sözcülerinin değil, Cumhuriyet gibi Türkiyenin en ciddi ve en aklıbaşında gazetesinin dahi görmemek için gözlerini kapamasıdır. Nitekim bu hâdiseler olup biterken Cumhuriyette aynen şu satırlar okunuyordu:

"Yunanistanın ısrarlı taleplerinin dünya umumi efkârında da bıkkınlık verdiği bilinmektedir. Haklı olmadıkları bir meseleyi bir Yunan dâvası haline getirmekte gösterdikleri bu aşırı cesaretin bu defa Birleşmiş Milletlerde bir fiyasko ile. neticeleneceği tahmin edilmektedir." Tabii bu, gönlün istediğidir ama, gönlün istediğini hakikat gibi yazmak onu hakikat haline getirmeye yetmemektedir ki.. Dışişleri Bakanlığı tarafından üflenen bu neviden haberler umumi efkârdaki hayal sukutunu sadece arttırmaktadır. Atinanın, manevi zaferi yeni İngiliz planındaki Taksime yol açabilecek son hükümleri silmek için yeni bir tazyik vasıtası olarak kullanmaya çalışacağı aşikârdır. Bu durumda Cumhuriyet Hükümetinin üzerinde azami hassasiyetle durması gereken mesele, İngilterenin Yunanistana yeni tavizler vermesini önlemeye çalışmak olmalıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu son toplantısında

Ağlama duvarı

İstanbul

İmar şehitleri

Bu haftanın başındâ pazartesiyi salıya bağlayan gece, saatin tam 23.45'i gösterdiği anda İstanbulda Karaköy ile Azapkapı arasındaki sokaklardan birinden, kulakları sağır eden bir gürültü yükseldi. Ortalığı da bir toz duman kapladı. Gürültünün koptuğu yere doğru çevrilmiş olan projektörlerin göz kamaştıran ışıkları dahi toz ve duman dalgasının gerisinde neler olduğunu göstermiyordu. Bir an için sanki yer yerinden oynamıştı. Aradan geçen birkaç dakikanın sonunda ortaya korkunç bir manzara gıktı. Biraz evvel projektör ışıklarının ününde dimdik dikilen beş katli muazzam bir bina yerle bir olmuş, bir enkaz yığını haline gelmişti. Ama civardakajeri dehşete düşüren şey böyle, beş katlı bir binanın bir anda yerle bir olması değil, biraz önce aralarında olan bir takım insanların bu enkaz yığınının altında kaybolup gitmeleriydi.

Hâdise İstanbulun istimlâke uğrayan sahalarından birinde vuku buluyor ve bu bina yığınlarını kaldırmakla vazifeli İkinci İstihkâm Taburu Komutanı ile bir asteğmen ve alta erin enkaz altında kalmasıyla trajik bir hal alıyordu. Toz duman biraz yatışır gibi olunca, etrafta bulunanlar derhal yıkılan binaya doğru koşuştular. Az önce gözlerinin önünde binanın alt katına girmiş olan ikinci Tabur Komutanı Yarbay Sabahattin Evren -daha iki gün ünce, 30 Ağustosta yarbay olmuştu- ile Asteğmen Hüseyin Sofu ve erleri aramaya başladılar. Ama bütün aramalar boşunaydı. Zira 'muazzam çöküntü içinde hiç bir hayat emaresine rastlanmıyordu. Vaziyet derhal ilgililere duyuruldu. Bir iki dakika sonra kaza yerine Vali Etham Yetkiner, İstanbul, Merkez Komutanı, Tümen Komutanları, Ordu Kurmay Başkana ve Emniyet Müdürü geldiler. Bu arada celbedilen ordu birlikleri ile hadisenin görgü şahitlerinden takip memuru İsmail Kılısın topladığı üçyüze yakın amele derhal kurtarma ameliyesine giriştiler. İlk olarak kazayı hafif bir yara ile atlatan Hüseyin Özer adındaki er kurtarıldı. Bundan sonra Tuğgeneral Kemal Binatlının bizzat nezaret ettiği kurtarma ameliyesi maalesef müsbet netice vermedi ve enkazın temizlenmesinde kullanılan traktörlere, buldozerlere ve putrel demirlerinin kesilmesi için takılan asetilen lâmbalarına rağmen saat 2. 25'e kadar hiç bir netice elde edilemedi. Ancak bu saatte, ünce yarbayın şapkası, daha sonra da cesedi •bulundu. Çöküntü altında kazara sağ kalanların bulunması ümidi temizleme ameliyesinin çabuk yürümesini güçleştiriğinden araştırmalara sabaha kadar devam edildi ve yarbayın cesedinden sonra yedek asteğmen Hüseyin Sofunun da cesedi

Zaten ticaret dediğin de...

İstanbulda bir yol açıldı: Vatan caddesi. Bu yolun açılması için yapılan istimlâkların sonunda Belediyenin elinde arsalar kaldı. Yol geniş, gösterişli, asfalt bir yol. Ee, bunun kenarındaki, arsaları kim almak istemez ? Arsaları yüksek fiyatta satarsın, böylece giriştiğin imar hareketi finanse edilmiş olur. Öyle ya, yol için 10 milyon lira mı sarf ettin? Arsalar sana 10 milyon lira getirirse,, muamelenin sonunda yapılan yol kâr kalır. TürkçeMsi"Bedavaya gelir". D.P. İktidarının meşhur Kristof Kolomb yumurtasi budur. Bu sistemin methiyesini iktidar Meclîs kürsüsünde yapmış ve bu kadar basit bir hesaba aklı ermeyenleri ayıplamıştır.

Şİmdi, Vatan caddesinin kenarındaki arsalar tamamen satılmış bulunuyor. Hem de metre karesi 2500 lira üzerinden. Böylece Belediyenin eline başka istimlâk borçlarını karşılamak, yeni yıkımlara girişmek üzere mühim bir meblâğ geçmiştir. Yumurta sisteminin parlak bir zaferi, değil mi? Ama geliniz görünüz ki arsaları satın alanlar Vaflar idaresi, Emekli Sandığı, İşçi Sigortaları Kurumu ve Emlâk-Kredi bankasıdır. Zira bir tek fert veya bir tek hususi tebbüs başını çevirip te 2500'lük arsalara bakmamıştır bile... Bakmaz da. Vatan caddesinin kenarında metre karesine 2500 lira ödeyerek arsa almak ticaret' le en ufak alakası bulunmayan bir harekettir. Simdi arsaların yeni sahipleri orada blok inşaat yapacaklardır.

Vakıflar İdaresi, Emekli Sandığı, İşçi Sigortaları ve Emlâk Kredi bankası.. Yani, hareket kabiliyeti olmayan, yukardan gelen arzulara boyun eğen müesseseler. Üstelik, ter dökerek kazandıkları bir parayı sârfetmedikleri için eli son derece açık müesseseler. İnsan 2500'lük arsaların' yeni sahiplerine bakıyor da, Kristof Kolomb siyasetinin niçin bu kadar mütevazı yürütüldüğüne şaşmamaktan kendisini alamıyor. Öyle ya, getirle gideri denk tutmanın âlemi var müdı r?Arsaların metre karesine 2500 değil, 25 bin lira fiyat koyarsın, o zaman muamele sana l'e 10 verir. Böylece İstanbullun imarının yalnız kendi kendisini finanse etmediğini, üstelik Belediyeye varidat da sağladığını, dolayısıyla İmarın Kristof Kolomb yumurtası değil, altın yumurta yumurtlayan tavuk olduğunu göğsünü gere gere o "hiç bir şeyi beğenmeyen vatan haini Muhalefet'in yüzüne haykırırsın.

Ama metre karesi 25 bin liradan bir arsayı, hesabı kitabı bulunan bir kimse tutup da almazmış! Almasın. 2500 liradan da almiyor ki...

meydana çıkarıldı. Sabah ortalık ağarırken de, imar yoluna şehit olan erlerin taş ve demir yığınları altında yamru yumru olmuş cesetleri teker teker çıkarılmağa başlandı.

Görünür kaza

Hâdisede bir ihmal ve dikkatsizliğin rol oynadığına hiç şüphe yok" tur. Ancak bir ihmal ve dikkatsiz-, lik neticesinde ölenler kadar, onları oraya gönderenlerde de suç aramak lâzım gelmektedir. Zira haberin İstanbulda duyulduğu ilk anda akla gelen sual Belediye İmar sahasında, başlarında bir de yarbay bulunan erlerin ne aradığı olmuştur. Ancak İstanbullulardır ki bu suale bir cevap verebilmektedirler. Zira onlar aylardan beri, vazifesi memleketin savunması olan Orduya mensup birliklerin yıkım işleri ile uğraştıklarını bilmektedirler. Yalnız pazartesiyi salıya bağlıyan gece değil, daha bundan aylarca önce de imar sahalarında Orduya ait buldozerler, traktörler. G. M. C. ler. kazmalar ve küreklerle çalışan ve yıksın hareketlerine yardım eden askerleri gören bir yabancı hayret duyabilir ve ne oluyor diye endişeye düşebilirdi ama, İstanbullular için böyle bir sual bahis mevzuu değildir. Zira bütün İstanbullular bilmektedirler ki, son bir kaç aydır İstanbulda büyük bir humma içinde devam eden "imar=yıkım" faaliyetlerinde Ordunun, bilhassa ihtihkâm birliklerinden penis ölçüde istifade edilmektedir. Üstelik bu hal artık, son derece normal karşılanmaktadır. Ancak yabancılardır ki, bir istimlâk sahasında İstihkâm birliklerinin çalıştığını gördüklerinde kendi kendilerine "ne var, ne oluyor" diye sormaktadırlar. İstanbul içinde İstihkâm Birlik» leri geceli gündüzlü harıl harıl çalıştıklarına göre muhtemel bir harbe karşı istihkâmlar mı hazırlanıyor, yoksa İstanbulda da Lübnandaki gibi olağanüstü bir hal mi var sualleri hatıra gelebilir. Ancak olan ne odur, ne de bu. Ortalıkta ne harple, ne de olağanüstü durumla alâkalı bir şey vardır. Olan. iki yıldır yıkıla yıkıla bir türlü bitirilemiyen İstanbulun yıkım işinin daha çabuk ve daha ucuza mal edilmesi için Ordudan da istifade edilmesi yolundaki parlak fikrin tatbikat sahasına konulmasından başka bir şey değildir.

Ucuz etin yahnisi

Geçen yıllar içinde yapılan istimlâklerin bir hayli tuzluya mat olması ve daha hâlâ bu istimlâklere ait bir takım borçların ödenememesi, yani istimlaklerde tasarrufa riayet etmek zaruretini ortaya koymuştur. Ancak bu tasarruf. îstîmlâklerîn durdurulması şeklinde tezahhür edeceğine, yani ayak yorgana göre uzatılacağına, başı açıp yorganı ayağa göre örtmek seklinde tezahür etmiştir. Önce istimlâkte kullanılan personel azaltılmış ve bunların yerine vatan müdafaası için teçhiz edilmiş ordu birlikleri seferber edilmiştir. Sonra da yeni açılan yolların etrafındaki arazi, olması lâzım gelenden çok fazla kıymetler takdir edilerek resmi ve yarı resmi mUesseselere satılmış elde edilen fazla parayla eski borçların ödenme yolu tutulmuştur. Buluş, gerçekten son derece zekice bir. buluştur! Ancak ah, son kaza olmasaydı...

Uzun zamandan beri istimlâk işlerinde çalıştırılan İstihkâm birlik? leri, gerçekten de İstanbulun yıkımında büyük bir gayret ve dirayet göstermişlerdir. En modern Amerikan vasıtaları ile teçhiz edilmiş olan -tabii istimlâklerde kullanılmak için değil, bu birlikler, Belediye vasıtaları ile belki de aylarca, yıllarca yıkıl amayacak, yerinden kaldırılamayacak olan bina yığınlarım kısa bir zamanda yerle bir etmektedirler. Böylece imar faaliyetleri istenen hızla ilerlemektedir. İşte hu haftanın başında pazartesi günü de, Kadıköy ile Azapkapı arasındaki bir yolun açılmasında bu istihkâm birliklerinden birine vazife verilmişti. Yıkım emrini alan İkinci İstihkâm Taburu Komutam Yarbay Sabahattin Evren, yıkılacak binaların etrafında gündüzden gerekli tertibatı aldırmış, kazaya sebebiyet veren beş katlı hanı bir anda çökertebilmek için binanın temel direklerine sapan tabir edilen tel halatlar bâğlatarak bunları buldozer ye traktörlere rapt ettirmişti. Gündüz herhangi bir kazaya meydan vermemek için gecenin geç saatleri beklen Gece 23.45'de, yıkılacak binaya atılan sapanların yerlerini son bir defa görmek için yanında asteğmen Hüseyin Sofu ve altı er olduğu halde inşaatın içine girdiğinde müessif kaza meydana gelmiştir.

Şiddetli tepkiler

Hâdise muhtelif çevrelerde derhal geniş tepkilere yol açtı. Muhalefet bu haftanın ortasında meseleyi Büyük Meclise getirmeye hazırlanıyordu. Ordunun bu gibi işlerde, hem de gece yarılarına kadar çalıştırılması keyfiyeti kanunlara, nizamlara ne dereceye kadar uygundu. Hele askeri birliklerin akar yakıtının İstanbul sokaklarında kullanılmasına cevaz var maydı? Muhalefet milletvekilleri bunları öğrenmek istiyorlardı. Üstelik İstanbulda askeri birliklere yıktırılan bazı yerlerin yıkım müteahhidlerine para ödendiği rivayetleri de kulaktan kulağa dolaşıyordu. Bunun yanında bazı subayların enkazlardan malzeme çalıp" satmak sucundan askeri ceza evinde yattıkları gazetelere intikâl etmişti. Böylece Kristof Kolomb siyaseti türlü zararlar doğuruyordu. Meclis'te sorulan, işte bunların hesabıydı.

Son şehitler, bardağı taşıran damla oldu.

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin İktisadîn Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır?"

- IX -

Veli SERDAROĞLU

Teknik beşer hayatı devamlı bir mücadelenin hikâyesidir. Tetkik ve tahlil edilirse görülür ki, cemiyet içi ve dışı cereyan eden bu mücadelenin sebebi, emek ve ekmektir. Köle ile sahip, patron ile işçi ve hükümdar ile tebea arası münasebetlerde emek Ve ekmek kavgasını müşahede etmemek imkânsızdır. Emek sahibi emeğinin hakkını almaya, ekmeğini kurtarmaya çalışır. Hâkim zümre ise, onun emeği üzerine safahat tahtını kurmaya uğraşır.

İşte milletlerin iktisadi kalkınma teşebbüsünde güdülen gaye bu mücadelenin şiddetini tahfif etmektir. Hudutsuz ihtiyaçlarla, bunları tatmin eden mahdut iktisadi vasıtalar arasındaki gerginlik nisbetini azaltmak ve milleti teşkil eden fertlerin daha müreffeh yaşamasını temindir. Her çalışan insan kazanmak, her yaşayan insan mesut olmak ister. Bundan daha saf, daha tabii ve daha haklı bir talep olamaz. Talep etmek ise hür olmanın neticesidir.

Milletlerin iktisadi kalkınması niçin hürriyet içinde olmalıdır diye sorarken, hürriyet rejiminin ne demek olduğunu tarif veya muhtasar olarak izahını yapmak lâzımdır. İdare etmek ve idare edilmek, varolmanın ve varolmakta devam etmenin bir neticesidir. İdare edenler azınlığı, idare edilenler ise çoğunluğu teşkil ederler. İşte hürriyet rejimi, idare edenlerin vazifelerini ifa ve selâhiyetlerini istimalde hiçbir zaman idare edilenlerin arzu, menfaat ve görüşlerine aykırı bir tutumda bulunmamaları, selâhiyet hudutlarını aşmamaları ve hukuka bağlı kalmalarıdır.

Asrımızda, insanlık muvacehesinde en büyük ahlâksızlık, hürriyetsiz bir rejimin müdafaasını yapmaktır. Zira hürriyetsiz bir rejimin en farik vasfı, çoğunluğun sefaleti üzerine, idare edenlerin safahat tahtını kurmuş bulunmasıdır. İktisat ilmi, tarihin ışığında kati surette tespit etmiş bulunmaktadır ki, dikta rejiminin hâkim olduğu ülkelerde milletler, refah içinde değil, sefalet içinde yaşamışlardır.

Milletlerin iktisadi kalkınmasında en önemli başarı faktörlerinden birisi ferdin ve cemiyetin psikolojisidir. Hürriyetin mânasını ve mahiyetini anladıktan sonra, ferdin ve cemiyetin psikolojisine ehemmiyet vermemek hakikati inkâr etmek demektir. Halbuki başarı ancak hakikatlerin üzerinde yükselir. Bu sebeple içtimai atmosfer, iktisadi kalkınmaya müsait olmalıdır. Milet, millet çapındaki iktisadi kalkınmaya hazırlanmalıdır. Fert ve cemiyet, iktisadi kalkınmanın sebebini bilmeli, inkişafını takip etmeli ve neticesini karihasında tahmin edebilmelidir. Millet, kalkınmayı benimsemeli, kendisine faydalı olacağına inanmalıdır. İdare edenler, onu, ' buna ikna etmelidir. İkna ise ancak hürriyet içinde varittir.

Elbette ki kalkınmayı despotizme dayanarak yürütmek isteyenler, milleti müreffeh kılmak, geri kalmış memleketi terakki ettirmek gayesinde olduklarını söyleyeceklerdir. Ve mezkûr gayenin istihsalinde bir müddet için sıkıntılara katlanmanın ve hürriyetleri kısmanın icap ettiğini iddia edeceklerdir. Buna inanmış görünecekler ve aglebi ihtimal samimi de olabilirler. İktisadi kalkınmanın muvaffakiyeti için bir müddet sıkıntılara katlanmanın faydası olabilir, fakat hürriyetleri kısmanın asla. Zira iktisat ilmi, iktisat tarihi ve milletlerin tecrübeleri, kati surette ispat etmektedir ki, hürriyet şartları içinde yürütülmeyen bir iktisadi kalkınma politikası, muayyen bir zümreyi zengin ve ihya etmekten ileri gidememiş, çoğunluğu ise daha çok sefaletin girdabına sürüklemiştir.

İktisadi kalkınma hiçbir zaman yoktan varetmek ve bir mucize yaratmak demek değildir. Böyle bir iddia beşer kuvvetine hudut tanımamak demektir. Mantığın ikazından ve ilmin ışığından mahrum bu gibi teşebbüsler hüsrana mahkûmdur. Bir gerçektir ki hürriyetin olmadığı yerde ilim ve mantık değil, kuvvet hâkimdir. Ve kuvvet her zaman iyi bir şey değildir.

İktisadi kalkınma mevcut imkânları, rasyonel bir şekilde organize ederek, en faydalı ve en verimli bir hale sokmak demektir. İktisadi kalkınma milli geliri arttıracak olan İstihsal hacmini genişletmek demektir. İktisadi kalkınma hayat seviyesini yükseltmek, muayyen bir sermaye ve emekle âzami istihsal veya asgari bir sermaye ve emekle muayyen bir istihsale varmak demektir. Fakat bundan başka iktisadi kalkınma, büyük taahhütler, nakliyeler, ihaleler, geniş imkânlar, geniş selâhiyetler ve muazzam meblâğlar demektir. İşte bütün bunları iktisadi kalkınmayı yürütenlerin ellerine vereceksin ve oluş esnasında olup biteni takip etmeyecek ve yalnız neticeye intizar edeceksin. Hayır, neticeyi hiç bir zaman elde edemezsin. Zira suiistimal kendi başına buyruk tatbikatçıları pençesine alacak, istikameti şaşırtacak ve hedefi unutturacaktır. Milletler, kendi emek ve fedakârlığına dayanan iktisadi kalkınmanın bu şekilde yürütülmesine razı olmazlar. Zira bu tarzda yürütülen bir iktisadi politika müspet netice vermez. Bunun aksini iddia etmek insanı ve onun zaafını tanımamak demektir. Sahibine yar olmayacak bir emek ve fedakârlık ise velüt bir faktör olamaz. Kölelik müessesesinin ilgasında yalnız hürriyet aşkı, yalnız adalet fikri, yalnız insanlık duygusu ve yalnız dini akideler mi tesir etmiştir? En müessir âmil esir emeğin randıman vermemesi değil midir?

İktisadi kalkınma teşebbüsünün muvaffakiyeti, kalkınma faaliyetinin hür, dürüst ve rasyonel bir metodla yürütülmesine bağlıdır. Rasyonel metod, etüde, ibne dayanır. Rasyonel metod plâna, programa dayanır, rasyonel metod hesaba kitaba dayanır. Fakat hürriyet şartları içinde yürütülmeyen bir iktisadi kalkınmanın metodu ne olacaktır? Bunu kim tâyin edecektir? Yalnız iktisadi kalkınmayı yürütenler mi? Fakat şahsi arzu, kapris ve menfaatin bunda dahli olmayacak mıdır?

Artık yirminci asırda iktisaden kalkınmak isteyen milletlerin iktisadi kalkınma programlarını hürriyet şartları içinde tanzim ve icra etmeleri, basarının icbar ettiği bir zarurettir. Zira sorumlu kişiyi suiistimalden meneden, keyfi hareketi daha başında frenliyen ve "âmiri mutlak değil, hizmetteyim" dedirten en büyük kudret, efkârı umumiyenin murakabesidir.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Alem gider Mersine...

Birleşnidş Milletlerin, Orta Doğu memleketlerinin 1957 yılındaki iktisadi durumu hakkında geçen hafta yayınladığı rapor, Görülmemiş Kalkınmanın çok daha az görülen bir misâlini, çölde devesinin koynunda yaşadığı hayal edilen Orta Doğu memleketlerinin verdiğini gösterdi.

Rapor, 1953 ten beri en yavaş kalkman Orta Doğu memleketinin Türkiye olduğunu ortaya koymaktadır:

Gayri Safî Milli Hasıladaki Reel- Artış
(1953 = 100)

Memleketler	1953	1954	1955	1956	1957
Mısır	100	114.	119	109	
İran (1955 1= 100)	—	—	100	107	116
İsrail	100	122	132	146	
Lübnan	100	103	115	129	
Suriye	100	**122**	**112**	130	
Türkiye	100	91	100,4	105,4	

[Milli Gelirde de yılda ortalama yüzde 1,8 artışla -nüfus her yıl yüzde 3 artmaktadır- Türkiye sonuncu gelmektedir!

Adam başına kullanılan enerji miktarı bakımından da durumumuz hiç parlak değildir. Bir memleketin ilerilik seviyesini gösteren enerji istihlâkinde, Türkiye' ancak dünü geçmekte, Suriye ile atbaşı gitmektedir:

Adam Başına Kullanılan Enerji
(Kilogram kömürle ifada edilmiştir.

Memleketler	1954	1955	1956
Kıbrıs	430	**400**	600
Mısır	230	260	240
Irak	**270**	320	280
İran	**1110.**	—	—;
İsrail	970	1050	1100
Ürdün	80	100	120
Lübnan	390	490	
Suriye	190	190	230
Türkiye	**230**	220	230

mut Gelir artışında sonuncu gelen memleketimizin, başta geldiği tek saha fiyat yükselmeler!dir! Türkiye, 1953 ten beri bölgedeki fiyat artışı rekorunu kırmıştır. Yandaki tablo bunu göstermektedir.

Memurlar

Raf dağının ötesinde

Memurların eylül ayı içinde 6 ncı bir ikramiye alacakları hususundaki şayialar gerçekleşmedi. Halbuki gazetelerde çıkan haberler o kadar inandırıcıydı ki... Gazeteler, Ufak bir hilei şer'iye ile kanuni güçlüklerin nasıl yenilebileceğini bile anlatıyorlardı.

Anlaşılan bir kurt masalı haline gelen memur maaşlarına zam hikâyesi daha uzun müddet devam edecektir. Ne tuhaftır Asyanın tam öbür ucunda bulunan bir memlekette de memurlar yıllardan beri zam hikâyesi dinlemektedirler. Bu memleket, Güney Koredir.

Menderesin Korede bulunduğu günlere rastlayan seçim mücadelesinde, memur maaşlarına zam vaadi büyük rol oynamıştır. Mamafih herkes bu vaadlerin çabucak unutulacağını düşünüyordu.. Güney Kore Hükümeti de, seçim vaadlerinin mutlaka tutulması lâzım geldiği kanaatinde değildi. Ama buna rağmen vaadini- tuttu ve gelecek bütçe yılını beklemeden memur maaşlarına yüzde yüz zam yapan bir kanunu geçen haftanın ortasında Millî Meclisten geçirdi.

Bu kanuna 'göre, vasat bir memurun eline 720 lira (80 dolar) geçecektir. Teğmen maaşı 972 lira -108 dolar- dır. Bir General veya bir bakan ayda 1566 lira -174 dolar- alacaktır. Görüldüğü gibi, en yüksek ve en alçak ücretler arasındaki mesafe son derece dar tutulmuştur. Bir generale, teğmen maaşının iki mislinden az maaş verilmektedir.

Kore Hükümetini memur maaşlarına büyük ölçüde zam yapmaya zorlıyan sebep, rüşvet ve hırsızlığın

HAYAT PAHALILIĞI
(1953 = 100)

	1954	1955	1956	1957
Mısır (Kahire)				
Geçinme Endeksi (bütün maddeler)	96	96	98	101,5
Gıda maddeleri Endeksi	**101**	103	104	108
Toptan Fiyatlar Endeksi	97	99	110	119
Irak (Bağdat)				
Geçinme Endeksi	**98**	**191**	197	112
Gıda Maddeleri Endeksi	**98**	**102**	110	116
. Toptan Fiyatlar Endeksi	96	97	104	109
İran (Tahran)				
Geçinme Endeksi	118	122	**180**	139
Gıda Maddeleri Endeksi	114	114	121	127
Toptan Fiyatlar Endeksi	118	115	123	122
İsrail (Hayfa, Kudüs, Telaviv)				
Geçinme Endeksi	112	**119**	127	**185**
Gıda Maddeleri Endeksi	118	117	**126**	**182**
Toptan 'Fiyatlar Endeksi	118	**124**	**131**	150
Lübnan (Beyrut)				
Geçinme Endeksi	95	97	**102**	109
Gıda Maddeleri Endeksi	93	96	105	114
Toptan Fiyatlar Endeksi	92	98	98	100
Suriye (Şam)				V
Geçinme Endeksi				
Gıda Maddelesi Endeksi	92	91	104	114
Toptan Fiyatlar Endeksi	93	94	98	95
Türkiye. (İstanbul) •				
Geçinme Endeksi	110	119	136	148
Gıda Maddeleri Endeksi	109	114	131	142
Toptan Fiyatlar Endeksi	111	119	142	159

memurlar arasında son derece yayılması olmuştur. Yapılan incelemeler, rüşvetin artışında en mühim âmilin ücretlerin kifayetsizliği olduğunu göstermiştir. Bunun üzerine acele maaşlara zam yapılmıştır. Zammı, rüşvet ve hırsızlığa' karşı alınacak sert tedbirler takip edecektir.

A. B. D.

Baklava Tepsisi

Geçen haftanın başında 85 inci Amerikan Kongresi büyük bir coşkunluk içinde tatile girdi. Muhterem temsilciler ve senatörler Kongre salonunda sevinç çığlıkları attılar ve etrafa konfetiler yağdırdılar.

Yaz tatiline giren mektep çocuklarım hatırlatan bu neşe tezahürünün sebebi, Washington'un Boğucu sıcaklarından kurtulmak arzusu değildir. Muhterem' senatör ve temsilciler, çekmecelerinden çıkarttıkları kâğıtlarla yaptıkları konfetilerle, son gününü yaşıyan -7 Ocakta toplanacak olan Kongre 86 rakkamını taşıyacaktır. 85 inci Kongrenin başarısını tes'id ediyorlardı. Kongre, muvaffak bir çalışma devresi geçirdiğinden emindi. ,

- Muvaffak Kongrenin son yaptığı iş, 1959 yılı için dış yardımı programının kabulü oldu. Kongrede aylardan beri dış yardımın budanması hikâyesi sürüp gidiyordu. Mükelleflerin kesesinden ötesini görmiyen Kongre budamaya taraftardı.

Başkan Eisenhower, Dulles ve muavini Dillon, Kongrenin tasarruf zihniyetini yenmek için çok çalıştılarsa da yardım kesesinin budanmasına mâni olamadılar. Kongre, kendine sunulan yardım programında 652 milyon dolar tasarruf yaptı. Demek ki Eisenhower Hükümeti, bu mali yıl zarfında 3.298 milyon dolar askeri ve iktisadî yardım fonuna sahip olacaktır. Aşağıdaki tablo, Hükümetin istediği ye Kongrenin kabul ettiği yardım miktarlarını göstermektedir .

Kongrenin yardım budama merakı yeni değildir. Ama Kongre bu yıl kısıntı ameliyesine bir yemlik getirmiştir. Programın askarî kısmım tabu sayan muhterem temsilciler ,bu sefer sadece iktisadi yardımı azaltmakla yetinmemişler, askerî yardıma da ellerini uzatmışlardır. Kongre anlaşılan, bir çok memleketin -bu memleketler arasında Türkiye de vardır- kapasitelerinin çok Üstünde askerî malzeme aldıkları hakkında kendine sunulan raporlara hissiz kalamamaştır. Ama İktisadi Yârdımın artmasını istiyen raporlara kulak vermiyen Kongre, iktisadi yardımın temel taşı olarak düşünülen Kalkınma İkraz Ponunu -Türkiye, bu fondan 37,5 milyon dolar alacaktır- 225 milyon dolar azaltmakta beis görmemiştir.

Dillon
Budanmayan ne kaldı?

Programın diğer mühim bir kısmı, savunma desteği gibi askerî bir kim altında gizlenen iktisadi yardımdır. Savunma desteği, İspanya, Kore, Milliyetçi Çin, Türkiye gibi -Türkiyenin bu yılki hissesi 75 milyon dolar- büyük ölçüde askeri kuvveti ayakta tutan memleketlerin iktisadiyatını takviye için yapılmaktadır. Bu yardımdan aslan payım Kore ve Milliyetçi Çin almaktadır.

	Kongrenin Kabul ettiği (milyon dolar)	Hükümetin Yardım Programı Miktar
Askerî Yardım	**1 800**	**1 515**
Savunma Desteği	**835**	**750**
Kalkınma İkraz Fonu	**625**	**400**
Hususi İktisadi Yardım	**212**	**200**
Cumhurbaşkanının Hususi Fonu	**200**	**155**
Teknik Yardım	**164**	**171**
Çeşitli Yardım	**106**	**107**
	3 942	**S 298**

Okuyucu mektupları

İktidar hakkında

Eski sayılarınızdan birinde, İspartada Said-i Nursi ile yaptığınız röportajı, memleket aydınlarının bu husustaki fikirlerini ve erbab-ı din geçinen bir iki kişinin yaygaralarını okumuştum.' Röportajınız ile bir memleket yarasına neşter vurarak tehlikeyi o zaman işaret etmiştiniz.

Şimdi Nurcuların yargılandığını okuyoruz. Acaba İktidar neden gerekli tedbirleri zamanında almadı? Cevap malum: İktidarımızın mümeyyiz vasıflarından birisi de, "merkep çalındıktan sonra kapıya mandal asmaktır". Allahtan mandal çürük olmasa.

Yalcın Uras — İstanbul

*

NATO'nun bir üyesiyiz. Hür milletler safında bulunuyoruz ve demokrasiyi kabul etmiş durumdayız. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde imzamız var ve Anayasamız, seyahat Türklerin tabii haklarındandır der. Seyahatin ise hangi rejimlerde tahdit edildiğini altı yasandaki çocuklar dahi bilir. Nüfuzlu ve İmtiyazlı kimseler Avrupa seyahatine giderken, Türk vatandaşları niçin seyahat hürriyetinin hasretini çeksin?

Ahmet Erdal — İstanbul

*

İç ve di s. olaylar mademki birer millî davadır, neden milletçe hal çaresi aranmıyor ve neden uydurma haberler verilerek -kendileri de dahil kimsenin inanmadığı- milleti tatmin etme yoluna gidiliyor? İnönüye ve Muhalefete neden konuşma hakkı tanınmıyor? Cevap veremeyeceklerinden mi korkuyorlar? Sermayeleri kafi değilse yedek parçalarını kullansınlar. Zaferin. Havadisin başyazarları ne güne para alıyor? Devlet Radyolarında onları konuştursunlar.

Tuna Aksun — İskenderun

*

New - York Herald Tribüne gazetesinin Romada çıkan 19 Temmuz 1958 tarihli nüshasında, para değerlerini gösteren listede bir Türk lirası 0.23 İsviçre frangı olarak gösterilmektedir. Ayni listede bir Amerikan doları 426 İsviçre frangına tekabül etmektedir. Demek oluyor ki: (426/23=18,52 T.L.) bir dolar 18.52 T. L. kıymetindedir. Tabii bu imkânsız birşey! Bir dolar resmî kurdan 2.80 T. L., hadi olmadı diyelim turist -deblokaj- kurundan 5.75 T. L. dır. Primle ise 9.02 T. L. dir. Bu bakımdan en kısa zamanda mezkûr , gazetenin ayni sütununda ayni puntolarla keyfiyetin açıklanması için tekzipler dairesinin dikkatini çekmenizi rica ederim.

Mustafa Altan Ergün — İstanbul

İKTİSADÎ VE MALİ SAHADA

Cumhurbaşkanı ve Dulles, yardımın kısılmasından hiç de memnun değillerdir. Doğu ve Batı arasındaki soğuk harbin İktisadi mahiyet kazanmaya 'başladığı bir devrede, Kongrenin diktiği dar elbise içinde dolar siyasetinin zor yürütüleceğini düşünmektedirler. Buna rağmen vetosunu kullanmayı sevmiyen uysal Cumhurbaşkanı, geçen haftanın sonunda yeni yardım programının altına imzasını koymuştur.

Hindistan

Ya buna ne buyrulur?

Son dış yardımı Türkiyede zafer olarak göstermeye çalışanlar geçen haftanın ortasında Washington'dan gelen bir haberi yürekleri burkularak okudular. Zira bu haber, Batılıların, ikinci beş yıllık plânı kurtarmak için nötralist Hindastana 1961'e kadar bir milyar dolar -evet bir milyar dolar- kredi açmayı prensip itibariyle kabul ettiklerini "bildiriyordu. Bu bir milyarın üçte biri, 1959 Martından evvel verilecektir. Daha geçenlerde büyük miktarda yardım gören Hindistana, önümüzdeki mail yıl içinde Amerika 200 milyon. İngiltere 75 - 100 milyon dolar tutarında -büyük dost İngiltere bizim için 10 milyondan yukarı çıkmadı- kredi açacaklardır.

Ne tuhaftır ki, bir milyarı garantiliyen Hindistandan en ufak bir zafer sesi işitilmemektedirî .

Acaba Kalkınıyor muyuz?

Doğan AVCIOĞLU

B. M. M. ndeki son konuşmasında kalkınmanın gayesinin Batı memleketleri seviyesine yetişmek olduğunu açıklıyan sayın Menderes, Cumhuriyetin ilk gibilerinden beri işitilen bir iddiayı tekrarlamaktan başka birşey yapmada. Acaba bu gayeyi ne dereceye kadar gerçekleştirebildik? Batı Dünyasıyla aramızda mevcut mesafe kapanıyor mu? Diğer bir deyişle, Türkiyede milli gelir Batı memleketlerine nazaran daha hızla artmakta mıdır? Bu suallerin cevabı, maalesef kati bir "hayır" dır.

AKİS'in 210 uncu sayısında yayınlanan ve Birleşmiş Milletlerin damgasını taşıyan bir tablo, bu mevzuda en iyimserleri hayal kırıklığına uğratacak kadar acıdır. Zira 1953 - 1957 yılları arasında Milli Gelirdeki artış bakımından 15 Avrupa memleketi arasında Türkiye sonuncu gelmektedir. Bırakalım fransayı, Almanyayı, İtalyayı.. Bırakalım Batıdan çok daha büyük bir hızla kalkınan Polonya, Çekoslovakya, Macaristan gibi Demirperde gerisi memleketlerini, Yunanistanda bile Milli Gelir 1949 dan beri muntazaman % 6 ya yakın bir nisbette artmaktadır. Halbuki 1950 - 1953 şahlanmasından sonra» Türkiyede Gayri Safi Milli Hasılanın yıllık artış nisbeti yüzde 1,4 e düşmüştür! O halde, hiç şüphe yok, Batıyla aramızdaki mesafe kapanacağı yerde günden güne açılmaktadır. Bu tempoyla Batıya yetişmek hayaldir.

Acaba- diğer az gelişmiş memleketler ne âlemdedir? Meselâ şu hiç beğenmediğimiz Orta Doğu memleketlerine nazaran durumumuz nedir? Orta Doğunun iktisadi durumunu inceliyen Birleşmiş Milletlerin 1957 yılı raporunda bu sualin cevabım bulmak mümkündür: Türkiye, bu komşu memleketlere nazaran 1953 ten beri en yavaş kalkınan memlekettir. 1858 yılında Gayri Safi Milli Hasıla 100 sayılırsa, bu rakam 1956 da Mısırda 109'u, Lübnanda 129'u, Suriyede 139'u. İsrailde 146*yı bulmaktadır. Halbuki aynı devre zarfında, Türkiyede Gayri Safi Millî Hasıla ancak 100 den 105,4'e geçmiştir. Başlıca Orta Doğu memleketleri arasında Türkiye demek ki en yavaş kalkınanıdır!

Şu küçümsediğimiz Suriyeyle yapılan ufak bir mukayese büyük laflar ve hakikatler arasındaki mesafeyi daha iyi gösterecektir: Milli Gelirin memleketimizde yılda yüzde 1,8 nisbetinde -yükseldiği bu devrede, Suriyedekl yükseliş nisbeti yüzde 13'tür. Haydi diyelim son yıllarda Türkiyede hava şartları kötü gitmiş, mahsul iyi olmadığı için Millî Gelir pek fazla artmamıştır. O halde sanayinin Milli Gelire getirdiği hissenin artışına bakalım: Suriyede sanayinin yarattığı kıymet 1953 te 100'den 1956 da 154'e geçmiştir. Halbuki Türkiyede ancak 126 ya erişmiştir.

Belki bu rakamlara da dudak bükülecek, "yatırımlar daha meyvalarını vermedi, hele bir meyvalan toplıyalım da görürsünüz" denecektir. Birleşmiş Milletlerin rakamları maalesef bu hususta da ümide yer bırakmamaktadır: Zira Türkiyede yatırımların Gayri Safî Millî Hasılaya nisbeti 1953 . 1956 arasında 12.4, 14.2, 14.1, 13.5 nisbetleri arasında dolaşırken, Suriyede 15.4, 17, 21, 16.5'a ulaşmaktadır. Demek ki Suriye, Türkiyeye nazaran Millî Gelirin daha büyük bir kısmını yatınmlara ayırmaktadır. 1953 ten beri yatırımlardaki artış nisbeti de bunu göstermektedir. Suriyede yatırımlar, 1953 te 100 iken, 1956 da 149'a erişmiştir. Halbuki Türkiyede 1956 da ancak 126'ya varabilmiştir. Yani şu küçümsenen Suriye, cüssesine göre, "yatırımcı Türkiye"den çok daha fazla yatırım yapmaktadır!

Sayın Menderesin B. M. M. nin son toplantısında kullandığı bir ifadeyle, "Millî Gelir, şu . bu, hep uydurma" denilebilir ve yukardaki rakamlara aldırış edilmiyebilir. Buna da peki diyelim ve daha müşahhas istatistiklere inelim: Meselâ bir memlekette adam başına düşen ve Kgr. ile ifade edilebilen enerji miktarı. Millî Gelir hesapları dışında, kalkınmanın en iyi miyarıdır. Maalesef, bu bakımdan da, durum iyi değildir. Zira 1850 yılında Türkiye ve Suriyede adam başına kullanılan enerji miktarı -kömüre tahvil edilmiştir- 280 Kgn dır. -'Kıbrıs için bu rakam 590 Kgr. dır!. Yani her iki memlekette de, nüfus sayısı göz önüne alınırsa, aynı miktar enerji sarfedilmektedir. Yalnız Türkiyede 1954 - 1956 yılları arasında adam başına düşen enerji miktarı sabit kaldığı halde, Suriyede 190 dan 230 Kgr. a geçmiştir. Küçük komşu memleket, Millî Gelirin daha büyük bir kısmını yatırımlara ayırdığına göre, önümüzdeki yıllarda enerji istihlâki bakımından bizi herhalde geride bırakacaktır.

İşin daha acı tarafı, Suriye dışarıdan bir yardım görmediği ve borçlanmadığı halde, -ancak 1957 de Rusyadan kredi almıştır- bizden daha hızlı kalkınmaktadır. Filhakika Suriyenin tediye bilançosunun cari muameleler kısmı her yıl denk kapanmaktadır, hattâ 1956 yılında 29 milyon Suriye lirası bir fazlalık bile mevcuttur.

Hikâye bu kadarla da bitmemektedir: Büyük ölçüde yatırım yapan Suriyede, fiyatlar artacağı yerde düşmüştür. 1953 te 100 olan toptan fiyatlar endeksi, 1957 de 95'e inmiştir. Halbuki bu devrede Türkiye bölgedeki pahalılık rekorunu kırmış, toptan fiyatlar endeksi 100 den 159'a yükselmiştir.

Birleşmiş Milletlerin yayınladığı rakamların ortaya koyduğu hakikat acıdır: Kalkınmanın kendisinden çok, edebiyatıyla uğraştığımızı kabul etmek zorundayız. Kalkınmayı hakikaten hızlandırmak istiyorsak, sadece dış yardıma güvenmekten vazgeçip. Milli Gelirin veya Millî Gelirdeki artışın çok daha büyük bir kısmını müsmir yatırımlara yöneltmemiz lâzımdır. Batı memleketlerine yetişmek gayesini güdenler, herşeyden evvel, bu gayeye erişmek için yılda ne nisbette ve hangi sahalarda yatırım yapılması gerektiğini söylemelidirler.

DÜNYÂDA OLUP BİTENLER

Orta Doğu

Dag Hammarskjoeld
Gürültüyü sevmiyor

Perdelerin gerisinde..

Gürültüyü ve beyanat vermeyi sevmiyen Mr. H. Orta Doğudaki vazifesine sessiz sadasız devam etmektedir. Bu hafta sıra Kahirededir. Geçen haftanın sonunda, atom enerjisinin sulh yolunda kullanılması meselesiyle meşgul olmak üzere Ürdünden Cenevreye gelen Mr. H., Çarşamba günü Kahireye gidecektir. Genel' Sekreterin Kahireden Bağdada hareket edeceği ve yeniden Ürdüne döneceği söylenmektedir.

Mr. H.'ın Ürdünde Kral Hüseyin ve Başbakan Samir Rıfai ile yaptığı konuşmalar hakkında fazla bir şey bilinmemektedir. Konuşmalardan sonra yayınlanan tebliğ, "Ürdün Hükümeti ve Genel Sekreter arasında geniş bir anlaşma zemini bulunduğu" nu söylemekle yetinmektedir. Tebliğin getirdiği tek aydınlık, Mr. **H.'ın** Ürdüne, Birleşmiş Milletler Kuvvetleri veya hudut müşahitleri gönderilmesinin, meseleyi halletmiyeceğini kabul etmesinden ibarettir. Anlaşılan Kral Hüseyin, İngiliz askerlerinin ilelebet Ürdünde kalmasını istemektedir. Halbuki Mr. H.'ın başlıca vazifesi, İngiliz askerlerinin geri çekilmesinin teminidir. Bu durumda Mır. H.'a, Kahire ve Amman arasında bir anlaşma zemini bulmaya çalışmaktan başka bir şey kalmamaktadır. Mr. H. Nasıra, "ne olur, Ürdünlülere söyle, Kral Hüseyinin tahtına ilişmesinler" diyecek**tir.** Gelgelelim Nasır bu acayip teklifi kabul etse bile -Birleşik Cumhuriyetin fakir Ürdünü ilhakta menfaati yoktur- Ürdün halkının lâf anlıyacağı çok şüphelidir. Zira Mr. Dulles'ın hâlâ inanmak ve dünyayı inandırmak istediği "bilvasıta tecavüz" dışardan değil, içerden gelmektedir. Nasır, Kral Hüseyinle sarmaş dolaş olsa bile. Kral Hüseyin tıpkı Irakta olduğu gibi, tahtını kaybetmekten kurtulamıyacaktır. O halde Orta Doğuda mevcut statükonun muhafazasına çalışmak bir hayaldir. Mr. Dulles, bu inattan vaz geçmediği müddetçe. Dünya Evinin Genel Sekreterinin vazifesinin muvaffakiyetle neticelenmesi imkânsızdır.

Bereket versin Batıda, bu basit hakikati anlıyanların sayısı gittikçe çoğalmaktadır. Nitekim iyi haber alan Sunday Times, gecen hafta İngiliz mütehassıslarının Orta Doğuda statükonun muhafaza edilemiyeceğini düşündüğünü yazıyordu. Bu mütehassıslara göre, Arap Ligi siyasi bir realite hâline gelecektir. Arap memleketleri Kahirenin idaresindeki -diktatörlüğü altında değil- bir federasyonda toplanacaklardır. Amerikan Dışişleri Bakanlığında da aynı şekilde düşünen mütehassısların sayısı az değildir. Ne çare ki Amerikan diplomasisini tek başına yürüten Mr. Dulles aynı fikirde değildir. Dulles ve Dulles'tan fazla Dulles' çılar hâlâ Nasırı tecrit etmeye ve gerekirse zora başvurarak statükoyu kurtarmaya çalışmaktadırlar. Bu sebeple Mr. H'ın misyonunun muvaffakiyeti - Arapları değil, -fakat Dulles'ı ikna etmesine bağlıdır!

Uzak Doğu

El ense..

Geçen haftanın başında harp tehlikesi, Orta Doğudan Uzak Doğuya kaydı. Çin sahillerinde Mig ve Sabre uçakları boy ölçüşmektedir. Bataryalar ölüm yağdırmakta, hücumbotlar çarpışmaktadır. Pasifikteki 66 gemiden müteşekkil. VII. Amerikan Filosu hazırol emrini almıştır. Akdenizde dolaşan Essex uçak gemisi ve dört destroyer, Süveyş Kanalını geçerek Uzak Doğu yolunu tutmuştur. San Frânciscoda demirli Midway uçak gemisi- ve Long Beach'teki. Los Angeles ağır Kruvazörü aynı istikamete doğru ilerlemektedir. Amerikan ve Milliyetçi Çin uçakları ise, Formoza boğazı üzerinde nöbet beklemektedir. .

Hadise, Kızıl Cinin Formoza Hükümetine ait olan, burnunun dibindeki Quemoy ve Matsu adalarını bombardıman etmesiyle başladı. Bombardımanla' şiddetini arttırarak devam etti.

Kızıl ve Milliyetçi. Çin arasında bu cins çarpışmalar âdet haline gelmiştir. Hattâ bundan üç yıl kadar evvel, iki Çin arasındaki çarpışmalar son derece şiddetlenmiş, harp tehlikesi Amerikanın müdahalesi sayesinde yatışmıştır, Amerika o tarihlerde Çan Kay Seki Tachen sahil adalarını komünistlere terke zor-

Yeni buhran sahasını gösteren harita
'Yar *bana bir eğlence..."*

Çan Kay Şekler

Papuç pahalılandı

lamış, mukabilinde Formoza ve Pescadores adalarının savunmasını üzerine aldığını taahhüt etmişti. Kızıl Çin de fazla inatçı davranmamış, Tachen Adaları ile yetinmiş ve mesele kapanmıştı. Maamafih meselenin kapanmasıyla iki Çin arasındaki münferit çarpışmalar sona ermemiştir. Bilhassa Çinin başına dönmesi üçüncü bir dünya harbine ve hattâ Formozada kalabilmesi bile soğuk harbin devamına bağlı olan Çan Kay Şek, havayı gergin tutmak için elinden geleni yapmıştır. Milliyetçi Çin Hükümeti gemilerinin korsanlık yapması, uçakların kıt'ayı bombardımanı, adam indirmeleri, sabotaj tertip etmeleri olağan hâdiseler sayılmaktadır. Washington'da son derece kudretli bir Çin tazyik grubunun mevcudiyeti de, Çan Kay Şekin ücretini arttırmasını kolaylaştırmaktadır. Mamafih bu sefer inisiyatif Kızıl Çinden gelmektedir. Pekin' Radyosuna inanmak lâzım gelirse, Kızıl Çin Quemoy ve Matsu adalarını işgale niyetlidir. Adaların iaşe yolları kesilmiştir, bu sebeple her türlü mukavemet beyhudedir. Radyoya göre Quemoy ve Matsu'nun alınması, Formozanın kurtarılmasında ilk adımı teşkil edecektir.

Formozada bulunan Amerikalı mütehassıslar, başlangıçta Kızıl Çinin böyle bir harekete girişeceğine inanmıyorlardı. Fakat Çin bataryalarının ateşinin şiddetlenmesi üzerine mütehassıslar, Quemoy ve Matşu'ya önümüzdeki günlerde asker çıkarılmasına yüzde 90 ihtimal vermektedirler. Amerika Ordu Başkanı ve Pasifik Başkomutanının acele Formozaya hareketi, işleyin ciddileştiğine delildir.

Hâlen temel mesela, Kızıl Çin Adaları işgale kalkarsa Amerikanın ne yapacağıdır. Amerika, Dışişleri Bakanı Zorlunun şampiyonluğunu yaptığı "seyirci kalmama" politikasına uyarak, diktatör Çan Kay Şekin imdadına koşacak ve en azından yetti bir Kore harbinin başlamasını göze alacak mıdır? Meçhuldür. ,

Amerika, Formoza ve Pescadores adalarının savunmasını taahhüt etmiş durumdadır. Bu adalara bir tecavüz vuku bulursa, Çan Kay Şeki koruyacaktır. Quemoy ve Matsu adaları, taahhüdün dışında kalmaktadır. Ama Kongre, Cumhurbaşkanı Eisenhower'e, Formoza ve Pescadores adalarının savunması için lüzumlu görülen bölgelerde müdahele hakkını tanımıştır. Eğer Cumhurbaşkanı, Quemoy ve Matsu'yu, Formozanın müdafaası bakımından muhlin addederse, Amerika Kızıl Çine' karşı harekete geçebilecektir. Acaba Eisenhower Hükümeti, bu sahil adalarının savunmasını hayati saymakta mıdır? Sızan haberler, askeri mütehassısların Quemoy ve Matsu adalarını, stratejik bakımdan kıymetsiz bulduklarım göstermektedir. Mamafih gerek Dulles, gerek Eisenhower, siyasi sebepler dolayısıyla, askeri mütehassısların kanaatini paylaşmaktan çekinmiş, Quemoy ve Matsu'yu korumalarının muhtemel olduğu intibaını vermeye çalışmışlardır. Dulles, geçen hafta Kanarya adalarına istirahate gitmeden evvel, Temsilciler Meclisinin Dışişleri Komisyonuna gönderdiği bir mektupta. Kızıl Çinin hareketini "sulhu tehdit" olarak vasıflandırmış ve çıkartma ihtimali için tehdit yollu "ümit ediyorum ve inanıyorum ki böyle bir şey vuku bulmayacaktır" demiştir. Başkan Eisenhower da son basın toplantısında aynı dili kullanmış, Çan Kay Şek Hükümetinin Quemoy ve Matsu'ya büyük ölçüde kuvvet yığması dolayısiyle -ihtiyarlıyan ordunun üçte biri oradadır- bu adaların stratejik ehemmiyetinin arttığım açıklamıştır.

Amerikanın güttüğü maksat açıktır: Quemoy ve Matsu adalarının komünistler tarafından işgaline seyirci kalması, siyasi sebeplerden dolayı müşküldür. Bu hareketin -tıpkı Orta Doğuda olduğu gibi- Amerikanın dostlarını terkettiği düşüncesine yol açmasından korkmaktadır. Gelgelelim ortada askerî bir zaruret yokken, Amerikanın müdahelesini halk efkârının hoş karşılamayacağı muhakkaktır. Bu sebeple Amerika mütereddittir. Dulles'ın bütün ümidi, Amerikanın muhtemel müdahelesinden korkarak, Kızıl Çinin adaları işgal teşebbüsünden vazgeçmesidir. Az çok müphem tehditlerin mânası budur.

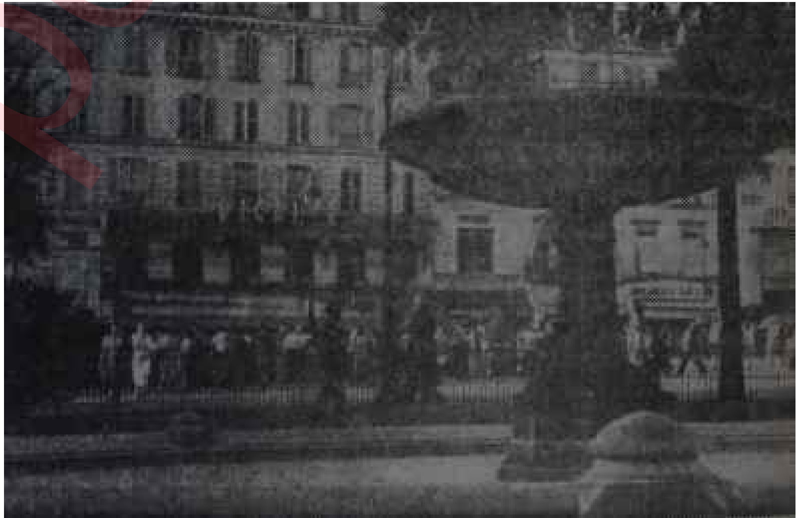
Öyle anlaşılıyor ki, Synghman Rhee ve Çan Kay Şek gibi dostlara sahip oldukça, Hür Dünya liderinin sık sık "harbin eşiğine kadar gitmek" tehlikesinden kurtulmasına imkân yoktur.

Fransa

Bombalar altında Paris

Bu haftanın başında esmer ve siyah saçlı turistlerin güzel Pariste geceleri dolaşmaları çok cüret istiyen bir iş haline gelmiştir. Halt bu esmer turistler bir de otomobil sahibiyseler, durumları çok daha tehlikelidir.. Karşılarında derhal, tepeden tırnağa kadar silâhlı ve nazik olmaya çalışmıyan polisleri bulacaklardır.

Paris, esmer yabancılar için, birdenbire netameli bir şehir olmuştur.

Paristen bir köşe

Bu sakin haline bakıp da aldanmayın

Sokaklarında polis arabaları vızır vızır dolaşmakta, resmî binaların etrafında büyük sayıda emniyet kuvvetleri nöbet beklemektedir. Fransanın diğer şehirlerinde de durum aynıdır.

Turistlerin sevgilisi Fransanın, birdenbire işgal altında bir memleket haline gelmesi, Cezayirli Milliyetçilerin terör hareketini Fransaya da intikal ettirmelerinin netice* sidir. Hakikaten terörizmde pişen Cezayirliler, Fransayı bir yangın yerine çevirmişlerdir: Marsilya, Toulouse, Narbonne ve Rouenne'de benzin depoları yanmaktadır. Son derece sıkı emniyet tedbirlerine rağmen, 10 milyon metre küp. benzin yanıp gitmiştir. Sokaklarda dolaşan üniformalı kimselerin hayatı tehlikededir. Pariste geçen hafta dört polis, bir ast subay öldürülmüştür. Diğer bir şehirde bir general milliyetçilerin kurşunlarına hedef olmuştur. Terör hareketi kolay kolay önleneceğe benzememektedir. Zira Fransada son derece iyi bir şekilde teşkilâtlandırılmış, 230 bin Cezayirli vardır. Teröristler Fransayı 5-6 vilâyete bölmüşlerdir. Teşkilâtın en alt kademesinde hücreler bulunmaktadır. Komünistlerden mülhem bu teşkilâtlanma şekli, hem sıkı bir disiplin kurmaya, hem yakalananların diğer teşkilât üyelerini ele vermemesine imkân sağlamaktadır. Millî Kurtuluş Hareketinin, Fransada çalışan Cezayirlilerden yılda 4-5 milyar franka yakın aidat toplıyabilmesi, bu iyi teşkilâtlanmanın neticesidir. Bu parayla, terör hareketini yürütebilmek için evler, kahveler, oteller, otomobiller ve motosikletler satın alınmıştır.

Hâlen Fransız polisi, saat gibi işliyen terör hareketini önlemek için, bütün gücünü kullanmaktadır: Cezayirlilerin kaldıkları mahalleler kordon altına alınmıştır. Pariste durumu şüpheli görülen 3 bin şahıs polis binası ufak geldiği için Kapalı Spor Sarayında toplanmıştır. Ne var ki, yakında Spor Sarayı da kâfi gelmiyecek, açık havada büyük toplama kampları kurmak gerekecektir. Hakikaten yüz binlerce Cezayirliyi toplama kampına göndermeden terör hareketinin durdurulabilmesi hemen hemen imkânsızdır.

Fransanın anlıyacağı lisan

Cezayirli Milliyetçiler şimdiye kadar Fransada terör hareketinden kaçınmışlardı. Fransadaki faaliyetleri, hiziplerin kendi aralarında hesaplaşmalarına inhisar ediyordu. Bunun sebebi. Fransada halk efkârının Cezayirlilerin istiklâl dâvasını benimsiyeceği ve liberal görüşlü bir hükümetin milliyetçilerin meşru emellerini gerçekleştireceği ümidiydi. Hakikaten Fransada millî istiklâl dâvasını anlayışla karşılıyanlarin sayısı az değildir. Kuvvetli sol partiler, 1956 seçimlerinden evvel, iktidara gelirlerse Cezayirli Milliyetçilerle' müzakerelere girişeceklerini

Eisenhower

Bir şey mi dediniz?

söylüyordu. Ne var ki bu vaadlerle iktidara gelen Guy Mollet, selefleri-nin şiddet siyasetine devam etti. Kendisinden çok şeyler beklenen General de Gaulle, daha farklı davranamadı. Geçen hafta büyük bir Afrika turuna çıkan tarihi General, Brazzaville ve Dakar'da Afrikalılara, "İstiklâl istiyorsanız alın, bunun için referanduma hayır demeniz kâfidir" dediği halde, Cezayirde bu kelimeyi kullanmaktan kaçındı.. Generalin Adliye Bakanı Michel Debre, "Fransaya karşı gelenlerle müzakere edilmez" diyerek, De Gaulle Hükümetinin Cezayirin en güzide evlâtları hakkında ne düşündüğünü açıkladı.. Cezayirliler referandum neticesinde hayır deseler bile, -ki referandumun dürüst bir şekilde cereyan edebileceğine pek az insan inanmaktadır- Afrikada Fransanın idaresinde bulunan diğer topraklara verileceği vâadedilen istiklâl Cezayire reddedilecektir.

Bu durumda, Cezayirli milliyetçilerin Fransadan ümitlerini tamamile kesmelerine şaşmamalıdır. O halde Cezayirli milliyetçiler için, Fransaya zorla meram anlatmaktan başka yapacak bir iş kalmamaktadır. İşte bunun için, Fransız Ordusunu yenmesi imkânsız olan milliyetçiler, devamlı ve bezginlik verici bir terör hareketine başlamışlardır.

A. B. D.

Siyasi haremağalığı

Geçen hafta zencilerin, 'beyazların gittiği resmi mekteplere girmemesi İçin mücadele edenler büyük **bir zafer kazandıları, Bu zaferi, İkinci Dünya Harbinin kahramanı Cumhurbaşkanı Eiaenhower'e borçludurlar. Zira onun hür dünya için hayati bir mevzu haline gelen meselede vasiyet alması beklenirken, Cumhurbaşkanı, geçen haftanın ortasında yaptığı basın toplantısında "Zencilerin beyazlarla fiilen eşit haklara sahip hale gelmesinin zamanla halledilecek bir dâva olduğunu" söylemekle yetindi. Zenci meselesinde vaziyet almayı reddetti. Vazifesinin sadece asayişi temin etmekten ibaret bulunduğunu hatırlattı.**

Cumhurbaşkanının tatlıya tuzluya karışmaktan kaçınması en hararetli taraftarlarını bile hayal sukutuna uğrattı. Zira herkes Cumhurbaşkanının, inandığı bir dâva uğrunda, manevi otoritesini kullanmasını, halkı ikna etmeye çalışmasını bekliyordu. Bir gazeteci "Eisenhower Cumhurbaşkanlığı vazifesini siyasi haremağalığına çevirdi" diyerek duyulan hayal kırıklığını ifade etmektedir.

Eisenhower'ın tereddüdü, zencileri ikinci sınıf vatandaş olarak görenleri meydan muharebesi kazanmış gibi sevindirdi. Doğrusu işlerin bu kadar kolay yürüyeceğini ummamışlardı. Gerçi, zencileri mektebe sokmak istemiyenlerin lideri haline gelen Arkansas Valisi Faubus, bu meselede sonuna kadar gitmeye azimlidir. Bunun için Arkansas teşrii meclisinden olağanüstü selâhiyetler almıştır. Eğer federal makamlar, zencilerin beyaz okullarına girmesi hususunda ısrar ederlerse, Vali Faubus okulları kapayabilecektir. Güneydeki diğer birçok devletin Vali Faubus'un açtığı yoldan gideceği şüphesizdir.

Hâlen en büyük merak mevzuu, zencilerin resmi mekteplerde beyazlarla birlikte okuyacağım 1964 te aldığı bir kararla ilân eden Yüksek Mahkemenin ne yapacağıdır. Geçen haftanın sonunda Yüksek Mahkeme, olağanüstü bir toplantı yaptı. Toplantı mevzuunu, zencilerin ayrı okullara gitmesi hususunda mahalli bir mahkemenin kararını bozan, fakat kendi kararım iki buçuk yıl tehir eden Sekizinci İstinaf Mahkemesinin kararının tetkiki teşkil ediyordu. Toplantı pek uzun sürmedi, tarafları dinlemek üzere mahkeme kararını talik etti,. Yüksek Mahkeme 15 Eylülden, yani okullar başlamadan evvel bu mevzuda bir karara varacaktır. Mamafih Yüksek Mahkemenin kararı ne olursa olsun, netice pek değişmiyecektir. Zira Vali Faubus kanunen okulları kanamak hakkına sahiptir.

Ancak Cumhurbaşkanının cesaretle ortaya çıkması, dâvayı halka izaha çalışması, bunun için mücadele etmesi işin rengini değiştirebilirdi. Ne çare ki Eisenhower'ın Cumhurbaşkanlığı anlayışı hakikaten "siyasi harem ağalığı" ndan öteye gitmemektedir,

Cinayetler

Salgın

Görülmemiş Kalkınma memleketi Türkiye, geçen hafta içinde görülmemiş bir rekor daha kırdı. Peş peşine gelen ve seri halinde işlenen hunharca cinayetler rekoru İlk hâdise daha Bursa yangını faciacının sızısı kapanmadan İstanbulda meydana çıktı. Bir sabah ellerine gazetelerini alanlar "Bursa felaketzedelerine yardım kampanyası açıldı" başlığının hemen yanı başında "Yılın en hunharca cinayeti işlendi, bir kayıkçı bir kadını ve üç çocuğu öldürdü" başlıklı bir haberle burun buruna geldiler. Bilhassa bir takım bulvar gazetelerinin ' telleyip pullayıp verdikleri tafsilâta göre bu cinayet son derece vahşice işlenmiş ve dört cana kıyılmıştı. Tabii âdet olduğu üzere bu cinayete derhal bor ad da takıldı: Çiftekayalar cinayeti. .

Çiftekayalar, Salacak iskelesi civarında bilhassa semt sakini kadınların ve çocukların denize girdikleri bir yerdir. Bu civarda sandalcılık yapan Kandemir Sipahipala adında bir genç, bir akşam üstü sahilden kendine el eden dört kişilik bir grubu müşteri olarak sandalına almış, sandaldaki üç çocuğun arzusu üzerine de kürekleri Kızkulesine doğru çekmeğe başlamıştır. Fakat bu arada çıkan gündoğusu rüzgârı, Kandemirin o gün öğleden sonra içtiği rakı Ve şaraba ilâve edilince sandal açıklara doğru sürüklenmeğe başlamıştır, îşte bu arada tam karşısında oturan çocukların annesine gözü Çakılan Kandemir, bir ara etrafın ıssızlığından istifâde ederek kadına arzularına ram olmasını teklif etmiş, fakat iki çocuk annesi Elif Gülcan bu teklifi şiddet ve nefretle reddetmiştir. Ne olmuşsa da bu redden sonra olmuş, alkol ' sıcak ve şehvetten iyice gözü dönen Kandemir Sipahipala işi alenen tehdide dökmüştür. Elif Gülcana şayet dediğini yapmazsa hepsini teker teker öldüreceğini söyleyerek göz dağı vermek istemiş",' kadın gene de direnince, sandalın baş tarafında oturan ve biri kız biri oğlan iki küçük çocuğu birer tokat darbesiyle denize yuvarlamıştır. Ahırkapı açıklarına sürüklenmiş olan sandaldan düşen çocuklar civardaki akıntının da tesiri ile kuvvetli akıntı arasında kaybolup gitmişlerdir. Elif Gülcanın iki yavrusundan geriye, denize düşerken kopardıkları "anneciğim" feryadından başka bir şey kalmamıştır. Korkudan ve şaşkınlıktan ne yapacağım bilemeyen zavallı anne de bu arada bir darbe ile denize yuvarlanmış, Elifi, o akşam gezmeğe beraber "çıktıkları 10 yaşındaki Birsen adındaki kızcağız takip etmiştir. Ancak denize ilk atılan iki yavrucağın aksine derhal derinlere sürüklenmeyen ve sandal etrafında yüzmeğe, bağırışıp ağlaşmağa başlayan iki kişiyi gören canavar ruhlu sandalcı bu sefer de bunların kafalarına kürekle vurarak öldürmek istemiş, ancak yediği kürek darbesi ile kafası yarıldığı halde kendini kaybetmeyen 34 yaşındaki Elif, korku ve çaresizlik,' içinde kendisine emanet edilmiş olan komşusunun kızını olsun kurtarabilmek endişesi ile, sandaldaki gözleri dönmüş Kandemire "Birseni kurtar, bana istediğini yap!" diye bağırmağa başlamıştır. Bunun üzerine zaten bu talebi bekleyen Kandemir elini uzatarak iki kurbanını yeniden sandala almış ve korkudan, heyecandan baygınlaşan Elife tecavüz etmiştir. Bu kadarla da yetinmeyen Kandemir Elifle işini gördükten sonra bu sefer de yakayı ele veririm endişesi' ile kadını yeniden denize atmış ve küreklere asılmıştır. Kınalı Ada açıklarına sürüklenen kayığı Kandemir burada demirlemiş ve kısa bir müddet uykuya yatmıştır. Fakat tam bu arada civarda bir balıkçı sandalının seslerini işiten Kandemir, korkudan derhal Birsen adındaki çocuğu sandalın baş altındaki brandaların altına sokmuş ve "sakın sesini çıkarma" diye de talimat vermiştir. Balıkçı kayığındakilerden ekmek ve su isteyen Kandemir, karnını da doyurduktan sonra yeniden küreklere asılmış ve açıklara doğru gitmiştir. Bu sefer de gözleri karşısındaki 10 yaşındaki yavruya dikilen canavar sandalın içinde onu da soymuş ve orasıyla burasıyla oynamağa başlamıştır. Bir ara parmağı ile küçük kızm bikrini de izale eden Kandemir çocuğun ağlayıp bağırması üzerine bacaklarından tuttuğu kızı baş aşağı denize Ballandırarak boğmuş ve dalgaların arasına bırakıvermiştir.

Kandemir Sipahipala
Asıl suçlu kim?

Hâdiseden tam bir hafta geçtikten sonradır ki, bu korkunç canavar Sarıyerde bir inşaatta çalışırken polisler tarafından yakalanmış ve adale-- te teslim edilmiştir. Ancak görülmemiş sıcakların getirdiği görülmemiş cinayetler zinciri burada bitmemektedir. Bu feci cinayetin tafsilâtının gazete sütunlarında yer aldığı günün evvelinde ve sonrasında daha bir hayli cinayet faili ve kurbanının poz poz resimleri gazetelerin sütunlarını doldurmağa devam etmiştir.

Başka marifetler

Meselâ bu hadisenin aydınlanmâsından bir gün önce, Beykozda yedi yaşında Adem adında bir çocuk evde eline geçirdiği toplu bir tabanca ile annesini vurmuş, sonra da annesinin öldüğünden habersiz "annemi isterim" diye feryat etmeğe başlamıştır. Bir gün sonra ise Zeytinburnunda Telsiz mahallesinde kıskançlık yüzünden bir cinayet işlenmiş ve geçen yıl Yugoslavyadan göçmen olarak gelen Adem Gezer, karısının ırzına tasallut etmek isteyen arkadaşı Naci Avcıyı yedi yerinden bıçaklayarak öldürmüş, sonra da karakola gidip teslim olmuştur. Bu hâdiseden bir gün evvel ise, gene Zeytinburnunda bir meyhanede sudan bir münakaşa yüzünden bir .polis tabancasını çektiği gibi Ha?san Sertkaya adındaki bir şahsı kasıklarından ağır yaralamıştır. Sertkaya sonradan ölmüştür. Ancak bütün bunlar da cinayetler serisinin son bulmasına yetmemektedir. Bir gün sonra Karaköyde Bankalar caddesinde Raif adında bir şoför kaynanasını halkın gözleri önünde bıçak darbeleri ile öldürmüştür. Raifin cinayetten sonra yaptığı ifşaat da, en azından Çîftekayalar cinayeti kadar korkunçtur, Kaatil kaynanasının karısını kötü yollara sürüklediğini ve kayınbiraderinin on yaşındaki kızını kirlettiğini, iddia etmektedir. Ancak, geçen haftanın bilançosunun kapanması için bütün bu cinayetler de kâfi gelmemiştir. Haftanın son gecesi Bolu yolunda, yüksek mühendis olan bir yedek subay talebesi, bir köylüyü çiğnemiş olan Amerikalılarla köylüler arasında tercümanlık yapmak isterken Amerikalıların kaçmasına sebep oldu diye bıçaklanarak öldürülmüştür.

• Görüldüğü gibi bir hayli yüklü olan geçen haftanın cinayet haberleri -tabii sadece büyük şehirlerde işlenip, gazete sütunlarında Yer bulâbilenler- ortaya şöyle bir netice çıkarmaktadır. Memleketimizde son yıllârda, Görülmemiş Kalkınma ile birlikte görülmemiş bir ahlâk ve nizam buhranı ortaya çıkmıştır. Cinayetler daha ziyade cinsî meselelerden ve aile geçimsizliklerinden, tek kelime ile sosyal düzensizlikten, doğmâktadir. Üstelik buna karşı hiç bir çare de düşünülmemektedir.

Hava Yolları

Âz gittik, uz gittik...

Bu haftanın başında pazartesi günü Türk Hava Yollarının 26 sayılı ABA uçağı Esenboğa hava. meydanına indiğinde saat tam 17.45' di. Uçak Yeşilköyden bir kaç dakika rötarla hareket etmiş, saat tam 16.30'da havalanmış ve 1 saat 15 dakikada Ankarayı almıştı. Gerçi yolcular ABA uçağına girdiklerinde gördükleri pejmürdelik karşısında evvelâ irkilmemiş değillerdi. Uçağın içi son derece köhneydi. Koltuklar eski püsküydü. Çoğu -meselâ 1 numara- arkaya dahi gitmiyordu. Baş konulan yerlerdeki örtülerin ise renkleri solmuştu. Tabii bu manzara uçak yolcularını memnun etmemişti. Ama pejmürdeliğin iç kısımda olduğu, yoksa motörlerin iyi çalıştığı havada anlaşılmıştı. Nitekim, rüzgârın da yardımıyla Ankaraya oldukça süratli şekilde varılmıştı.

Yolcular otebüslerin kalktığı yere, yani hava meydanı binasının önüne geldiklerinde köyler arasında işleyen neviden bir otobüsün orada park etmiş bulunduğunu gördüler. İçlerinden çoğu "Hava Yollarının otobüsü şimdi gelir" diye gezintiye başladı. Fakat o sırada bir ses yükseldi: "Ankaraya gidecek yolcular lütfen otobüse binsinler!" • Altı yeşil, üstü bej rengiyle fıstıklı-vanilyalı dondurmaya benzeyen küçük otobüse yolcular hücum ettiler.'" Otobüsün iki kapısı vardı, Ön kapıdan girenler oldukça rahat girdiler, fakat arka kapıyı tercih edenler açıkgözlüklerinin ilk cezasını başlarını tavana şöyle bir vurmakla gördüler.' Ortadan kısa boylu bir adam. arkadan ileriye doğru ancak iki büklüm ilerliyebiliyordu.. Yolcular mahdut yerlere sığışmaya çalıştılar. Evvelâ iki sıra doldu, sonra sıralar arasındaki portatif iskemleler açıldı. Böylece Ford'un içi kelimenin, tam manasıyla "İğne atsan yere düşmez" hal aldı. Ford doldu ama, yolcular bitmedi. Bunun üzerine bagaj konulan yerlerede insanlara tahsis edildi ve hamallar bavulları otobüsün üstüne taşıdılar. İşte "muavin meselesi" bu sırada çıktı. Şoförün bir de muavini vardı. O nereye oturacaktı? Zira otobüsün içinde kıpırdanacak yer dahi kalmamıştı. Bir akıllı "O da yukarıya çıksın"dedi. Fikir munis gelmiş olacak ki muavin otobüsün tepesine, bavulların arasına yerleşti. Bu sırada şoför, tanesi' iki buçuk liradan bilet kesiyordu.

Yola revan

Saat tam 18'de 0.27408 plâkalı Ford binanın, önünden ayrıldı. Düz yolu maharetle kıvrıldı, hele yokuş aşağı yıldırım hızıyla kaymaya başladı. Yolcular biraz ferahladılar. Hiç olmazsa çileleri uzun sürmeyecekti. Fakat ilk çıkış göründüğünde bu ümitlerin hepsi suya düştü. Talihsiz Ford inliyor da, inliyordu.. Şoför en ufak dikliklerde arabayı birinci vitese alıyor ve yokuş ancak öyle tırmanılabiliyordu. Yolcular söylenmeye başladılar. Bir tanesi:

"— Yahu, bu otobüsler köyler arasında işliyor, bunların adı Hoşgör Otobüsleridir. Hava Yollarında ne işleri var?" diye sordu.

Bagaj konulan yere ilişmiş olan uçağın kaptanı mahcup bir edayla cevap verdi:

"— Bunları muvakkaten kiraladık. Bizim Bussing'lere yedek parça bulamıyoruz da. İnşaallah..."

Başka bir yolcu kaptanın sözünü kesti:

"— Ne muvakkati, canım? Ben altı aydır bu otobüslerle gidip,* geliyorum, bu otobüslere iki buçuk lira veriyorum.."

Kaptan sesini çıkarmadı. Söyleyecek pek söz yoktu. Allahtan ki Ford bu sırada yeni bir yokuşa gelmiş ve gene hırıldanmaya başlamıştı. Dikkatler ona çevrildi, mevzu unutuldu. Ancak yeniden iniş başlayıp ta yolcular ferahladığında otobüsün içini kaplayan benzin kokusunun baş ağrıttığı farkedildi. Bir kadın pencereyi açıp başını dışarıya uzattı. Bir yandan koku, diğer taraftan sarsılma pek çok kimsenin içini dışına çevirmişti. Havada rahat uçmuş olmanın kefareti karada ödeniyordu.

Fıstıki Ford fıstıki makam Baraj yolundan geçti, Dışkapıya kadar olan asfaltta zıplaya zıplaya geldi, sonra şehre girdi. Hava kararmış, ışıklar çoktan yanmıştı. Caddedeki hafif meyil gene öksüre öksüre tırmanıldı ve Ulus meydanı göründü. Yolcular yarı bitkin haldeydiler. Terminalin önüne gelindiğinde kollardaki saatler tam 18.45'i gösteriyordu. Allahtan ki yol hep çıkış değildi ve Ford inişlerde iyi kaçıyordu! Böylece vasati sürat kurtarılmıştı.

Fakat yolcular toprağa yeniden ayak bastıklarında bacaklarının tutmadığını hissettiler. Uyuşmuştu. Bir kısma olduğu yerde tepindi, diğerleri topallayarak bagajların dağıtıldığı yere doğru ilerledi. Doğrusu fiyatları bir misli artan uçaklarla seyahat, bu "seyahat sonrası" dolayısıyla gittikçe azap haline geliyordu. Uçan personel mahirdi, hostesler nazikti ve yer personeli kibar davranıyordu. Ama "kiralık otobüsler"? Onlar uçuşun bütün zevkini insanın fitil fitil burnundan getiriyordu. Halbuki aynı esnada Hava Yollarının 'büyük, rahat, mavi otobüsleri yedek parçasızlıktan garajlarda yatıyordu. Yedek parçası bulunmayan "Gönlü Ferah" veya "Yollar sana helâl olsun" otobüs şirketi değildir. Bir âmme hizmeti gören Hava Yollarıydı. Buna rağmen içinde bulunduğumuz sıkıntıyı anlayınız ki bir kaç otobüsün yedek parçasını temin için dahi sarf edecek dövizimiz yoktu. Bir yolcu:

"— Artık parça gelir.. Dolarları aldık" dedi.

Dış yardımın hakikî mahiyetini hiç bir şey bu söz kadar açık seklide anlatamazdı.

Yolcular salı sabahı, geceden aldıkları asprinler sayesinde baş ağrılarını, bacak ağrılarını dindirmiş halde uyandıklarında ellerine Zaferi alınca sevinçten âdeta uçtular. Ulaştırma Bakam Fevzi Uçaner Doğu illerinde bir propaganda turnesine çıkmıştı ya.. İşte, oradan dönmüştü. Şimdi müjdeliyordu: "Vatandaşlar müreffeh ve medeni Türkiyenin doğuşunu kutlamaktadır!" Eee, refah dediğin yedek parça için döviz bulamamak, medeniyet dediğin 0.27408 plâkalı Ford ile seyahat etmek değil de neydi?

Türk Hava Yollarının kiralanmış otobüslerinden biri

Allaha emanet!

T I B

Hastalıklar

Hissemiz ne?

Dolar fiyatlarının ayarlandığı ve yeni ticaret rejiminin ilân edildiği şu günlerde doktorları düşündüren suallerin en başında Dış Yardımdan tıb sahasına düşen hissenin ne olacağıdır. Eski yatırımların tamamlanması, yeni yatırımlar .yapılması ve bol yedek parça getirilmesi mevzularının yanında hükümet acaba sağlığa, ilâca ve tıbbi malzemeye ihtiyacı olan 'vatandaşları da yedeklemeyı düşünmekte midir? Yoksa halka bir miktar şifalı ve ilâçlı buğday dağıtmakla mı yetinîlecektir? Doktorlar ve hastalar -daha ziyade bu ikinciler- bu hayati mevzuda acaba hükümet ne yapacak diye acı acı düşünürken modern dünyada işler çok daha başka türlü inkişaf etmekte ve Batı dünyasında her gün yeni bir hayat kurtarıcı keşif, tatbik sahasına konmaktadır. O diyarların sakinleri de memleketlerindeki diğer kalkınma nimetlerinin yanı sıra bu keşiflerden bol bol istifade etmektendir. Üstelik gene o diyarların sakinleri, bunu hava almak ve su içmek gibi tabii bir hak saymaktadırlar.

Aradaki açıklığın her gün biraz daha büyümesi yüzünden bize masal aleminin harikaları gibi görünen bu yeni huluslar nelerdir?

Televizyonda ders

Bizde yalnız Teknik Üniversitenin yayınladığı ve ancak bir kaç seçkin seyirci ve Hilton Otelinin talihli sakinlerinin dinleyip seyrettiği televizyon, modern dünyada sadece bir eğlence âleti olmaktan çıkmış, pratik sahalarda teknik adamlarının ve doktorların vazgeçilmez bir yardımcısı olmuştur. Bugün birçok ameliyatlar televizyon vasıtası ile, yapıldığı anda diğer bir sınıfta bulunan öğrencilere, iletilmektedir. Hocalar televizyon ekranı üzerinde ameliyatın gidişi ve- tekniği hakkında sınıfa etrafla izahat verebilmektedirler. Televizyon âleti göz doktorluğu sahasına da uzanmıştır. Tansiyon yüksekliği, beyin hastalıkları v. s. de yapılan göz dibi muayenesinde görülenler büyük bir televizyon ekranına nakledilmekte, doktorlar böylece göz dibini rahatça inceliyebilmekte ve üzerinde münakaşa yapmaktadırlar.

Yok, yok!

Medeni memleket hastahalerinde ameliyathaneler için tendürdiyot, eldiven, katgüt gibi basit maddelerin temini zor bir mesele olmaktan çıkmıştır. Bu hastahanelerin doktorları, bu basit maddeleri temin için çırpınmak ve hatırlı zevatın peşinden koşmaktan kurtuldukları için ameliyathanelerine her gün yeni bir can kurtarıcı alet sokmakta ve yeni yeni keşifleri denemektedirler. 'Bugün modern ameliyathaneler çeşitli âletlerin bir arada garip fısıltılarla çalıştığı bir tamir atölyesine dönmüştür. Kalb ameliyatı sahasına yeni sokulan sün'i "Kalb akciğer pompası" bu meyandadır. Bu âlet vasıtasıyla artık cerrahlar, kalbi uzun zaman dolaşım dışında bırakabilmekte ve bu suretle kalb üzerinde uzun süren ameliyatları kolaylıkla başarabilmektedirler. Bu âlet yardımıyla kan, kalbe girmeden büyük damarlardan alınmakta, hususi borularda dolaştırılıp oksijenle muamele edilmekte, bir âletle köpükleri giderilmekte ve tazyikle kalbin ötesindeki damarlara iade edilmektedir. Bu ameliyat sırasında kalb tamamen boş ve kansız kalmaktadır,

Modern bir ameliyathane

Tabii Türkiyede değil

imkânsızlar İmkân dahilinde

Minnesota Üniversitesi doktorları buna benzer bir diğer âletten istifade ederek eski doktorlar için rüya sayılabilecek bir ameliyatı başarmışlardır. Böylelikle kalbinin ortasındaki bölmede büyük bir delik bulunan beş yaşındaki bir çocuğun hayatım kurtarmışlardır. Bu ameliyatta çocuğun kalbine gelen siyah kan damarlarından alınan kan, plâstik borularla hususi bir pompa cihazından geçirilip ameliyat masasının yanında başka bir masada yatan çocuğun annesinin kara. kan damarlarına verilmiştir. Ananın akciğerlerinde temizlenen kan onun bacak atardamarından alınarak aynı âletten geçirilip çocuğun kalb damarlarına bağlanmıştır. Bu esnada büyük damarları bağlanıp tamamen kansız bırakılan kalb üzerinde ameliyat büyük bir kolaylıkla, başarılmıştır.

Bu yeni âletlerin kullanılmasıyla kalb yaralanmalarına da acil müdahale kabil olmaktadır. Meselâ Domingo Vascpıez adlı bir beyaz, Harllem Hastahanesi civarında kazaen düşmüş ve göğsüne batan bir buz parçasıyla kalbinde 1,5 Cm lik bir yara açılmıştı. Zenci doktorlar ırkdaşları meşhur kalipso şarkıcısı Harry Bellafonte'nin yaralı bir beyaza kan verip onun kanım bozduğu için para cezasına ve hapse mahkûm edildiğini hemen unutup Domingo'nun yardımına koşmuş ve ameliyata girişmişlerdir! En modern âletlerin kullanıldığı bu ameliyat hastahaneye giriş ve hazırlıklar dahil 20 dakika sürmüş ve ameliyattan 25 gün sonra Domingo tamamen sağlam hale gelmiştir. Bugün Domingo'da bu korkunç kazadan hatıra olarak ancak 18 santimlik bir ameliyat izi kalmıştır.

Bu âletlerin yanı sıra ameliyathanelerde plastik maddeler de geniş ölçüde kullanılmağa başlanmıştır. Kalb kapakçıklarında meydana gelen bozuklukların düzeltilmesinde ve yaralanan damarların tamirinde plastik maddelerden istifade edilmektedir. Bu gün poly vinin klorititen suni bir kalb modeli yapılmıştır. Bu iş üzerinde çalışan Dr. Selwyn Mac Cabe bu suni kalbin kullanılması sayesinde çok daha karışık ameliyatların yapılmasının imkân sahasına gireceğini söylemektedir. Bu arada daha düne kadar muhakkak ölümle biten Aort anevrizması -Kalbten çıkan büyük atar damarın cidarının hastalıkla incelip genişlemesi ve patlaması- ameliyatla tedavi edilmektedir. Bu iş İçin aortun üzerine plastik bir örtü geçirilmekte ve dolaşım bir zaman buradan temin edilmekte ve damarın hastalıklı- kısmı çıkarılmaktadır. Dolaşım bu plastik borudan devam ederken aort kendi kendisi tamir etmekte, yenileştirmektedir.

K A D I N

İstanbul

İnkılâplarımız

Masanın üzerinde bir fes, bir kalpak, bir melon şapka, daha başka şapkalar duruyordu. Sandalyenin üzerine bir kara çarşaf atılmıştı, Nuruosmaniye caddesinde 56 numaralı binanın en üst katına çıkanlar önce kapının eşiğinde terlerini siliyorlar. -O gün İstanbul, kırk senedir görmediği sıcak günlerinden birini yaşıyordu- sonra merakla çarşaf ve şapka çeşitlerini seyrediyorlardı. Meraklılar basın mensupları idiler. Ekserisinin elinde fotoğraf makineleri yardı. Kendilerini nezaketle selâmlıyan ve bir yandan yazı yazmakta devam eden zat ise kendisini inkılâplarımızı korumaya vakfetmiş olan Mustafa Kemal Derneği Başkanı Muhtar Kumraldı. Günlerden ise 24 Ağustos 1958 idi. Yani şapka İnkılâbımızın 33 üncü yıldönümü! Yazık ki, inkılaplarımızdan bunca yıl sonra, Mustafa Kemal Derneğinde,, toplananlar yalnızca bu mesut hâdiseyi kutlamakla yetinemiyeeekler, inkılâplarımızın ileriye doğru, değil, geriye doğru gidişi üzerinde durmak zorunda kalacaklardı. Zaten şapka inkılâbımızın 33 üncü yıldönümünü kutlayan Dernek, aynı gün kara çarşafla mücadele haftasını açıyordu. O kara çarşaf ki şehirde, kasabada âdeta cehaletin üniforması seklinde yayılmakta devam ediyordu.

Ulus meydanında, bir çarşaflı
Hortlayan karabelâ

Ü N İ F 0 R M A

Jale CANDAN

Brüksel sergisinin açılış hazırlıklarının yapıldığı sırada idi. Bir yabancı mecmuada, bu sergide hostes olarak çalışacak genç kızlar arandığını belirten yazılar çıkmıştı, Şartları okuyunca, doğrusu, insan hayretten kendisini alamıyordu. Hosteslerin iki yabancı dil bilmeleri şarttı, bunlar ayrıca bilgi kurslarına tâbi tutulacaklar, muvaffak olanlar seçileceklerdi. Kültürle ilgili daha bir çok şartlardan başka bazı teferruat üzerinde durulmuştu ki, insanı büsbütün şaşırtıyordu: Meselâ gene k;zlar vazife esnasında tanıştıkları erkeklerle vazife haricinde de olsa ahbaplık kuramıyacak, herkese karşı nazik, sevimli, kibar davranacaklar fakat hususi hayatlarında kimse ile ilgilenmiyeceeklerdi. Ciddiyet en ön plânda geliyordu.

İnsan gayri ihtiyari düşünüyordu ki, bu şartların ileri sürüldüğü memlekette, sevgililer, herkesin gözü önünde öpüşmekte mahzur görmezler ve kimse de başını çevirip bakmaz. Oralarda İnsanların hususi hayatına karışmak ta âdet değildir. Ama işte vazifede ciddiyet, dünyanın her yerinde aynıdır ve kadına, hissi hayatım tanzim hususunda, en fâzla hürriyet tanıyan memleketler vazifede ciddiyet prensibi üzerinde en çok duran memleketlerdir. Hele üniformalı genç kızlar ve genç kadınların üniforma şerefi denilen şeye riayet göstermeleri münakaşa götürmiyen bir şeydir.

Elbette ki bu, bizde de böyledir. Kadınlarımız çalışma hayatına atıldıktan bu yana, bu konuda cok olgunluk kazandığımızı da kabul etmek zorundayız. Erkeksiz sokağa çıkan birçok kadınlarımızın, sıkı örtüleri altında çimdik tecavüzüne maruz kalabildikleri çok yakın bir tarihimizden, bugüne kaydettiğimiz terakki büyüktür. Bugün aynı kadınların kızları, aynı erkeklerin çocukları ile mekteplerde, büro ve hastahanelerde, çeşitli müesseselerde yanyana, dizdize arkadaşlık ediyor, büyük bir ciddiyet içinde beraber çalışıyorlar. Bu bakımdan, bundan bir müddet evvel, iğfal edildiğini iddia eden bir genç kızın, bunun teferruatlarını anlatmak için, bir basın toplantısı yapmış olması belki dünyanın her yerinde görülebilecek komik ve acayip bir hâdisedir ama, bu genç kızın gazetecilerin yazamıyacakları teferruatları anlatırken, şerefli bir müessesenin üniformasının etek ve bluzunu giymiş ve kepini de elinde tutmuş olması, refakatindeki arkadaşlarının aynı usule bas vurmuş olmaları doğrusu affedilecek birsey değildir. Üniformalının her şeyden evvel üniformanın şerefini göz -önünde tutması nasıl şartsa, müesseselerin de bu üniformanın şerefini çok ciddi kaidelere bağlı tutmaları, onu gelişi güzel maksatlara âlet etmeyi yeltenenleri ağır şekilde cezalandırmaları şarttır. Şurasını unutmamak lâzımdır ki, yanlış hareket eden tek bir üniformalı, doğru hareket eden bir üniformalının yarattığı tesiri bir anda bozabilir. Yeni kurulmakta olan, yeni rağbet gören, yeni yeni kıymetlendirilmeye başlanan birçok şerefli mesleklere, bu meslekleri seçen birçok kıymetli elemanlara yazık olmamasını isti yorsak üniforma şerefi üzerinde titizlikle durmamız lâzımdır.

Buna şapka derler:

Şapka inkılâbımızı kutlamak üzere güzel bir konuşma yapan ve Atatürkün Kastamonuda ilk defa şapkayı başına giyerek: "Efendiler buna şapka derler" şeklindeki sözlerini nakleden Dernek Başkanı, Mustafa Kemalin bu hareketini Kastamonu Müftüsünün de aynen taklit ederek basına aynı onda şapka giydiğini sözlerine ilâve etmişti. Bu, son zamanlarda, inkılâplarımızın tek bir şahsın emriyle yapıldığını ileri süren bazı yabancı kaynaklı iddialara güzel 'bir cevap teşkil ediyordu, Mustafa Kemal inkılâpları, emirle değil telkinle ve kütlelere mal ederek yapmıştı.

Muhtar Kumralın gene çok güzel bir şekilde tebarüz ettirdiği şey, kütlelerin bazan körü körüne saplandıkları taassup köklerinin ne kadar mesnetsiz oldukları idi. Mustafa Kemalin şapka inkılâbım iyice kavrıyabilmek için II nci Mahmudun fes inkılâbını kavramak lâzımdır. II nci Mahmut fes giyilmesini emrettiği zaman kavuklarından ayrılmak istemiyen birçok mutaassıp, muhafazakâr, fesin, gâvur icadı olduğunu ileri sürerek, mümanaat etmişlerdi. Hakikaten fes, Yunan menşeli idi. O zaman fes inkılâbı on binlerle başın uçmasına sebep olmuş, pek zorlukla kabul edilmişti. Ne tuhaftır ki, "gâvur icadı" olarak vasıflandırılarak bu kadar kanın dökülmesine sebep olmuş olan fes, sonradan gene bazı mutaassıp muhafazakarlar tarafından islamiyetin bir

sembolü olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

İşte Muhtar Kumral bu fikirden kara çarşaf mücadelesine geçmiştir. Kara çarşaf ta yabancı menşelidir, islamiyetle hiçbir ilgisi yoktur. Nitekim, memleketimizdeki birçok hakiki din adamlarının karıları çarşafla değil manto ile gezmektedir. İnkılâplarımızın bütün yurttaşlar tarafından benimsenmesi, ile kara çarşaf müzelik bir hale gelmişken, demokratik hayatın bir icabı addedilen rey avcılığı yüzünden, istismarcı kimseler tarafından tekrar âdeta zorla sahneye çıkarılmıştır. Muhafazakâr kimselerin kapalı giyimlerine elbette ki kimse karışamaz. Fakat Türk kadınını tekrar umacı kılığına sokmaya kimsenin hakiki yoktur. Mustafa Kemal Derneği bütün vatandaşlardan çarşaf mücadelesine katılmalarını, her gördükleri yerde ona telkinle» sabır ve cesaretle karşı koymalarını istemektedir. Basın bu mücadelede 1 numaralı kuvvet olacaktır.

Sade laf değil

Çarşafla mücadele haftası, yalnızca sembolik bir hafta değildir. Dernek bu konuda bazı aktif hareketler tasarlamıştır. Evvelâ bir yuvarlak masa konferansında birçok aydın ve idealistin fikri alınacak, böylece müspet bir mücadele yolu çizilecektir. Bundan başka hazır manto imal eden müesseselerle temasa- geçilip, çarşafın ucuza mal olduğunu iddia eden bir zihniyetle savaşmak üzere bezden yapılmiş ucuz manto imaline çalışılacak, bu medeni kıyafetin çarşafın yerini tutabilmesi için icabeden gayret sarfedilecektir.

Dernek, memleketteki dört siyasi partinin inkılâpları muhafaza hususunda müşterek bir görüşe sahip oldukları andan itibaren dâvanın çok kolaylıkla halledileceğine inandığından bu yolda gayret sarfedecek, dört partinin Büyük Mecliste aynı dâvayı benimsemesini sağlamaya çalışacaktır, Aksi takdirde,. bir zamanlar üç milletvekili kadınımız tarafından Meclise verilen ve sonradan uyutulan çarşaf kânunu teklifinin yeniden yapılmasını beklemek ancak bir güzel hayal olur.

Bir yerinde teşebbüs

Mustafa Kemal Derneğinin yeni, güzel bir teşebbüsü daha, vardır. Her vilâyette senede bir defa verilmek üzere bir İnkılâp ve fazilet armağanı ihdas edilmiştir. Vilâyetlerdeki öğretmenler dernekleri vasıtası ile verilecek olan bu armağanlar, muhitinde, inkılâplarımızın yayılması için gayret sarfeden, bu yolda çalışan kimselere bir şeref armağanı olarak verilecektir. Mesela bir öğretmenin okuma yazma kursu açarak kırk kişiye bedava olarak okuma yazma öğrettiği duyulmuştur. Cehaletle mücadele etmenin en müspet yolu, okur yazarların adedini artırmak olduğuna göre, bu yolda çalışanları takdir etmek, mükâfatlandırmak elbette ki çok faydalı olacaktır... Bir başkası çarşafla mücadeleyi kendisine gaye edinebilir, muhitinde bu yolda müspet tesirler yapabilir, bir başkası inkılâplarımıza ait bir kitap yazar, mücadelemizin hikâyesini anlatabilir. Armağan, muhitinde inkılâplara en çok hizmet eden kimseye verilecektir.

Hanımlar nerdesiniz?

Muhtar Kumral konuşmasını bitirince dikkatle etrafına baktı. Kendisini dinleyenler hep erkeklerdi. İnkılâplarımız elbette ki erkeklerimizi yakından ilgilendiriyordu ama, ya kadınlarımız? Kadınlarımız neredeydiler ve daha mühimi bu konuda ne yapıyorlardı? Bu suale, başkan yutkundu ve biç bir cevap vermedi. Türk Kadınlar Birliğinden bu konuda bir zamanlar millet çok şey beklemişti. Fakat ne yazık ki, Birliğin kapısından büyük bir ideal ve ümitle girenler ya küsüp çıkıyorlardı, ya da kendilerini samana uygun bir inanca kaptırıveriyorlardı. "İnkılâpların yavaş yavaş, sindire sindire yayılabileceği" inancı.. Fakat kendilerini bu şekilde kandıranlar hiç düşünmüyorlardı ki inkılâplarımız bundan otuz küsur yıl önce yapılmıştı ve biz bugün yalnızca onları muhafaza etmekle mükelleftik. Halbuki birçok toplantılarda, kongrelerde Birlik ileri gelenleri "aman çarşaf bahsini açmasalar" diye delegelerin gözlerinin içine bakıyorlardı. Vaziyet siyasi partilerde do aynı olduğuna göre, Mustafa Kemal Derneğinin dayanacağı en büyük kuvvet basın ve Muhtar Kumralın dediği gibi foto muhabirleri idi..

30 dan yukardakiler için
Saklanacak yerleri bilmeli

Hakikaten çarşafla mücadele haftasında, birçok gazeteci objektiflerinde, modern bir şehir olmak için çırpınan güzel İstanbulda kafileler halinde mesire yerlerine akın eden kara çarşaflı kadınlar tespit ettiler. Hararet derecesi kırkın üstünde idi, kara bezlere sıkı sıkı sarılan kadınlar gezmeye çıkardıkları minimini yavrularını da güneşten kaçırarak bezlerin altına sokmuşlardı. 33 sene evvel Mustafa Kemal şu sözleri söylemişti: "Kadınlarımızı kara çarşafa sokan bizim hodbinliğimizdir. Kadınlarımız da bizim gibi mütefekkirdir. Faziletin yolunu kendileri bulurlar. Onları bu sıcakta, bu kalın örtülerin içinde bunaltmaya hakkımız yoktur."

Ama gelin görün ki bu sözlerin söylenmesinden 33 yıl sonra bizim hodbinliğimiz bir kere daha hortlamış olarak dimdik ayakta durmaktadır.

Moda

Mesele "Yaşta" dır

Parisli büyük terzilerin, yeni modanın hatlarını tespit ettikleri bugünlerde, dünyanın her yerinde kadınları en cok düşündüren birkaç sual vardır. Moda son senelerdeki acayipliklerini muhafaza edecek midir? Bugüne kadar bu acayipliklere mukavemet etmiş olanlar nihayet torbaya, çuvala veya şalvara veyahut gündüz sokakta, "gecelik elbisesi" ne girmeğe razı olacaklar mıdır ? Modayı takip etmek şart mıdır?

Parisli hazır elbisecilerden sonra, asıl büyük terzilerin modellerinin basına verilmesini beklerken bu sualin cevabını vermek lâzımdır. Evet, modayı bir dereceye kadar takip etmek lâzımdır. Bu şahsın yaşına, biçimine göre değişir.

Moda olan her şey güzeldir!

Yirmi yaşında bir genç kız ve hattâ otuz yaşına kadar genç bir kadın bu yaşların normal kilolarına ve normal bir vücuda sahip oldukça modayı, bütün delilikleri, acayiplikleri, yenilikleri ile takip edebilir. Yakıştırmak şarttır ama öyle bir yaş vardır ki, insana her şey yakışır. Çok güzel olmasa bile "değişik olmuş" derler. Tabii gene şıklığın ana prensiplerine kibar ve sade kalmaya gayret etmek şartı ile..

Modada yakışan güzeldir!

Otuz yaşından sonra bilhassa kilolar vaziyete hakim olmuşsa biraz durmak ve düşünmek lâzımdır.

C E M İ Y E T

20 ile 30 arasındakiler için

Güzele her şey yakışır

Modayj takip etmek iyi şeydir. Değişiklik insana yakışır, moda kadın için de erkek için de caziptir! Ama modayı takip etmek başka şeydir, **ona** tâbi olmak başka şey! Körü körüne model seçme yaşı çoktan geçmiştir, kadın yaşım gösteren ve tombullaşan kollarını, kalınlaşan bacaklarını artık eskisi gibi fütursuzca gösteremiyeceğine göre, modellere ona göre bakmak zorundadır. Yalnız kollarım ve bacaklarını değil vücudunun her kısmını ayrı ayrı hesaplıyarak kendisini en güzel gösterecek, modeli seçmek zorundadır. Yalnız şurasını unutmamak ta lâzımdır ki, her sene çıkan her yeni moda her kadım,tatmin edecek kadar değişik modellere sahiptir. Otuz yaşından sonra moda olanı değil, modada yakışanı yapmak lâzımdır.

Göze batmamak şarttır!

Kırka doğru ve kırktan sonra şahsiyet yaşı başlar. Bazı kadınların, bu en güzel yaşlarıdır. Bu yaşta moda olanı da, "modada yakışanı" da daima göz önünde tutmakla beraber ilk önce göze batmamaya çalışmak lâzımdır. "Göze çarpmak fakat jgöze batmamak!" şahsiyet yaşının prensibi olmalıdır. Halbuki bu yaşta birçok kadınlar ekseri göze batarak *göze* çarpmaya razı olmakta, böylece yaşlanmanın verdiği aşağılık duygusundan kurtulmaya çalışmaktadırlar. "Göze batmadan göze çarpmak" şahsiyetini bulmuş olan kadının modaya esir olmadan, ona uygun şekilde fakat şahsiyetinden birşeyler ilâve ederek- giyinmesi ile mümkündür.

Epeydir ortalıkta gıözükmeyen Hiltonaclardan Ziya Tepedelen geçen gün çay vakti otele gelince gazeteciler hemen etrafını aldılar. '-'Yeni bir siyasi faaliyet mi var?" diye sordular. Ziya Tepedelen muntazam dişlerini meydana çıkaran meşhur tebessümü ile şu cevabı verdi: "— Her zaman iş için gelecek değiliz ya, bu sefer de tatil için karımla birlikte geldik"...

*

Türkiyeniin en tanınmış, en zengin iş adamlarından birinin ufak oğlu ile sık sık Çınar otelinde gözüken 1958 Türkiye güzeli Ezel Olcay yakında arkadaşı tarafından Amerikaya bale tahsiline götürülecekmiş. Ezelin ailesi "iyi bir izdivaç", Ezel de "iyi bir. tahsil" arzu ediyormuş. İkisi bir arada yürür ama, milyarder baba "olmaz" diye dayatmış.

İngiliz Büyük Elçisi Sir James Bowker ve eşi bir İtalyan vapuru ile memleketimizden göz yaşları içinde ayrıldılar. Karı koca, bir yandan göz yaşlarını silerken bir yandan da "biz Türkleri, Türkiyeyi çok sevmiştik, 7 sene 7 gün gibi geçti, karşımıza çıkan en mühim problemleri büyük bir anlayış içinde hallediverdik" diyorlardı. Yabancı diplomatlar bu hazin veda sahnesini hayretle seyrettiler.

*

Sofya balesi sanatkârları İstanbul sokaklarında yürürken "Hür Bulgarlar" tarafından ellerine beyannameler, sıkıştırıldı, Bulgar Konsolosluğu bu durumdan çok endişelenerek sanatkârları Sirkeciden trene koyduğu gibi doğru Sofyaya yolladı. Haberin şehirde geç yayılması yüzünden gene bir çok seyirci Açık Hava Tiyatrosuna boşuna gitti... Şimdi gidenler, gidemeyenlere balenin tafsilâtım anlatmakla meşgul.

Irak Konsolosluğunda yüz kadar talebenin yaptığı toplantı çok heyecanlı bir hava içinde geçti. Ellerinde General Kasımın resmini taşıyan Iraklı gençler "kahrolsun kraliyet, yaşasın Cumhuriyeti yaşasın Arap Cumhuriyeti, yaşasın Nasır" diye tezahürat yaptılar. Göğüsleri körük gibi inip çıkan, zeytin gözlü gençler bazı İstanbul gazetelerine ateş püskürüyorlardı. Bu gazetelere göre, İstanbuldaki Iraklı talebeler kraliyet taraftarıydılar. Talebeler konuşmalarının yüzde doksanım Arapça yaptıklarından ve iyi Türkçe bilen Konsolos Sefa bey çok pasif davrandığından gazeteciler ancak kendilerine tercüme edileni anladılar..

*

Bir sinema yıldızı kadar güzel İlze adlı Alman desinatörü bir basın toplantısı yaparak; "Türk motiflerini ve renklerim çok beğendiğini, Almanyaya dönünce basma ve emprime fabrikaları için bu motiflerden mürekkep bir örnek, vereceğini" söyledi. Genç kız, ayni orijinal yüzüğü taşıyan ve kendisine tercümanlık yapan Türk erkeği ile nişanlı olduğunu nedense evvelâ sakladı ama neticede açıklamak zorunda kaldı.

Ağrı dağında kaybolan John Libi adlı Amerikalı, İstanbula dönerek müslüman olmaya karar verdi... Aylardir bu yorucu seyahatte olan heyetin üyelerinden Libi'nin dönüşte niçin din değiştirmeye karar verdiği anlaşılamadı...

Amerikalıların Türkiyeye olan ilgisi gittikçe artıyor... Zira bu günlerde Amerika ila pek çok "dolar" anlaşması yapılıyor. Son haberlere göre de, halen İstanbulu ziyaret etmekte olan bir naşir, senelerce Türkiyede kalarak -memleketimizi kasaba kasaba köy köy dolaşıyor- "Real Turkey - Hakiki Türkiye" adli- bir kitap yazacakmiş... Tanınmış naşir, "MM. Elenorâ Roosvelt" kitabının da muharriridir... "Real Turkey" i yabancılar kadar bizler de merakla okuyacağız.

*

Lerzan Bengisu Amerikada sergilerinde çok sükse yapmış Ve pek çok da sipariş almış. İstanbula dönünce aylarca atölyesine kapanarak eserlerini hazırlayacağa benzer.

Sir James Bowker

Gözü yaşlı bir dost

T İ Y A T R O

Ankara

Cadı kazanı

Dar ve loş koridorlarda heyecanlı konuşmalar vardı. Kapılar açılıp kapanıyor, üçer-beşer kişilik gruplar fısıltı halinde konuşuyor, bu gruplardan aradabir hayret çığlıkları yükseliyordu. Sonra yine fısıltılar, gülüşmeler. Devlet tiyatrolarında Prova mevsimi başlamış, tevziat listeleri asılmış, ilk temsillerde herkesin hangi rolleri oynayacağı belli olmuştu. Normal zamanlarda bu günler çalışma günleriydi. Herkes rolünü ezberlemeye uğraşır, okuma provaları yapılır, sonra büyük provalara geçilirdi. Bu günlerde Devlet Tiyatrolarının koridorları daha. çok

Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğünün tabelâsı

Kat 1

yaz dedikodularına sahne olurdu. Gülünür, espriler yapılır, tatile , dair hoş hikâyeler anlatı- , lirdi. Halbuki şimdi koridorlar hiç de gecen yılların havası içinde görünmüyordu. Konuşanların yüzlerinde korku, merak ve belirli bir tedirginlik vardı. Kimsenin bir ay sonra açılacak perdelerle bir ilgisi, daha doğrusu bu perdelerin açılacağına güveni yok gibiydi. Gazetelerde hergün yeni ve şaşırtıcı haberler, koridorlarda hergün değişik bir hava esiyordu. Koridorlar siyasi kulislere dönmüştü. Vaatler, tehditler, balonlar... Kimse ne yapacağını, kime, neye nasıl inanacağım bilemiyordu. İki hafta önce hazırlanmış rol tevzi üstelerinde hergün değişiklikler yapılıyordu. Bu, yıllardanberi tiyatroda görülmüş şey değildi. Oynanacak eserler ve oyunlar çok önçelerden uzun uzun düşünülür, tevzi listeleri ilân edildiği zaman da kimse sesini çıkaramaz, hatta memnun olur ve çalışmaya başlardı. Halbuki bu defa, istifa tehditleri,ile beğenilmeyen roller, bir gürültü çıkmaması için hemen değiştiriliyordu. Tabii bu sefer de daha başka sızlanmalar patlak veriyordu. İdareciler şaşkına dönmüşlerdi. Ne kadar ve ne şekilde kalacakları belli olmayan yerlerinde, huzursuzluk içinde kıvranıp duruyorlardı. Kimse bir gün sonrasını kestiremiyordu. Sinirler adamakıllı gerilmişti. Bu durumda yılın ilk perdeleri nasıl açılacaktı, bunu hiç kimsenin bildiği yoktu.

Eski hamamda yeni sesler

Yılın ilk piyesleri, belli olmuştu ama uzun uzun danışmalar ve yukarıya arzlardan sonra. Tiyatroyla Millî Eğitim Bakanlığı sıkı bir işbirliği halindeydi. Piyesler götürülüyor, etraflıca açıklanıyor, onaylanıyordu. Bu arada bir kaç piyes yer değiştirmişti. Meselâ Üçüncü Tiyatroda oynanacak olan "Hırsız" hafif ve evvelki programda yedek olarak tutulan bir piyesti, her ihtimale karşı elde bulunduruluyordu. Bununla perde açmak düşünülemezdi. Halbuki yukarıdan gelen bir emirle bu piyes yılın ilk oyunu olarak Üçüncü Tiyatroda sahneye konuyordu. Muayyen zamanlarda Avrupaya gidecek olanların gidişleri durdurulmuş, izinler kaldırılmıştı. Hattâ bazı piyesler repertuvar dışına çıkarılmış ve bunların yazarları "Persona non grata" ilân edilmişti. Tiyatrodan, huzursuzluk verdikleri, kabiliyet gösteremedikleri isin uzaklaştırılmış veya ayrılmış olan aktörler yine ortalıkta görünmeye başlamışlardı. Bunların Devlet Tiyatrolarından büyük iddialarla ayrılıp, sonra nasıl eriyen karlar gibi ortalıktan yok olduklarını Ankara seyircisi gözleriyle görmüştü. Ama bu günkü hava başkaydı. Bugünkü havada, bir zâmanlar tiyatrodan ayrılırken verdikleri beyanatlar, çektikleri nutuklara la büyük iddialarda bulunanların edası vardı. Bugün de, başkaları tarafından ama yine ayni mealde beyanatlar veriliyor, tiyatronun eskisinden çok daha iyi olacağı, ileri gideceği vaad ediliyordu. Bölgeler genişletilecek, bu güne kadar faaliyete geçmiş olanlara bir çok yenileri eklenecekti. Opera ile tiyatro birbirinden ayrılmıştı. İkisinin başına da ehliyetli müdürler getirilmişti. Bundan sonra da seyirciye tiyatroda şimdili ye kadar görmediği oyunlar oynanacaktı! Bu işleri uzak - yakın bilenler bu beyanatlarda hep o eskiden ayrılanların kokusunu seziyorlardı. Anlayanlar, belli belirsiz gülümsüyor, yanlış hesapların bir gün olup Bağdattan döneceğini şimdiden kestiriyorlardı ama, bu hesapların Bağdattan döndürülseler bile neler kaybettireceklerini bildikleri için üzülüyorlardı.

İstanbul

Oda Tiyatrosu

Genç adam dar ve karanlık merdivenlerden kazasız belâsız çıkınca rahat bir nefes aldı. Basık tavanlı, şirin çalışma odasında koltuklardan birine çöktü; artık bir sigara . içmeği haketmişti. İşini yoluna koymuş, anlayışlı bir insan olan patronunu ikna etmişti. Herkesin "çok sevimli, çok şirin ama bir kusur var" dedikleri o küçük kusur da işte yok ediliyordu. İstanbulun sevimli Oda Tiyatrosu, ilk .günlerin rahatsız tahta koltuklarından minik minderlerin yumuşaklığı ile nasıl kurtulmuşsa, şimdi de salona verilecek hafif meyille sahneyi görme imkânlarını genişletiyor ve seyirciyi rahatsız edebilecek, oyun seyrederken başka şeyler düşündürebilecek teknik mahzurlardan temizleniyordu. Genç adam Mücap Ofluoğlu. bu tiyatroyu hakikat haline getirebilmek için az mı uğraşmıştı. İlk zamanlar sanki hiç bir şey olmayacak gibiydi. Ama azmetmişlerdi. Aralarından türlü sebeplerle uzaklaşanlar oldu. Her gün yeni eksiklikler hissediliyordu. Bir oyuncu gidiyor, koltukların darlığı farkediliyor, ışığın az olabileceği düşünülüyor ve insanı bıktıracak ne varsa hepsi eksiksiz ve insafsız üşüşüp duruyordu. Ama bıkmadılar; iş bir kere başlamaktı. İyi niyet olduktan sonra her şey düzelirdi. Her şeyi düzeltmek için çok çalışmak gerekiyordu, çok çalışacaklardı. İşte şimdi eksiklerin çoğu telâfi edilmişti. Yeni ve asıl mevsime daha iyi giriyorlardı. Gerçi kadroları gene eskisi gibi idi, bir değişiklik yoktu. Gene Mücap, Lâle,

Altan üçlüsü esası teşkil edecekti. Piyeslerini kendilerine göre seçeceklerdi.İlk piyesin yerli bir yazardan olmasını istiyorlardı. Hattâ bunu tiyatroları için bir gelenek yapacaklardı. Bu sene Sabahattin Kudret Aksalın "Tersine Dönen Şemsiye" si ile başlıyorlardı. Oyunu sahneye Mücap koyuyor, önemli rolleri de Mücap, Altan, Lâle paylaşıyorlardı. Arkadan Strindberg'in bir perdelik 'Matmazel Julie" isimli oyunu ile yine bir perdelik, henüz' karar vermedikleri bir komediyi oynayacaklardı. Sonra belki, dar bütçeleri ile kostüm meselesini halledebilirlerse "Uyuyan Prens - The Prince and the Showgirl" i oynamak istiyorlardı. Sırada genç yazarlarımızdan Yıldırım Keskinin "Herkes Tamam" isimli bir komedisi de vardı.

Dormen'den ne haber

Haldun Dormen Tiyatrosuna gelince, bü genç topluluk da, bu sezon yine Küçük Sahnede oynayacaktır .Fakat geçen sene kadronun seyirciyi pek tatmin etmediği görülmüş ve bu eksikliğin telâfisi yoluna gidilmiştir. Adana Şehir Tiyatrosuna giden Bilge Zobu ve kadrodan çıkarılan bir kaç oyuncunun yerlerine Ulvi Uraz, Ayfer Peray ve Gülris Türkkan gibi oyuncular alınmıştır.

Bu sene yalnız "Fare Kapanı"nda oynamağa karar veren Haldun Dormen, ilk piyes olan Roussin'in "Nina" isimli komedisini sahneye koyacaktır. Bu oyunun baş rollerini Ulvi Uraz, Ayfer Feray ve Erol Günaydın paylaşmaktadırlar. Haftanın dört günü oynayacak olan bu komedinin yanında John Van Druten'in "Bir Fotoğraf Makinesiyim" oyunu da diğer üç günü dolduracaktır. Bu oyunu da sahneye Tunç Yalman koymakta, baş rollerde Gülriz Türkkan, Şükran Akın, Metin Serezli, Yılmaz Gruda oynamaktadırlar.

İş üç nalla...

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları ise bu sezonun başında "Cyrano de Bergerac" ı, dramda oynamak kararındadırlar. Cyrano rolüne Hüseyin Kemal ve Sami Ayanoğlundan başka, oynamayı reddeden Abdurrahman Palayın yerine Rıza Tütün seçilmiş ve Roxane rolü Nedret Güvence verilmiştir. Diğer roller ise eski sahiplerine bırakılmıştır.

Yeni Tiyatronun, yeni mevsime gireceği piyes hakkında iki rivayet dolaşmaktadır. Shakespeare'in "Yanlışlıklar Komedisi" ile "Sevgili Florence" isminde bir Fransız, oyunu. İlk oyun olarak "Sevgili Florenee" düşünülmüş ve baş rolü de Münir Özkulun oynamasına karar verilmiş. ise de, bir dişçi koltuğunun bulunamaması işi şimdilik tehlikeye sokmuş ve rahat çıkabilecek bir piyes olarak "Yanlışlıklar Komedisi" ön plâna alınmıştır. Bu günlerde dişçi koltuğu meselesi halledilirse "Sevgili Florenee", halledilmezse "Yanlış-"liklar Komedisi" oynanacaktır!

Tiyatromuzun meseleleri

SAHNEMİZDE ŞİİR

Refik ERDURAN

İstanbul Radyosunun "Sahne Dünyasından" programında geçenlerde bir perşembe akşamı Vedat Nuri Türkkan Behçet Kemal Çağlarla şiirin tiyatrodaki rolünü tartıştı. Türkkan "Sahnede şiirin yeri yoktur" diyordu. Ama bunun tiyatroyu iyi bilen Türkkanın ciddi fikri olduğunu sanmıyorum; galiba karşısındakini konuşturmak için söylüyordu. Zira şiirin tiyatrodaki yeri tartışma konusu olamayacak kadar bellidir. Geçmişteki bütün tiyatro zirveleri sahneye şiir çeşnisinin en çok getirilebildiği çağlardır. Yirmi beş asırlık sahne edebiyatından elimizde kalan en güçlü metinler de şiir tarafı en ağır basanlardır.

Yalnız burada bir parantez açıp iki noktaya işaret etmek gerek. Bir kere, şiir komediye değil, trajediye uygun düşer. "Hayata hissederek bakarsanız insanlara acır, düşünerek bakarsanız gülersiniz" derler. Şiir de, düşünce unsurunu içine almakla beraber, herşeyden- evvel süzülmüş ve teksif edilmiş his demek olduğuna göre, trajedinin sisli, bugünden uzak, rüyamsı havasına yakışır. Onun için komedi burada söylenenlerin dışındadır.

Sonra, manzum sözle şiiri ayırt edebilmek gerekir. Şiir gücünden mahrum, yavan, günlük lafları bir vezne oturtup araya kafiyeler de serpiştirerek manzum yazmak gayet kolay bir iştir; fakat bu hokkabazlık sahne diline yeknesak bir tempo yüklemekten başka bir netice vermez. Buna karşılık nesir halinde yazılmış sözlerin yer yer şiirleşmesi mümkündür. -Meselâ Miller'in "Satıcının ölümü" piyesindeki gibi.-

Bu iki noktayı gözden kaybetmemek şartıyla denebilir ki, şiirin sahnede yeri olmaması şöyle dursun, çağımızda tiyatronun zirvelere doğru kanat açamamasının en büyük sebebi şiirsizliktir. Dünya tiyatrosu İbsen'in sahneye getirdiği kürsü edasının, tez merakının, realizmin fotoğrafik manada anlaşılmasının, "ileri" entelektüel . tavrının iyi niyetli kurulundan hâlâ kurtulamadı. İbnen, Strindberg, O'Neill, Brecht, Sartre vesaire... bu isimlerin keskin gözlü, kocaman beyinli, sivri kalemli sahiplerinin Shakespeare'e yaklaşamamalarının başlıca sebebi nedir? Eserlerindeki şiirsizlik! -Tiyatroya şiirli eserlerle giren İbsen sonradan yukarıda bahsettiğimiz tavrı takınmış,' fakat hayatının sonuna doğru tekrar eski tarzına dönmeğe çalışmıştır. O'-Neill'in ise dil yetersizliğine rağmen bazı piyeslerinde şiir kırıntılan vardır; zaten kalan eserleri de onlardır.Öyle görünüyor ki, 1875 ile 1950 arasındaki yetmiş beş yılda yetişen piyes yazarı kalabalığından asırlar çapında kalacak tek isim Shaw'dur. Bunun da iki sebebinden birincisi Shaw'un zaten şiire pek ihtiyaç göstermeyen fikir komedisi tarzında yazmasıysa, ikincisi de buna rağmen eserlerinde ve dilinde Bach'ın müziğini andırır gayet ince ve riyazi bir şiir havası bulunmasıdır.

Dünyanın bütün büyük tiyatro merkezlerinde sahnelerin bu şiir açlığı çoktan hissedilmiş ve çaresi aranmağa başlanmıştır. Gelgeldim -zorla değil ya!- hisleri ve düşüncesi melânkolik bir çıkmaza girmişe benzeyen Batıda son yıllarda güçlü şair, güçlü piyes yazarı çıkmıyor.

Ben Türk tiyatrosunun tıknefes Batı sahnelerini yakında hayretlere garkedecek bir hamleye hazırlandığına inanıyorum. Memleketimizi kötüyeyip küçümseyince şahsımızı yükselttiğimizi sanmak huyumuza, yetkililerden çoğunun körlüğüne veya kötü niyetine, tiyatronun her kolundaki sanatçılarımızın sinik ateşsizliğine, mânâsız çekişmelere, aptalca rekabetlere, herşeye herşeye rağmen bu hamlenin malzemesi ve işaretleri ortada. Doğu milletleri arasında haysiyetini ilk keşfetmiş ve Batı zorbalığına karşı ilk zaferlerden birini kazanmış bir topluluğu harındır an bu memleket -ara yerde öncülüğünü ne kadar kaybetmiş görünürse görünsünsanat ve ilimde ve mutlaka İslâm hırsıyla Batı anlayışının ilk tam sentezini yapacaktır. Bu sentezin en güzel meyvalarından birinin tiyatro alanında belirmesi için bütün şartlar hazırdır.

Bu hamleyi yapacak ekibin çalışmalarının ilk safhası kendilerine düşen yazarlarımızdan çoğu komediden ziyade ciddi piyese asarak sarmışa benziyorlar. Hiciv dolu, şeyler yazması beklenenler bile (meselâ Çetin Al tan, meselâ -son bir iki yıldır piyes yazmağa başlamış bulunan- Aziz Nesin) koyu, ciddî, loş eserler verdiler. Yakın bir gelecekte genç yazarların çoğunun çalışmaları trajediye de yönelebilir. O takdirde kendilerine sözüm "şu: Şiir, mutlaka şiir! Ama öyle içine dönük, gözü yaşlı, burnu akan şiir değil. Tiyatroya layık, binlerce kişiyi "Gol!" diye bağırır gibi ayağa kaldırabilecek güldür güldür şiir! Mırıltı değil, nara! "Yazar" adına bak kazanılacakta memlekete ve tiyatroya bu verilmeli.

SİNEMA

Filmler

Ne var, ne yok?

Dünya stüdyoları 1958-1959 sezonu için hazırlıklarına büyük bir hızla devam etmektedirler. Bu hafta içinde dünyanın dört bir tarafından alınan haberlere göre çevrilmesi tamamlanıp piyasaya çıkarılmak üzere sıraya konulan yeni filmler arasında şunlar mevcut bulunuyor:

La ragazza di Piazza San Pietro: Bir İtalyan- İspanyol coproduetion'u. Piero Costa'nın rejisörlüğünde çevrilen bu filmde başrolleri Vittorrio de Sica, Walter Chiari ve Susanna Canales oynuyorlar. Şık ve ince bir komedi.

Toto a Parigi: Meşhur İtalyan komiği Totonun Pariste çevirdiği son filmi. Bir İtalyan - Fransız coproduetion'u: Camillo Mastrocincfue'nin rejisörlüğü altında çevrilen bu fümin diğer rollerini Silva Koscina ile Fernand Gravey oynuyorlar. Kahkahalı bir komedi.

La P.... Sentimentale: Bir Fransız filmi. Jean Gourguent'nin idaresinde, Montmorency'deki stüdyolarda çevrilen bu filmde başrolleri Maurice Sarfati, Maryse Martla, Pierre Larquey ve yakın bir zamana kadar memleketimizde bulunan ve bilhassa İstanbulda pek büyük bir şöhret yapan dilber şantöz Maria Vincent oynuyorlar. Zarif bir komedi.

Christine: Bir Fransız-İtalyan coproduetion'u. Bologna'daki stüdyolarda çevrilen bu filmde başrolleri Romy Schneider, Alain Delon, Micheline Presle, Fernand Ledoux ve Soohie Grimaldi oynuyorlar. Bir aşk dramı.

The Square Peg: Bir İngiliz filmi. John Paddy Carstaires'in rejisörlüğünde çevrilen bu filmde başrolleri Norman Wisdom, Honor Blackman, Edward Chapman, Hattie Jacques ve Campbell Singer oynuyorlar. Tanınmış İngiliz komedyeni Norman'm diğer bütün filmleri gibi kahkahalı ve ince esprili bir komedi.

Sea Fury: Bir İngiliz filmi. Cy Endfield'in rejisörlüğünde çevrilen bu filmde başrolleri Stanley Barkey, Luciana Paluzzi, Vietor McLaglen MP Gregoire Aslan oynuyorlar. Bir macera filmi.

Run Silent, Run Deep: Bir Amerikan filmi. Robert Wise'nin rejisörlüğünde çevrilen bu filmde başrolleri Glark Gable ile Burt Lanchester oynuyorlar. Bir denizaltının maceralarına dair heyecan dolu bir film.

Jet Pilot: Renkli bir Amerikan filmi. Josef von Sternberg'in idaresinde çevrilen bû filmde başrolleri John Wayne ile Janet Leigh oynuyorlar. Eğlenceli bir casusluk filmi.

Operation Amsterdam: Bir İngiliz filmi. Michael McCarthy'nin rejisörlüğü altında çevrilen hu filmde başrolleri Eva Bartok, Peter Finch, Tony Britton ve Alexander Knox oynuyorlar. Bir aşk ve macera filmi.

Yıldızlar

Babasının kardeşi

Garry Cooper ve Clark Gable'in yaşlanmaları ile beyaz perdede onlardan açılan "Kaba erkek" rollerini ve mevkiini teslim alan Robert Mitchum, isminin bir takım nahoş vak'alara karışmasına rağmen, Hollywood'daki büyük süksesinden birşey kaybetmeyen nâdir sanatkârlardan biridir. Esrar içtiği iddiasıyla hapishanelere düşmesine rağmen, bu gibi mevzularda haddinden fazla hassas ve müteassıp olan Hollywood, onu afaroz etmek şöyle dursun, bilâkis nazarında bir 'kat daha kıymetlendirmiştir.

Kaba erkek rolleri ve sanat kabiliyeti ile büyük bir şöhret kazanan Robert Mitchum çevirdiği filmlerin büyük hasılat yapmasından aldığı cesaretle büyük bir teşebbüse geçmiş bulunmaktadır. Robert'in bu teşebbüsü Hollywood için hiç de yeni birşey değildir. Şimdiye kadar pek çek artist, onun yeni giriştiği bu teşebbüsünde şanslarını denemişler, fakat neticede yine de eski vaziyet-lerine dönmek zorunda kalmışlardır: Robert Mitchum kendi hesabına bir film çevirmekle meşguldür. Çok sevdiği karısı Dorothy Spence ile birlikte "DRM (Dorothy-Robert Mitchum) Production" isimli bir • şirket kuran Robert ""The Whippor-will" -filmini çevirmekle meşguldür.

Mevzuu bir çiftlikte ve dört kisinin arasında geçen bu filme Mitchum, etrafında tamamen genç sanatkârları toplamıştır. Gene Barry ve Sandra Knight gibi çok genç iki artistten başka filmde Robert'in kardeşi rolünü oynayan 16 yaşındaki bir genç bütün nazarları üzerinde toplamaktadır. Filmde rol icabı Robert ile ayni soyadını taşıyan bu genç artist ne kadar gariptir ki hususi hayatında da onunla ayni soyadını kullanır. Beyaz perdeye ilk defa çıkan bu genç Mitchum'un adı Jimmy'dir.

Jimmy Mitchum, 1940 yılında Dorothy Spence ile evlenen Robert'-in 1942'de dünyaya gelen oğlu ve üç çocuğunun en büyüğüdür. Babası ile arasında tam 23 yaş fark bulunan -Robert 6 Ağustos 1917 günü dünyaya gelmiştir- Jimmy Mitchum, Hava Kuvvetleri Akademisinde'talebedir. İstikbalin genç pilotu, annesi ve babasının, müştereken sermayesini koydukları "The Whippor-will" filminde babasının kardeşi rolünü oynamaktadır'.

Jimmy Mitchum ve Robert Mitchum

Hem oğul hem kardeş!

Filmin çevrilisinde hazır bulunanlar ve prova kordelâlârını seyredenler Robert Mitchum'un Hollywood'da oturmakta olduğu tahtı için kendi kanından gelme bir varise sahip bulunduğunu selâhiyetle beyan etmektedirler.

Ancak bütün bu kafi teşhislere rağmen, 16 yaşındaki Jimmy Mitchum'un beyaz perdeyi mi, yoksa mavi semâları mi. tercih edeceği henüz belli değildir. Mitchum junior, bu mevzudaki kararını anlaşılan "The Whipporwîll" filminde toplıyacağı alâkadan sonra varecektir. Bunun için de pek az beklemesi icap etmektedir. Zira Hollywood'dan gelen son haberler, Arthur Ripley'in rejisörlüğü altında çevrilmekte olan bu filmin pek yakında biteceği ve bu sezon' sinemalarda gösterileceği merkezindedir.

MUSİKİ

Opera

Ebert geliyor

Bu haftanın ortasında Ankarada duyulan bir haber bilhassa Opera Çevrelerinde tarifsiz sevinç uyandırdı. Prof. Carl Ebert Türkiyeye davet edilmiştir. Prof. Carl Ebert Türkiyeye gelmektedir. Carl Ebert ismi yalnız sanat çevrelerinde degil. umumi efkarda da bilinen bir isimdir. Zira bizim Devlet Operamızın ve Devlet tiyatromuzun hakiki korucusu bu büyük Alman sanatkarıdır. Ebert uzun müddet sahnemize emek verdikten sonra yerli rakipleri tarafından atlatılmış ve böylece Türkiyeden kaçırılmıştır.

Prof. Carl Ebert gerçi Türkiyeye muvakkaten gelmektedir. Eylül sonlarıda Ankarada olacak ve son yıllarda hakikaten perişan bir manzara alan operamızda alâkalanacaktır. Prof, Ebert'in bıraktığı opera ile bulduğu opera arasındaki farkı görünce üzülmemesi elbette ki kabil olmayacaktır. Seneler. Türk operasına fayda verecek yerde zarar vermiştir. Bir takımlatubalilikler, şahsi kaprisler, anlayışsızlıklar bu sanat kolunu gün geçtikçe yıpratmış ve bugünkü haline kadar getirmiştir, Şimdi Opera idaresinin Tiyatro idaresinden ayrılmasıyla yeni bir hamleye girişilmesi ümidi artmaktadır.

Prof. Carl Ebertten başka Covant Gardan Kraliyet Operasının rejisörlerinden Petar Potter de davet edilmiş ve gene sanatkar bu haftanın başında Aakaraya gelmiştir. Potter çalışmalarına hemen baslamıştır. Yeni sezona operanın İngiliz rejisör tarafından sahneye konulmuş bir eserle girmesi sürpriz sayılmayacaktır.

Gençer meselesi

Muhsin Ertugrulun vazifesinden bilinen şekilde ayrılmasını müteakip çıkan bir haber hemen arkasından tekzip edildi. Haber şuydu: Leylâ Gencer istifa etti. Tekzip ise bu oldu: Leyla Gencer istifa etmemiş, izin almıştır.

Hakikaten sanat sahasındaki beynelmilel tek büyük şöhretimiz olan güzel soprano bu sene iki ay müddetle Amerikada temsiller verecektir. Bu münasebetle Milli Eğitim Bakanlığından müsaade istemiş ve bu müsaade kendisine verilmiştir. Fakat iki ayın sonunda, hele operamız vaad edildiği gibi mütehassis ellerde bir hamle yaparsa Leylâ Genceri Devlet Operasının sahnesinde görmek kabil olacaktır. Zira tanınmış sopranonun Türkiyede pek az temsil vermesi 'biraz da operamızın içine düştüğü hazin durum dolayısıyladır. Prof. Carl Ebert'in idaresinde çalışmak hiç şüphe yok Leyla Gencer için de bir memnunluk vesilesi olacaktır.

Muhsin Ertuğrul Meselesi

İlhan K. MİMAROĞLU

emleketin sanat hayatında geçen haftanın en önemli olayı, Muhsin Ertugrulun Devlet Tiyatroları Umum Müdürlüğü vazifesine son verilmesiydi.Haber sanat çevrelerinde fırtına kopardı. Muhsin Ertugrulun vazifesinden alınmasını pek çok kişi üzüntüyle, hattâ "hayret ve dehşet"le karşıladı, Bunun bir hata olduğu ve bir an önce tamir edilmesi gerektiği ileri sürüldü. Fakat dikkat etmeli ki bu çeşit tepkiler hep tiyatroculardan geldi. Galiba unutuldu, Muhsin Ertuğrul aynı zamanda Devlet Operasının ve Opera Balesinin başıdır,

Öte yandan, Muhsin Ertuğrulun vazifesinden alınışı hakkında Büyük Millet Meclisine bir de sözlü s o r u verildi. Soruda "Muhsin Ertugrulun 50. saonat yılını idrak ettiği ve sanat hayatımızda çok daha fazla hizmeti beklendiği bir zamanda vazifesinden uzaklaştırılmasının sebebi" soruluyordu. Bay Ertugrulun vazifesinden uzaklaştırılmasının sebebi bir resmi ağızdan öğrenmek her halde ilgi çekici olacaktır.

Muhsin Ertuğrul, Türk Tiyatrosuna yaptığı hizmetlere karşılık, Türk Operasına pek büyük kötülüklerde bulunmuştur. Sanat çevrelerinde asıl "hayret ve dehşet" uyandırması gereken, Muhsin Ertugrulun bugüne kadar vazifesi başında tutulması olmalıydı. Bu ara, sözlü sorudaki bir ifadeye ilişmemek de ekle değildir. "Muhsin Ertuğrulun ... sanat hayatımızda çok daha fazla hizmeti beklendiği bir zamanda..." Evet, Bay Ertuğruldan tiyatro hayatımıza yeni hizmetlerde bulunması henüz beklenebilir. Ne var ki, sanat bayatımız, tiyatrodan ibaret değildir.

Gerçi azil kararında aşırılığa kaçılmıştır. Muhitin Ertuğrulun vazifesinden toptan uzaklaştırılması yerine selahiyetleri kısılabilir, daha doğrusu bunlar yalnız tiyatro koluna münhasır kılınabilirdi. "Hatanın tamiri" cihetine gilecekse, dileyelim, düzeltme bu yolda yapılsın. Fakat, tiyatromuzun Muhsin Ertuğrul gibi bir sahne kurdundan mahrum kalması pahasına olsa bile, opera sahnemizde altı yıldan beri işlenen ci eyetlere bir son verilmiş olmasına sevinmek lazımdır.

Muhsin Ertuğrul, operanın aynı zamanda tiyatro olduğunu reddeden hareketleriyle, anlayışının ne kadar sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu vazifeye getirildiği tarihten beri geçen alta yıl zarfında operamız öyle perişan, öyle zavallı bir duruma düşmüştür ki, Umum Müdürün opera sahasında sadece bilgisiz, alâkasız ve selâhiyetsiz olması, böyle bir neticeye varılmasına yetmez. İşin içinde baltalama kasdi de bulunması gerekir. Bay Ertugrulun altı yıl boyunca giriştiği bütün hareketleri böyle bir kasde yormamak çok güçtür.

Fakat zararın neresinden dönülse kârdır. Operadan ve baleden azçok anlıyan bir idareci bu sanatların yurdumuzdaki geleceğini tâyin bakımından, çok önemli bir rol oynıyabilir. Bele opera temsilerinin, Tatbikat Sahnesi günlerinin seviyesine yükselmesi bile, Muhsin Ertuğrul çağında olup bitenlere kıyasla, büyük bir kazanç olacaklar.

Futbol

Yenenler yenilenler

Geçen haftanın sonunda pazar günü Mithatpaşa Stadının soyunma odalarından birinde sonsuz sevinç, diğerinde de sonsuz keder hâkimdi. 1958 - 59 yılı profesyonel birinci ligde ilk maçını oynayan geçen yılın şampiyon takmı Galatasaray, İstanbulspor karşısında ağır bir hezimete uğramış ve maçı 2-0 kaybetmişti. Bu itibarla Sarı - Kırmızılıların odasındaki, her çehrede bir üzüntü hâkimdi. Hemen bütün oyuncular ağlayacak haldeydi. Maç hakkında fikrini soran gazetecilere.' "bundan önce Türkiyenin en iyi futbol oynayan takımı benim takımımdır" diyen Galatasarayın İngiliz hocası Dick. bu defa hiçbir şey konuşmuyordu. Bu susuş, takımının İstanbulspor karşısındaki hezimetini kabul etmekti. Sükût ikrardan gelir derler, Dick'in susması takımından üstün olanının da artık mevcut okluğunu kabulden başka birşey değildi.

Galatasaray soyunma odasında konuşan tek insan, Ankaralı Ertan - di. Bu yıl transfer edildiği ve ilk resmî maçını oynadığı takımında, Ertana düşen vazife çok mühimdi. Karagümrüke transfer edilen Kadri Aytaçın yerini doldurmak ona düşüyordu. Bu iş ise pek o kadar kolay değildi. Galatasarayın eski futbolcusu, Aytaç tükenmez bir enerji ile takımına hakikaten büyük fayda sağlar, ileri geri oyunu ile müdafaadan top çıkartır, takımının hücumlarını tanzimde büyük rol oynardı. İşte şündi, bütün bu işler Galatasarayın genç soliçi Ertanın omuzlarına yükleniyordu. Bunun neticesi olarak genç futbolcu, haddinden fazla heyecanlı görünüyordu. Çektiği sıkı şutlarla nazarı dikkati çekmesine rağmen, ilk maçında Kadrinin yerim dolduramamıştı. Ertan soyunma odasında, ağlamaklı bir halde, çok şanssız olduğunu söylüyordu. Bunu söylerken de, ihtimal kaleci ile karşı karşıya geldiğinde attığı şutun İstanbulspor kalecisi Sabihe çarparak geri gelişini kasdediyordu.

Galatasaray, bu maçta mağlûbiyeti hakedecek kadar bozuktu. Hele müdafaası bir keşmekeş içindeydi. Her elemanı ile bocalayan müdafaada kaptan Turgayın çırpınışı dahi para etmedi. Nitekim bu dağınık hat içinden sıyrılmak imkânını kolaylıkla bulan İstanbulspor hücum hattı, 30, dakikada İbrahimin çok güzel hareketi ve İhsanın şaheser autu ile Galatasarayı mağlûbiyete götüren golü attı. Bu beklenen gol, Galatasarayı büsbütün dağıtırken, İstanbulsporun azmini ve hızını da arttırıyordu. Her hücumda Galatasaray müdafaasından kolaylıkla sıyrılan sarı - siyahlılar, devre sonlarına doğru Yükselin golü ile güzel galibiyetlerini sigortaladılar. Solaçık Yüksel, çizgi üzerinde kaleye çapraz attığı şutla, önündeki Ergun, Saim ve Coşkunla birlikte Turgayı da mağlûp etti ve mevsim başında atılan gollerin en güzeline sahip oldu. İkinci devre de Galatasarayı kurtaramadı. Bütün gayretler boşunaydı. Bu gösteriyordu ki, ilk golü yemesine rağmen Galatasaray mağlûp olmaz! Geçen yıl ilk golü yese dahi, Galatasaray toparlanıp maçı kurtarabiliyordu. Fakat bu defa öyle olmadı. İlk devredeki iki gol kâfi geldi ve Galatasaray maçı kurtaramadı. Bunda müdafaanın hücum hattını destekleyemeyişi, ileri ile geri arasında daima bir boşluğun mevcudiyeti ve nihayet hücum hattında geriden top çıkarıp getiren adamın bulunmayışı.

Orhan Şeref Apak

Sayı farkı ile...

Galatasaray ilk maçı kaybetti. Buna şüphesiz üzgünlerdi. Fakat bu demek değildir ki, Galatasaray, şampiyonluğu da kaybetmiştir, .Daha ilerde çok maç vardır. Galatasaraylıların tek tesellileri de bu! Hem bu mağlûbiyet onlar için belki de iyi oldu. Soğuk bir duş tesiri yaptıysa, gelecek için dikkatli olurlar:

Teşkilât

Apak-Çobanlı düellosu

Galatasaray idarecilerinden Necdet Çobanlı, Kadrinin Karagümrük tarafından transferinden bu yana. Futbol Federasyonuna bir yaylım ateşdir açtı. Sanki Kadriyi transfer eden Karagtimrük değil de- Futbol Federasyonudur. Yok Futbol Federasyonu yanlış yoldadır. Yok Futbol Federasyonu bu işin ehli değildir, yok Futbol Federasyonu şöyledir, yok böyledir. Gün 'geçmiyor; ki, Çobanlı Futbol Federasyonu aJeyhinde bir beyanat vermesin, bir deklerasyon neşretmesin. Hele Galatasarayın son deklerasyonu hayli sert. Bunda Kadrinin durumuna temas edilerek, bir Federasyon üyesinin Galatasaray lehine karar çıkarmak için Galatasaray kulübünden para istediği iddia edilmektedir. Hemen her Futbol Federasyonu tarafından başlangıçta afaroz edilen,' fakat bir müddet sonra kendisines Federasyonda iş verilen Adnan Akına isnadedilen bu hareket, ortalığı karıştırmışa benziyor. Federasyon Başkanı Orhan Şeref' Apak, pazar günü Çobanlıya cevap verdi. Başkan, bu cevabının son olduğunu, bundan böyle artık konuşmayacağını da bildirdi. Kadri meselesinde, talimatnamenin emrettiğini yaptıklarını, bunun aksini yaparak Galatasarayın dostluğunu kazanmak düşünülseydi, memleket sporuna ihanet edilmiş olacağını ve binlerce cemiyetin itimadını kaybedeceklerini açıkladı. Federasyonun kararında talimatnameye bir aykırılık varsa, bunun hangi maddeye aykırı olduğunun açıklanmasını, boşuna gürültü yapılmamasını da sözlerine ilâve etti. Başkan, Adnan Akın hakkındaki iddiaların bir ihbar telâkki edildiğini ve gerekli tahkikatı yaptıracağını da bildirerek, bunun neticesi ne olursaa olsun Adnan Akının Federasyondaki durumuna müessir olacağını işaret etti. Böylece Çobanlı Apak söz düellosunda bir taraf son sözünü söylemiş ve ağzını kapamıştır. Bakanın diğer taraf da susacak mı, yoksa düelloya devam ederek Apakı yeniden konuşturacak mıdır? Bunu zaman gösterecek*'

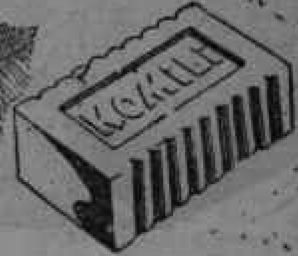

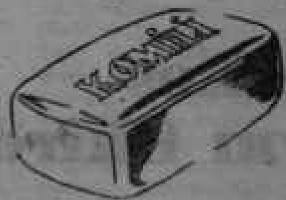
Herkes
Aynı fikirde:

VATAN

okumak bir ihtiyaçtır

KOMİLİ

Komili